

193 (404)

Гиацинты

Гиацинты (корея)

№ 404/193

Адам тарбыха.

Жазған

Жәнебейкаган

Мажілісбай Жүшөгұл

Әзоторғон

Мураталиев Насимжан.

28/11 - 1973-ж.

Адам Тарыки.

ИМН

Азирети балыкесеңиң перизент тараңда.

Балыкесеңиң көзүң өткөндең эркек, көзөң болуп көрүш болду.

Адам менен Аво аңдаңыз бир күнүң этсөң бир олтуруп, Аво аңдаңыз, — үчүнүң балыкесеңиң баареси шен болду, — деп төкөвөр келдег. Азирет Адам жаңы, көндиң болуп — бүл балыкесеңиң болду, — деп айтты.

Бүл тараңиң күйүнүң мөгүлүш болду. Видоли Шебданың шеберди. — Адам шашеге Оштывансын (Ейин), Аво көзбешеңиң (Шийин), — деп.

Видайсаның бүйүрүгөн ашири менен Адам шашеге олтуруду, Аво көрдике олтуруду.

Биргүз ай тогуз күрү булкөндөн кийин Адамдан шашең балыкесеңиң дүнүнгөн келди.

Адам 960 жашко көлип онат (олду) болду.

Азирети Шашең балыкесеңиң болду. Анын чүлүү, Анын мунайын да балыкесеңиң, подаша болуп келди.

Бүл күнүң башашын төмөнкүштөрүнүң соң Азирет Нүх аның көлөнгөн келди. Мунайын башенесине Нүх токтодады:

Нүх балыкесеңиң болду.

Зараса Сами бир пойы менен Эмегин шапкан, бир көлү менен көзүң шапкан. Мана Жапис. Көлүү менен көзүү шапкан. Нүх көрөп түргон.

Бир күнүң Нүх балыкесеңиң балыкесеңиң айтты: — Гүй балыкесеңи, — сагын төркөмдөр болуп, чөлөр оштууда. Анибай Сами башенан ритаргондоруңуз балыкесеңиң балыкесеңи.

Нүх и балыкесеңиң балыкесеңи айтты: — Мен дүнгөнүү дүйнөнүүнүң аңын көлөнгө. Вөлүүчөрдө көмөргүрүү, дүбә көлөнгө балыкесеңиң бергөйин, — деди. Нүх балыкесеңиң көмөргүрүү. Нүх балыкесеңиң дүбә көлөнгө. — Сами, Сипакин аудаты. Нын баареси балыкесеңиң жана подаша болурун. Гашидин аудаты наңын фогийдүүнүң төркөмдөрүнүң дүйнөсүрүү.

- Болык, Арап, Шам, Ворасан, Азркан, Руме,
Богдод, Ошан, Пекин, Медине, Издир, Шаман.
Ради, Антигия, Венетания, менен Родечаның
Салың берген, байғаштар, болсун наң падында болсун
деп дуба көңде.

Монистин аудамы шашурка (көгешті) пады
шың болсун, қояштака қейін, — деп дуба көңде.

Хамбадын аудамы ташан күн болсун. Сәттің
Желдерге адал болсун, — деп дуба көңде.

Байғаштар, күзданың нұрудар. Аңдан еңде нұр
жүз болсуз. Зертталаң нұрудар байғаштарларға
мена сағасы падашасарға береде.

Санындағы үбін, ғоваз үбін, Гауын үбін,
Ардохшут аның балдары Қайын, Айсан, көп байғаш
Күнделік наелшін Ғекандар байғаштар. Нәттөн
дә байғаштарлар тарағаде. Шорашың Үскек,
Семайші, Аның ақырғас Мұхамед байғаштар.

Сандың аудаменан (түркшілесін) жәз мейірша
торт шың байғаштар тарағаде. Аның ақырғас
Мұхамеддең токтоды. Нұр дүң үндеңде түрса да
акырғас байғаштар көңдеңді. Ақоли да 111
Мұхамед, ақырғас да Мұхамед. Торт қонар шар.

Сандың үзінде Арас, Аның үзінде Ғебаз, аның үзінде
Арнахшут. Негіз үз бало: Қасиет, Арас, Айсан үзде
Зерттесалы. Қасиетдин наелшің ғомбасы наелшілдерге,
Айсандин наелшің ресін, низар ғомбасы Мұ-
хамедті байғаштарға шеттед. Мұхамеддин салын
дің тәс. Бұлардан Шорашың байғаштар.

Шорашыдан эки бала болду. Бұлардан Үскек,
Амар деген қатынанан Семайшілессалы пады-
шы болып, ақырғас Мұхамед байғаштар болып торт
қонар шар тарағаде.

Үскектің шекер болғарға аңдан дың үзінде болду.
Үзінде үзінде Мұхамеддин наелші шабын (шүрт)

Чекектөк: Жусув, Айчүр, Мокчүб, Мурас
Нарын, Фавид, Сулайман, Гүзир, Зикирта, Манас
Мөнгөн, бийсөн байгамбадарлар тараалды.

Чемолайшын: Ибни Фаизор, Ибни Радиан ишада,
Ибни Нузар, Ибни Мансур, Ибни Сыйтаз, Ибни
Мурзе, Ибни Фразима, Ибни Закан, Ибни Назир,
Ибни Мадали, Ибни Камил, Ибни Геенб, Ибни Лой
Ибни Китаб, Ибни Мура, Ибни Накеси, Ибни Роз
Ибни Абдулмонас. Алиши, Хомя деген эти борго снары
Бирге түүлган шинши. Атасы Абдулмонас көпшілкке
шешен эти боргон экин. Биши ошол Амиршын болгар
Абдулшумалыб, Анеси балдаре, Абдулжетір, Абдулжаш,
Абдулда, Жанзейр. Зорар Қасиев, Ализа, Абуталеб,
Рабе. Он чүлүү боргон бүргардан арасында Абдулда
эң көркөм, толук адам же.

Абдулдо оңегиз тағана жеткендө, атасы Абдулай
толисб Жүрөйдүс (чүнчүү же бир түкүшү) үйгүзүүрүнү
Жакшысы, эң көркөмү Алина деген үйзүү Абдулдога
Нижелендириди. Алина түктүү боргон үйкөт Абдулай
Шединдо одуу.

Абдулдо оңгондан кийин Алина түктүү палсан
ар түрдөү көлбөнчөлөктарды көрүп жүргүү, Мухамет
шөптүү тарауду!

Мухамет от жүрдүү үйзүүл үйрүйлик ото көркөм
адам болду. Өөзү, шурду ортого, өзү, өспөлү, көлөлү
капкора же. Эти кашинен арасында бир ташерел
дар же. Акчулонгандо баласын түрфәр же. Озын ото
откур, абысоли бүлөгли жүргүй же.

Көрк ташында байгамбадар болду. Биринчи Небет
деп иштештөт. 52 ташында Капырлардан Қажын
Шекеден шедине барды. Ошондок баштап жима-
рттының мөшүү болсталады. (Химарат - арабка еоз.
Қажын деген шарниде). Мухамет 63 ташында оңдо
Ордунда Абдулжир көлпә болду. Жимараттей 11-

Мысынан 13 - жиындан үйгөн, жиында, ерт ай, тогуз күн калыпта болуп, озарети Абубакардың
бз мысында болу.

Жона 13 - жиындан 23 - жиындан үйгөн
Азирет Гүлшар калыпта болуп. Гүлшар өткөндөн
Күйин озарет Овашан калыпта болду. Овашан 82
мысында жиындан 24 - мысынан 35 - мысын
Зергебеке айынан 18 - күнүнде шеелект болду.

Овашан өткөндөн Күйин озарет Надія калыпта болду.
Жиындан 35 - мысынан 40 - мысындан үйгөн
кала болуп, Айтшабегең үрт мысында Надія өткөндөн
Күйин озарет Надія калыпта болду. 6 ай.

Абанды күйин озарет Магабайғо Риттер
Магабай 41 - мысынан 61 - жиындан мысын
үйгөн калыпта болуп түрдүп олду. Аңдап соң
Магабаянын чулу Жазыт калыпта болду.
Жиындан 61 - мысында Шарбағ (шорт) айы-
нан динегеңде мүшина күнүр Азирет Асекеше кесе-
ит болду.

61 - мысын Жазыт болду. Аңдап орадына Мага-
баянын чулу калыпта болду. Аңдап өткөндөн Күйин
Жазыттын күйине чулу Жазыттын калыпта бол-
дум дар, ага Шарбағ күршү үйгөп, оз чулу
тәбдүл шапкадың айынедарды. Аңдап Жазыттын
Энисе бир түрдү Шарбағидың шұлжытуң өттүрдү.
Тәбдүл шапкадың калыпта болуп калды. 86 - мысын
Риттер, чулу Валер калыпта болду. 86 - мысын
Риттер, Тәбдүл шапкадың чулу Сүлейменов калыпта
болду. 99 - мысын Сүлейменов дар, орадына.
Зорабашевенең чулу Тәбдүл шапкадың калыпта болду.

Аңдап 101 тәбдүл шапкадың чулу Жазыт
калыпта болду. Аңдап соң, 105 - мысынан 195 - мысын
үйгөн дәлес Абдалла шапкадың чулу Жасан
калыпта болду. Аңдап соң Жасаны Жазыт чулу

ІІ Водит калпа болду. Аңдан соң І - Водит
шүрү Абдуринин калпа болду. Аңдан соң Жишик
Марвон шүрү Мухаммад Марвон калпа болду.

Абдуринин деген бир күннүң көзүндең калыптар-
дан калынчык калыптардың ғабазияларга откорул
дүрүгө аракет көндер. Матжантана төмөнкү чүн,
Марвоннан 12 ишүү дөкөн төмөнкү үрүнүтүү. Дөйөм
ғабазияларга көнтур.

132 - кимтарматтан жашынан баштап, ғадаң
калындарес 37 күннөн калпа болду. 132 - Молдаже
616 - Молда Чүйин 524 мың күннөн башында түрүн
дүйнөн, Сурак Миргүзеде.

321.Болт. Габаздардан пайсан болгон күсүн, Абдурин
шаша башкы акын болгон, Өшүнчелорга дүйнен
Ордун, корчевильек көлгөн Өшүнчелорга таза берген,
Бийбектән откорул, Өшүнчелордан үзүүнүн
дүйнөрүн, башын күсүп биржергэ көнчүл, онын
чүрүнүү көзбөл остандару таңып - ашын меген.

Өшүнчелордан калыптарынан күрүн айттарасын,
Сөктөрүн өрттөп, шашодоң шөгөйтүүш чө-
мушкын гүре төбөлөп, бузун, таистада. Молдаже
кана Габделгөлидин көбрөү (кору) Ахембикеңүү,

Өшүнчелордан дүйнөр болбай, Молдаже кана
Абдуринин деген бир мегим Чемшигэ көзөн
Күтүзеде. Аквар шашарын байтактың көндерес.
Вийин жашын үрүнүнди бирю айтты: - Габ-
дулда көн токтукчу болду, - деп. Аңдо Чемшиг
8 ай окушот башында болду.

Жишиктерттен 136 - Молдаже 30 жашында
болду. Ичиңи ордунда Абдуринин калпа болду.
Ичиңи Өшүнчелордан Абдуринин Чемшигэ Азланнан
за барды. Аңдо калпа болду.

Өкшөт үкүгө болунаде. Көнчүл иши, Абды-
рекинин калпа болду. Чемшик дөвжату да

Эки болупнан. Бирш шағарға (батыс) да, бирш
шешіріңдә (хызында). Аға Ошшегардан ажы-
райшада (138-шешада, 422-жылда қейин)
РЗ табиғиңде бар.

Рәйс әуесінің кимараттың 640 - Мөдәр-
бенди. Чонғол ғыл тарабынан. Адам жарып
бадаттың салас. Ниге Рәйс әуесінің шағарде
барлы.

Шизирде 13 күнни қалпа болду. Анын ғы-
арткы қалпа болғону Аштогали Қашаныңда
Жемараттың 923 - Мөлкенде ғұлдаты Озшөк-
жардин Шавуз Сұлтан Салықжан Мизерди
шам этти.

Аштогатқа Адасе аттаның бетташында
айсан барды. Сурек көшіп, қайто шағарға
жедерди. Қалпақтар ақисер бұттуп, әуесіні
Разынаның қалпа ғұмми

319. 5-р. Рәйс қасындаудар. Қаптан аңдасы
Могтайдар қасындаудар. Жемараттың 5-
шылбенди әлембей (Сәнгәр) 18 - күндерінде тұн-
шында. Ұстайдан нағашалы ғонк-жан
шесіндерінде, нағашалы жаңы еркіннеліктер
бір тұнғыштап түш көрдү. Бұтарға дәмбен
жүзі, Әнжектен бір шағалық көзін, нағым айдал-
шының көзін күттегі күрді. Да шанаңа тұрға-
шыл құртта, соң шағалыңдун артынан бір
ағаш көзен, балында салғаси бар, ет шұздуду
қазаш қебаішін, үзүн бойын киши. Ол
шоғындық қоясат көзен күн көбекарды.
Менің нағашалы мөткін үшін көзін, нағышында
көп ақасын қасындаудар қоректтеді. Ол
нағашалы көркүн шамын өйгөнеді, көргөн тұнғыш-
шында үйдін көзен, көркүн, — мен қондай
негізгі қырынтар болады, — деп ордунан

Түрдүп, Эртесиң өртөсүнө барып, Өлтүрдүп, көргөн түршүн бир-бир дастан көпкө шағынды көздөс. Ошондо бир диваны түрә палып айтты: — бүт шағын сизге бир күнгөн налаа жеке. Жүнбатыштардың көзөнде, Аспарын-Саманың орасында бир ак шунараны көрдүм. Ол шунара нерлемен түрадыр. Сиздин бүт түршүшүздүр Өйнөп түрсөм, бир ол шағыншын дегенди бар. Акадын бир аның байгашборлары бар, шол байгашбордын шұмрақсы менен анын көлөпесіз, — деген жеке, — Агерде бүт шағындан соктандыру керек, — деген диваны баян көздөс.

Андан соң, Үстемдік шашекетке подымшыга Күнешим Өлтүрдүп, шағыншын байгашборына 300 күннен жиберди. Бұлар бир-неге күн төнд түрдүп шаар Мединага келді. Мұхаммездолей-шесаладыға толыгулуп, подымшының көргөн түршүн баян көздөс. Гаудеманын Мұхаммешетке мозған катын берди.

Байгашбор, — мен өзүң бора албайшын, — деген бир төрнин бетин қалғаздай көзөп, өз суротын өртөсүнө көлөп, Жи төзина торт қонар шарынын суротын койуп, Үстемдік подымшына Садыбаказдың башын көзөп, шашын Анейд, шансал Ақашайын Жи үлүннүн көшүп, 300 күннен жиберди.

Суротын бир сандыктен шине салып, — подымшыдан болок күнни сандыктан өзүң екпеси, — деген Садыбаказдың көлүнде берди. Жана да подымшы салып наша жазып жиберди.

Бұлар бир-неге күн төнд түрдүп, подымшыга күнешим толыгулуп, байгашбор кат тазып салып жиберген сандығын берди. Гаудеман сандыктеги оғарылған суротын көрүп, күттө окуп, түршүнде көргөн

Байтандардың көрүп, таң калып, күдөт шукур
адын көлбек, шанасы салып, түшүрсө борган соң
көнөздөй шанаң аял караңа өүрт шок. Калып
болжумын.

Таңдалмаң мөрөн таң калды. Байтандардың
Саныр /шүмизасын көрдү/ шүрүлшөн динине
киради. Көйтүйдүн эки шүрүлшөн динине перебеди.

315-бет.

Таңдалма Зайнбадардың кайтарды. Зоо адашдан
18 күннен адын калды. Бир күран адын калды.
Ол дисегиз көнөөгө калып адын берди. Калынодан
сүрүзбөй (Айыр, жардалы) берил, бала рукун
тирең калды. Түргөнүү деген түл болду.

Кийин Айыр - төмөр подыншадан калып,
Рамарканттаң боракон деген күсеси
Борды. Боракон күч атыйынду эки. Түргөн
дорга көнүледү. Бүлдөр менен 19 күннүн болду
Айордун шешиндерүү: 1-шашчи. 2-Кол-
чи. 3-Жамо. 4-Шинти. 5-Айчаша.
6-Жар. 7-Лонжү. 8-Чокку лонж. 9-
Сон чүйү. 10-Фици. 11-Нүүз. 12-Шөхө.
13-Нами. 14-Наады. 15-Миши. 16-Дөйт-
тиң. 17-Лин то. 18-Зодиң. 19-Боракон
Бары Түргөн (дүнгөн) деген түл болду.
Надежде Арас.

Түргөн тарихи:

Айырки ишүү Гарсагалейссаладан Зайн-
бадарды Авазкан эки. Авазкандин Айыр, Жамо
деген эки болса болду.

Ансардан Ансарас деген эки шаар Неденсода
турат.

Анашадан Мажзуд. Анысы Зинна. Абду-
Касим. Мочшары. Ошороданын. Желен.
Ангүй. Мунчи ауланас Аббасе. Балдары
Ансар. Монсул. Эки Зайнбада.

318. бет.

Житаралтаси 5-Жылдызы Садубаке
Сандао менен Житаралтаси барып кайткандан
Күнгөн Орто Азияга түрүп калды. Айсал -
Дын болдары түркшем жүнде калды. Манасы
Дын айдалас түркистанда түркшем.

Манасы ибни, жапар ибни, Жазыб ебене,
Манас жаби, Алихан болсод Орто Азиянын
арқайында төрдеринде озунчы түл түссе.

Айсал болдары Аозбек, сабаки. Аозбек
Болдары: бий шайынчы, Боражан, Абый -
Кайыр. Абайкайындан Байгород, Карагород, Маны-
город, Чүй болса болду.

Байгород Чүймиз, Карагород Ортомиз, Маныгород
Күнгөн. Бул Чүй миз деген наама Аспар наама.
Мирзикү наама Бекараш, Манарайын жыл. Бул
Аозбек жандын заманында болду.

Байгородын Абайкайыр, ибни Манаситай, ибни
Жиңікбай, ибни Жаобай. Жаобайдын Махити,
Жағым, Жүйесір, Акыралын торт болса болду.
Хогамыны наамы жаңы, Махитбай.

Жүйесірдүн наамы күрк миз деген түл болду.
Мектебиндиң наамы шашмиз деген түл болду.
Майханан Акесек, Манасек. Акесекидан он-
жыл айрып Малайер деген түл болду.

Манасакаидан Абай, Карагатын Башкейбек, Бай-
удайдын Қоқтош деген түл бол.

Башкейбектен Сарыгүсүн, Шаркыншын, ибни
Абай, Сұбан, Ғұлат, Бети, Отақтаев. Ғұлаттын
Ботбай, Қасиер, шайырлы, манаси. Ботбайдын
Күнгөн, Қогай.

Күнгөнкүндан: Қолешбет, Жиңілбек, Ұзбай, Ұзбәрди.
Хогамидан: Башкүн, Қорнептай. Қорнептайдын
Чонбай, Ман күнгүн. Чонбайдын: Қогатай.
Байтүркшем: Абайин, Тайсан, Женкелди.

Женкеледиден: Акта, Күвөттай, Асейинден: Гале, Сүнендик, Сүнендиктөн Саткора. Еңгышын баудары: Зерлан, Баңдашек, Сейид, Нуреевид, Нұрсайид.
Манас баудары: Жаралқашын, Маниту, Манай.
Үбешір баудары: Қашқомо, Бекболот, Үбешір. Бұлар
шының (батырордун тұкумын) =

Жеңіл мез бүхег жарабаныңда.

Орто түр: Аргын, Наишак, Вончурат, Орудей, Канал, Аякоз, Семей, Астана да машинал.

Манкоро (Кызылордай) аудеми: Альбек, Малоз
Жумакеев, Фоломедеев, Көзбеккурт, Абдаси, Балта,
Вадартаев, Амогал, Нагаидашев, Машиган жерлері;
Нуржинетов, Акшегит, Жасалы, Ораздан Астанағонды
кеңең барат.

Манас ибн Бодан. Жарахан ибн Жүрги ибн
Жакохан ибн Агызхан. Манасетин Калападек
тактысы Агызханаға келди.

Акылданың нағылда шағарын анықтады, біздең
мұнай болуп мана нағылда болуп да келді. Мен мен
нағылданың бішіншін көзді. Әмбеттүр болуп
турған дүниеден көйттес. Мендан тогуз біла
келді. Негіздегің көзке көзін, тогуз болғаның
білеу озек көттес. Гәдешта көзінек болушын.

Шиншакындан тогуз бала жаде.
Чырчук баласы Қомдоғаңадар. Индустриялык жана миссиялардың эти бала болду. Наука менен пәндердин, көзүү менен, барыткылай аныкталарды, көрмөн аныкталардың шарттарынан таандар. Булардың дара көрсөткөнде, көрсөткөнде көрсөткөнде.

Бир чынч Асейин Самарканд тибди.
Меноза деген наам буга берилдее. Анын же
момент.

~~Фого, Галм, Фого Гиенхан, Балланко-миш~~

Жолсоз деген наамда калды. Көнештк аспирилер
бір үшүз бұхаралы тиісі. Аспирилер, Үргеңд
Аспирилерине шамам бұхаралы және деген атак береді.
Бір үшүз Ашенишадек, Ашенишадек тиісі. Бұхаралы
“бек” деген атак береді.

Бір үшүз Ашадек, аудан сир Муратбек,
Жыргаз, Қоңғор Аспириларте, Әмбет деген
атак береді.

Бір үшүз Абубакер, шерханым. Әмбет деген
аспириларес

Мана бір үшүз Аштоб Балғар аспириларес.

Бір үшүз Айдарбек, шерханым ти бала болду.
Түн, боян мана бір көз бала Ашокуван. Насын
Кытай аспириларес.

Бір үшүз Айжан, Әттөр. Манын наамынан
Нартан жаңа ісін (үшүз) Ашүрхан, Қотан жаңа
Сынбасқонга тақиедект. Манғал аспириларес.

Манырұқ Ашенишадек Ашүрхан түркіндерден
таралған, нағаша болуп, Ашүр түрк төрдіңін
жондығы деп айташты. Манырұқ теги тарыхе-
бизда Қытай, ыран бізке көп ұбакта үйнін
ағасы (сөзек) толып түрған. Ресей да
Византия орнату да жон ашенишадек адептү,
Болған, Ашүрхан түрк жынын, шоды, Әттөр
тарихи ар тарафдан тағсирлеу болған.

387-дег. Қоңғон көлкіренен, түрдегүш меншікеттерден
біл соода көшүнде көзбек болып. 568-небайе гарип
(түрдүк) түрк төрдіңін жоны Җемшиңде ишкен
соода түркізилек үрні, Султаншындағы жаңасын же-
берді. Бұра кориге Әткіншің жасы Византия шол-
шектес қосташпенде әжелсін миберді.

Мана үшүз соода түрдіңенда, Жең меншікет
шоры меншікеттес. Соғасын ажыру кириштес.
Соғасын ажыру Византия таркун, соғасын
көтвекшілдерес. Ошондай үрні, Үшүз жондын

күчени, бүйрүгүү менен 549-мөнөө Византияның
коршы үрүүн баштады. Византияның мечит, жирзе
полесен алып, бөлөргө келип барды. Ай көздөгү
жандардын, падашчандардын саясаты, күчтүү ша-
лекем, асыздардын қалып, онын төбөнин үйдөгү
тарап, балуу болгон. Мана бири менен бири өздө
көнүү, соода арналып байса табады болгон. Ошо
еңбүрү, бир шашекеттүү, жашын бир шашекеттүү.
Жашындири үзүүшүү болуп турған.

Ошо жандардын үйлөгүндөгү шашекеттүү
шаданиятты, өзгөчө - экономиянын табакынде
тарихтак корот, окуп билгүү, алардын көл-
төрөл көткөндеринен да көрүп, билүү шүрбөгүү
шешелүү; көп мөрдөн табасын табып
жандардын өттөре, шашекети менен до-
кот өздөр ташка мазвеен, көйтөреп
көткөн. Айсан откон заманга Үүртегин
дүйнөн жаңыдан аты-менүү, шашекети, айсан
шаданиятташкан башка көп өздөр, шүрчүү
турк жадаринин мазучуу менен ташка мазве-
лүү, чечүү дүздүн заманга көткөн, биз андоон
көп нерсөндерди билүүдик.

Үүртегин, шүрчүү бабалары болсын сонч
Болонча той ибелүө өлгөн ишми. 731-иселье
был, бул жана замага башка көп шашекет-
терден көп адамдар көспүн көнгөн эле.

Үүртегиндин линии билгүү хан, Үүртегин-
дин жетедигин таштан мазап, ошо жаздеги
Эвзүнүн шашекети, шаданиятты, саясебе экономияны.
Менен до ташка ~~бий~~ шүрчүү турк мазучуу менен
мазвең көйтөргөн. Мана рузун да чечүндөй таштан
жетедик салып, шүрчүү турк мазучуу менен
ташкап мазвең көйтөреп көткөн эле.

Бүгүн жекеңиң калған жетекшік 1889-жылда
Оркон мышысының боянда, ардыннан из деген мер-
дек 7 көпкөвөнө тошонуруктож табылған.

Бүгүн жетекшікке табаған, шұлдан туриң жа-
зуел менен шашқа мозылған мазуның Родилов
Деген күйенін оқуп, бидеп, бұрын шашекетинин
қондай болғонын, иелден калтырган. Шашқа
Жандарасын қондай болғонун да мозған.

Бұл Запонда, оттур көткөн туриң шашени-
яты Оркон, Астана, тараудағы туриң ғидермін
Энесей боянда шашқа көргөздөрдан калған,
шашқа мозылған мазуның табағады.

305. бұр. Ошол Запонда үйгүр оқиому тарбиянда
жәндектелген туриң. Біраға Энесей бояндағы
Көргөздөр көнсөндүк көшіп, наемдердегі бұр
жәндек күйен, үйгүрлар манғолияның шаштан
күгеш туриңшілік түрлөн тарафтаған көзүн ба-
рлық жаңақ көздей.

Жиғузундуң тәжілдегі аяғында, үйгүлесі бұрын-
стандағы Жиғуз оғыздар Сұрактың көрініштардан
Колукан айып, шемисүз, бісін көз, ұрі, Қашқар
Мерлерин айып, Сөздордияң босаңдағы Ағұздардан
Озурға көңіл айып, етін зор жәндектелген көздей.

Жиғораттың 350-мейлшеде шусулшын жаңы
болған Жиғуз оғыз және бұхараның жаңы же. Бүгүн
үйрода Жиғуз оғыз жаңы, қиссар, көпшіл деңгизине
жүйшт айшынан күштеп, туриң, көзі ғыл.

Бұхаралектардан жаңы біраға Қашқарда, жаңы
біраға козок, көргөздөгө аралында, жаңы біраға бала
сагын жаңаңында жаңы же. Ал кезде Бұхарада
Задок (тогузегүзүң) жаңы же.

Задок жаңаңы күйен біраға, шашекшиң боладу.
Үйгүрлардан балтастың үзінің түрліндейн же-

Ненең Жүргін шаары, Зогонду, бекі болған. Карабас, ағырлық Жүргін шаарында Қаржомо, жарбас, ғұрпандың көгішінде зо қолырғыш тәрде, тоғородук ғимбінде қалғады болау. Үшінші жаңдоры „комбі“ деп атайды.

Ал кезде чигурлар бүздө диннің же. Бұл мердек
чигуралың тәні хане ынташыптың болып, аштапы кеңе-
шіп, Қастайға қа соуды, 980-жылдарда.

Чигирдин эти ханы айрени - айрени туралу, таңын
бююкдеги түркмөр (бадар, козар, шамар) менен
дашына көттешен түрүнчөлө.

I-Кызылбаш даң түрктөр өз төрлерин көптөнде
көп дүниё шағасын көтүшкөн. Бул түрктөр 310-нч.
Мүчүйшиң болгон эмэе. Булар көгөш түркестанга
көтүнде жанаң ордунда хан болуп нааландар
Балгардар эле. Булардын көгөш тарабенде
Башкорт түрктөрий бар эле. Балгар түйнекес
нааландоруң пайғын үйлөктөр булар Исаиик доңонда
түркү эле. Эндиң төмөнкү ағылшында Жаңын
Жакта сөсүлгөн калсаң көтүрмеш токонда
Жазар конькеби түркү эле.

10-күн көзөмдөгү Мигадия Балгар жандығының
мерди, тіпті орталық жандығының мерди шенел үлкемесі
болду. Баласырттар Балгардан көшкөнде же. Бал-
тактесе асыркы Қазын шаарынан 120 километре
толыс түркү же. Жаңадан 20-жыл шегиңде
Балгар шаарын бар же. Балгар каласының да-
рбенде шаударманда тұрған.

Казордай балтактысы, азыркы жарбандасын
Сол тарабында Сапандар шаары, Асиркөл Астар-
хандин ордуна Чим-Түнді коласы болды.

Бұл шерде тиң шауданын болға дағы жаңдарес
шештүн анындағы тиң.

Чынчың түрк, Агыз кондеги түрлөндө жи, ишгер.

10 - көнбейнде Шендеринде Балгар, Казар жарын
түндүк батыши тарабында (Тинепр, Эши, Волго)
Сиабинин таңасының бир бөлөгүчү (Сазыркыс орумчар) ту-
ркуу: Бүгөр, Балгар, Казар Қанчактары менен көп
чөлжетар бөюү көрүштөп түрүштүр.

Сердария буюндағы Агуздар 10-көнбейнде Казар
Жерлерине келде баштада. 11-көнбейнде түрк Жек-
коттар да Казар Жерлерине келде баштада.

Агуз, Жеккоттардын көбөйчилиниң көзабай Жеккеба
Жеккүнүс төрткүн күнгүгү шамоңдук болуп
1055-мейдәрда көнкіттар бойтактасын өз-
гөрткөн шок. Казар жарын таңасын ишара
көпсөн түрк берди.

11-көнбейнде Чигече түркстандағы Чүйүр,
Могуз огүз кондары келип, Эши буюндағы Балгар,
Жеккактардың басын алды. Бул үлгакта Жек-
кот төрткүй бөлүп көрдү. Чүйүр, Могуз огүз, Балгар,
Жеккот болуп.

Чүйүрлар басын шондоғы Қытайдар менен
үзүүчүп шаттады. Арабдар да түрк жедерин көбөйчи
алды. Авошумчи Жашарга үйини барып, Қытай -
дардың ажыны менен сүйлемүп, unctionu Өзи
Зор падашкассы бири кондир, бири Қытай болду.
Жиүрт басында Орто-Азияда түрүп көлдө. Арабдар
түрк жедерине араб ишими премье. Орто-Азияда
арб ишими тарафада. Жиүрттандын ажыны Абдур-
ла ишми премье тийшиниң болгон.

Мүзүншіндар ишми чиңчилик аракет кондирес
Сибирданда шеңрөзек ажынада. Абдурла ортакесе
Сибирдадан ажынадар келип олчады. Артакесе
Сибирдагы шектүм салына баштада.

Элгө ишми премье түрк жедеринен ажын Варяг,
Атаме Святоя көп эшкөн көшүп, Қытай шою-
дору менен басы кондир тархех Музундогуровдук
Назарет үлемти.

Бүг түргилемен, Бүрөн түркмөнлүгө негендер
толук озгорулар болуп тараектас биделүр көтөлүл-
дүүгө калып чүн дю пешең болат. Мурзинку заман
да башка пактак көп калк очшүп келип, Молек
тамыктар келип, түрган. Ата - бабалардан айт-
лаш калган сөздөргө караңыза, тамыктардың
мечит түрөн түркмөр скром болгон.

Шаладай шийедан адтың көзүсүн сун-
дун түргате. Аңдан соң, Мухамедтүрк
төрүн бийлен түрган. Аңдан соң ар түрлүү
жадер келле баиштоган. Ар башкы жадер-
дек баскынкөндөр келле баиштаса да, көт-
лон түрк жадери бирине - бире көшүчүлүп
бирне - бире төрдөнүштөн түрган.

298. бет. Баскынкөндөрдөн кийесе бирбоюру түр-
киметаңын дүрүн альп, шеккендер, көнгөтак
кыла баиштоган. Аң пездэ Бүхара, Жайба-
жондорве да Түркстан, Орто-Азия жаде-
ринин башкы көшүчүлүк түркүшнө ас да болсо
мөрдөмдөрүн бөрбөн түрдү.

Аң шизгилде, орагтар Түркистандың алы-
чыланын динин тарафташ үчүн чытудаулук,
Орто-Азияда келип, Абакуздине көтө-
тейн, Мұхаммед, Қорозан шайе Қосын-
дарын, Аңдан ары Жайтага мөлөн бары-
кайра каштты. Мурзун биргелешип көн-
так болгон жадиң боларын ырак түрән, озбек
тер да көшүчүлүп араб диний көйбіл ауде
Орто-Азияда жашын түрк жадери бары
бүр динде болуп калған жай. Бүл жайы
көнгөтак тарафын шурунку наадын
мурзинку болгон кало барын жай.
„Сарт“ деген рөзге бүр ис токтолуул

Сарытаң Насири Өзбек. Ирақ баштоо кал
козак, қазак. Тамыр менен Қалға, эки зам
дик бері түркестанда машиған қалған әй. Азын
туркестанда ырандордан болғон тоошы
Алаки ырандор түркестанды ғасыр түрганды
бұлғатарда отуркестандағы қалған әй болуу көрс

Райымтак қарғанда:

Түркестанда машиған қалғандардың қалып
болғон. Ар дайындың көкүп түркүп, бир әй менен
жыныс дағы бир әй арасынан, бирене - бирин
сүйин, бир әй болуу калып берген.

Тамыртер да, Қара дайын менен Қазор
дайынны бойлорунда көкүп түркүч ишеги
тер менен Сактар болғо, Ар дайын менен
Балқаш, өзөгүк калып бойлорунда көкүп түрган
Мақоматтарда, Ар баштоо калыптар арасынан
аралашып калып болуу жөннөдөм.

Бир өмүниска шунасып болуу қалған әкел
Ирақ шағарынан қалған, Сыр дариянын
бойлорунда машиған, шағотттар да
коюнчыган. Мана Әйкәвүе, Ғара, Ҙекенди.
Шелдийнин 330 + шелдарында шүрүп
Сыр дариянын болонда түркүп, Қомант ша-

рвина жокан жерде, Ирақ Ҙекенди^и же ~~и~~
Бешшебей Бир шағар құрадын ере, Розгат
Жынде Сырдария менен Ашударынын Орто-

Сындырыгы жерлерге түркүп үгүйлиңдер нальчи-

жыңып, ошондо бир калып шағардар құрады

Женен түршектүр, Марғанет, саларкын,

Бахтар, өзөгүк шағарын түркүзкан.

Акырғы Мұнай калып көп түрк айдаады.
Ҙекенди Қызынан күйин, Түркестанда Айтты,
өзөгүк көп таралтык. Ошондо көп түрк ұлаары

Келеп. Жүнандарғаң күнүн ишберип, қызылес түркшетан Айтай тарағынан қоң түрктөр өткөп, бир қоң түрк хан болду.

294-бз. Ишодияның Ш-Көлесиңеңде Жүнан әсөлому бүтүрт, түрк. Эни болбогон. Ишодияның Ш-Көлесиңең Ақырғасынан Жүнан, Саякесе, татарадар белгінен төңікта оқуашот болып тұрган, деп айтты.

Найма Ишодияның ашынаның Көлесиңеңде Айтай тарағынан арғында Жүнандардан қоңы мүрғон қоң түрктөр Ылғылағ Ағуз деген ат менең барып, тарағас алең, бүркшетаның жаңағанын сыйнаптады. Целгү Ағуз деген исеми менен әділдік даралы. Егер түрк ишшилерин қояқрада.

Моғордук тағамтардан бетінде Оркон тиек менен Назулдарды шағын.

Арабдор болжа, ғран шашекетин қалыптын Келтирип, Ш-Көлесиңде қызылес тарағынан түркшетанға Айтырыз деген ақпер башынан коп ақпер менен Келип, Ишодияның 714-Жүнаның Амир Қарыншынан шүсесін араддаре, Бухара, Самарқанд шашекетин сөстөттеде.

Вашкорт барып, ондан ары Үсін жыне да барып кайтты. Түркшетанға келген арабдор шашадын тиң әріротын, Бухара, Самарқанд, Ферганада шашдарена шектіп салға басытада.

Түркшетандары қазаналық шона қалып түрктөр Сүлейман Мөхімд, қазыналық Маликша, Сандырсағыл Әлемидідер, Мөхіннұр пашашылар, қайратту төбіра Келип көткешти.

Ишодия 13-жылдан беріндеңде қызылес түркшетандары Монгол, татарадар нозғоло басытады

Шолтук шошкеметине үчүн жандар менен болду, бұлардың арасынан, Озилон деген тұрғындар барынан болғандай болду.

Солтукбаялар, шатарстанда көктүр шұрдук түрк тайпалында, бір түрк түнде бір тайпалынан жае. Азия тарабдан Үзгешін түрк тайпаларес Ресмиот болған үчүн, балықи таралған корай түнде көктүр келіп, сиңе көктүр көлгендердің біри ошолкек жае.

Шолтук түн үчүн Бакар әскер. Жае. Қимар оттынан тартастай көлгендегі көлдүс. Нұрғасметананда бір де түрдү, Әзірлердү бұхарада дең шелениң күріп, шеңдершін болду.

Ошол үбакта Солтукбаялар именен шатардардың үрүшү болду. Шолтуктар Әзірлердүн үшінде Салындорға болышуп түрдү.

Шолтук Өзгөндөн соң Әудірай Маликүт шіл бейзен қалтерген айып, бағдарас Әвлияметан тарбейна көктүр барып Нисиабур тарабасын түрдү.

Шолтук түн шеңдерин үчүн ғүзүрледег 03 шелениң күнде оқутту. Қимар оттын 429 мың Ақшы болду. Балғастың көліп Амиржантың мако көп шергерди аны 24 мың Ақшы болду.

Ғүзүрледегінен соң төкөгө болышеді. 03н, дүни дөлжолынан Солтукта күрделег күрдірді. Ғүзүрледегінің көрдің үчүн Сайдан айып, ол өзгөндөң Үзгешін Гарсан айдын ғарзан Өзгөндөн күлінен үшүн Малик шош шайрын таралғанын көктүр түркшеметінің көліп, бұхар, Солтуктан тарабын айда. Қимар оттын 480 - шелениң оңду. балдар менен ноза болып Солтуктың дөлжолын Заколдана. баистадын ақырғанында.

Хөрөнгө шаалын Сүлтән тарафынан бүткүрүлдү. Бардың 14-шертебе окуяштың отурасында жиңир. Ч29 - Небедан 190-Неб. 151 шеңде болот.

Версиян да олар шаалык шека чуруу Сүлтән шашынан 11 ажыраң. Күнди. 150 шеңде окуяштың болуп жыл сүрады.

Акесары Түркестандағы Ногайланын негизи басылганда. Рече да олардың анатомиди да Сүлтән шашынан да онын өзүнчөөнөн тарафынан таазир ұтиседи. Сүлтәншоң да онын өзүнчөөнөн Түркестандағы курдашы да. Аның атаасы өзүл Негенел, Ролтухабын шенен дөл жада.

Булардын басылар, жиморам Ногайланын Ч29 - Небеданын басынан 800 - Небига үйеңиң 293 шеңде Ажыраң (окијат) болуп түрдүситүр. Сүлтәншоң да онын өзүнчөөнөн, Ролтухабын шенен дөл жада. Ошод сәбептеги Рече да олардың Ролтухада да олардың атаасы.

285-бет. Сүлтәншоң өйген соң чуруу 500-шеш болду. 500-шеш өйген соң чуруу 500-шеш Ажыраң болду. 500-шеш Ажыраң өйген соң 500-шеш 500-шеш Ажыраң Ажыраңшоң 500-шештүнчү чуруу коршың түрдүр, тоң сыйн корсаттиң. Ажыраңшоң 500-шештүнчү болду. булардан 11 Ажыраң жада. Ажыраңшоң 500-шештүнчү коршың түрдүр болады.

Рече окуяштың бүткүрүлүштүрүнде жыл мол болуп (жиморам шеше) 689 - Небедан 151 шеңде мол болуп 11 бек лайкте болуп жада. Ошод 11 бектеги бир жетишшиң иббәт Ареманың жетишшиң түркестаның жада.

фаргана, дөлөт Осмон 887 тарихи, бүгүз
дүгэ нахи Кимараттын Жетинки көшмөнде-
нен болғанда. Монголордон көрүп көтүр,

Орто-азия көкчөрө, Зоралын тарафында ту-

руү туул ашиглары, Сүрекан шаа ордунан

козголуп, "нарат" сүүсүнен откуп, Айлак шаа-

ре тарафында түрүүгү түрүүгү каар көндө.

Жийинхирэг Монголордон төрлөри бир аз
башынан көзде, Сүрекан шаа үзүүгү өз төрлийн
көчүр гэвээ төмөн, нарат сүүсүнэ көрт бөлүүл

өлдүр. Ордунан өзүүнү үзүү Артотр бек болуул

жиле болжасьвэл көндө.

Од көзде төрмүз үйүүг энэ бар эдэ. Бүхэлдэ
оюн төрдө түргэн көзде Жония подишигээ
Сүрекан Аладдин Монгол ашигларынен үрү-

шүүгээ көндө. Артотри аларга тарааны барьди.

Айсан оюн тараанын үзүүн Шабдат Сүүсү-

нүүг буюон бир талынай тоёлын көшмөн барь-

жиле болжасьвэл төрлөрдүйн барьжээтийн болдуу.

Артотр нөх чаджатарда үрүүштэй ишүүрүү, Ай-

сан үрүүштэй навы болдуу. Ордунга болжась Осмо-

башын болдуу. Осмон навы үүчүү гидерүү менен

үрүүшүү, токиын байтак төрлөрдүйн алдас.

Үүчүү көлгөн ишшөнэ разы болуул, Жүнисэй.

Сүрекан тарафынан, өзүүн бек, ашиглар бергэсэд

Жимараттын 688-жылдана таны 689-неб-

линидэй 11 жылдан кийин Жүнисэйдэг олонот бар-

дуул түргөн дүүн подишигээгээ Ранчукан

Монгол, татаар тарафынан ал төрлийн

бүткөндей кийин Осмон навы подиши болдуу.

Ишия Жимараттын 699-жылдарында, Аялжас Осмон

дордук барынчи падашкас Осмон козас ти. Осмон
козас Карабазирде күмбә окуду. Маны шаарда боли-
татын көңгөрдө. Манаскетти бир негеге болду.

Ресидуктар менен согушул; бир неге колесин айсан.

281-бет. Жиңаралтас 729-мыншы Осмон козас оидү. Ор-
дунда чүлүк Аоркан козы болду. Аоркан козы болгон-
дан кийин Азимит, Баро-дөңиз тарафына барып
Четашуудун шаарын көрүп, коз арта баштады.
Четашуудун эли Олонондорго карши түркел болуп
Акес жана баштады. Манасын деген Мердэ ше-
цили, озын тарафдар болду.

Аоркан Рум элини көтүп кели. 26 мын Рум
элини Өксем болуп Аоркан оидү. Ордунда ки-
күч чүлүк Мурат падашка болду. Мурат 31 мын
Өксемдөн башшында түркүп оидү. Ордунда Ишкөрүш
Ниязат падашка болду. Ниязаттын заманында
бир көңкүр шаарлардың күзүн каратап аласып, Четаш-
уудын барып, анын да күзүн бөгөндейрбес. Четашуудын
козас болду. Кийин Четашуудуктар карши болуп,
Четашуудун белгетери адасып, айсан түркүп,
акырас оидү.

Ниязат Олонондор жайын, анын болдары орнук
тапшысын 13 мында үүрепшил, Акес жана чүлүк
шын падашка болуп, Акес жана соң онат болду. Анын
чүлүк Сейкен Мурат падашка болду. Сейкен Муратда
көп үзәйді, 855-мыншы онат болду.

Ордунда чүлүк Сейкен шакиш падашка болду.
Манасшында манасы Четашуудуң күзүн каратап
олуп ти. Баязит Четашууда богозуны Азия тара-
бында Рум эли нәзри колесина оттуу шаки-
ты: Манасын соодогер шекалинде Акес жаңберин,
шашшындар Четашуудың төрдөм бересин, — деп
Сейкен Шакиш төп тоолордук дағдардас.

857-жылардан мынандай Четекшүү шаарында көп аскерлер келип, соодогор чигелгенде шуруп, калкынга салып көндөй, нүдөп шуруп Четекшүүдүн наамашының барын алсын, - Четекшүү шаарында наамашы Сүлкөн Манасууд, - деген тарынада.

Калкын сыйн көлтирибей, динине Зордук көндөй, 31 маас акын болуп, жыларданнан 886-жылданда болду.

Сүлкөн Манасууд Олончондордун эң чечүү пайданасында болгон калкын ото тажишүү адам эдэ: Олон авлети Сүлкөн Манасууда көйнүн збакшияа окумут башына келди. Тарыхта 1287-жыларданнан мынандай көйнүн.

Сүлкөн (Сүлтөн) Акшешенин Жетеклиги бар. Бүгүн Жетекликтөр 14-кылымдан акыркында Амир-Нисир шарабынан шаалгалаап салынган. Азрети Сүлкөн (Сүлтөн) дине шегити мана Жетеклигине, - озында орин Мотшарта Шамир Азулү, - деген тарынада Аят, эң жолши, эң басыу, таштак салынган, ал түркүн ойнуштар менен пооздолуп мозолган. Бүгүн Жетекликтөр беш түз жыланын ашыктук үбактан берүү 72 бир ресонтуруу (кароосууз) көпшүп келдөт.

Бүгүн Кыргыстон айшагы, көп үчүнлөрдөрдөн Жетеклиги, Ош. Жеки замандан берүү калк көп шашын эңчи шаарлардан берүү жөн. Мында Сүлтөнин бойголо-бардын Жетеклиги бар болгон жөн.

Менени: Бүгүн Кыргыстонда Аюп бойголо-бардын Жетеклиги, Ош. Жеки замандан берүү калк көп шашын эңчи шаарлардан берүү жөн. Мында Сүлтөнин бойголо-бардын Жетеклиги бар болгон жөн.

Фергана шаары, эң эле Жеки шаарлардан берүү болуп, менди, - Чекендөр Зүйхорной, Күрүп (мозол) көмүнкөн Жетекликтөр болгон - деген айтасат.

Чекендөр биздин тарадан шурун 330 маас жетекнан

Калкынж Суран (бийликт көлөп)

Нашанға шаардың мешендердің үзүү түрүн ишүрдө эле
бүгүншүү шаарлардан бире эгем.

Бүхарада шаардың мешендердің үзүү түрүн ишүрдө эле
бүгүншүү шаарлардан бире эгем.

Анында шаардың мешендердің үзүү түрүн ишүрдө эле
Орто-Азияның түрктөр көлиниң шашын, ошоңдай түрктөр тара-
басынан вина (көсалын) болгон эгем.

1494-жылдана Сүрекон (сүрткөн) Башкыр мөхремен
бөгөти болгон бүх шаарларда Түркмешендең Ислам
динин тараатуучулар да болгон.

Араб ашири қытартын Абу шүсенинин дәстүрдигүй
дар болгон.

Бүхарада калкынж, Башкыр тоолорунан болгон
күш, да лаа болуп, Ачишудориян тоолорундагы шаш
көлиңдер. Онында шаш қарынчыл болуп, Бүхарада
эол тараады Ачишудория, Гагынай Сомархан.

Фарнака Ојдисстанын түркшүү тараади Авганистан,
Батышы Түркмешенстан, болуп, адаң тар болуп саналат.

Бүхаранын тоолору Башкыр. Иранда шашын тоолорук болуп.
Орто-Азия менен Ирандан араалынган соода тоолорук болуп.

15-16-жылдарда түрк националлык болгон
Коомидор көлиң, Түрк түдерин биелеп тегден.

Бүхарада Коомидор Абдикета үзүүттөн көлөгөн адаш-
дар ишке көштөрүштөр кийилгизсек, биелик кө-
йөп түрүүлгөн. Башкыр көлиң биелик кө-
йөп, 7-жылдана Бүхараны Арабдор көлиң
бийликтөрөөп алған

13-жылдана, Бүхараны Монголдор аялп
алад. Аялан соң Ачиш-төмөр аял.

Ачиш-төмөрдин үзүүлгөнде Бүхарада авам
болуп, Жервак Сарайлар, шекит, шедрессеңдер
Күрүүлуп, көпти Сүз болотте шашын жерлерге
сауданып, Музумандин дини абысып, шектен,

шедрелдер болысын, онда шокирдлер окуп Султан Акшамтеби шемекшелегинде шенлигидиң күндөй күнүнө болгон ачыла байтады.

Шемисүз Шапсамати алтынды болынуп, Аныш Ато, Копал, Сувор-Ага, Абайе, Мургент, Карабий, Гөрекимбет, Мон башындар.

Бұз тарлардың арасы Қыштактарға, үздірге болынуп тұрған.

Аныш Ато, Копал, Абайе, Сувор Ага, Мургент, Карабий, Гөрекимбет, Мон башындар үздінші үлесінде тарлардың тұрған шарлар болған.

Мында ғоң құндар: Нарен, Құ, Арас, Үле, Қаратақ, Аксу. Нокмок құ өзендердің болынуп кел шекте, соода молдоруның тұраны.

Шеми құнның түштүк, қызын тарағанда Әйтой шашекети, тұндық тарағанда ғыргыз әли тұрат. Батын тарағанда Сыр дағыра Өзаяттың тұрат.

Түркшөнештегінің борбор шарлар Аныш-Абақ болынуп бешке болынот. Анышадам Марва, шапсамат, Анышан, Аныш көзелот. Анышадам шарлар Абақ-тепе Авазжандың байтактысы ғыл.

Ферганада Оланатты, Сайын шашекет болып бешке болынот. Қокон, Наманған, Моргадан, Анышан, Ош болып.

Ферганада борбору Қокон болған. 1732-жылда Абдерағаш Әйдін Зашанғанда, топурактан көргөн пайыз, көбен сорай салынған: Манас шегит, шедрелдер салынған.

Қоюнот Сырдарияның оң тарағына салынған бул шарларды Цхекендир шекедеңдің күрдүрги.

Жетма-Ворғон, Бухара жондығы менен Түркшөнештегінің ортоңында бир шар.

Бұз Түркшөнештегінің оң Зашанған бары озғару-

шын, шурғынку Золманды түрк ақындары, то-
гыз-өгүз шашекети ғе. Ағуз шашеке-
ти шашек Выйтад шашекетине баш шаш
турғу ғе.

Ал көзде Ағуз ақындарының Моможан, Құл-
такиңдің Золманды ғе. Бұл жаңдар үсіп шаш
ақбай, Арабтар түркестандың көлес, Жима-
раттың ЧБ-мемандың Қоры шашекетине бас
алды.

Күрдесиң шоғы (нағыншасы) көктің түркес
тәніңдегі көлес. Арабтың ақындары, Құл, Ашударыс
ның бары шашана үйгеп, үргенчтің Семирекканд
алды.

Түркестан бир нече көкшіл жаңдарға бол-
нул түрғу ғе. Үргенч көлесін бүхараны бас
алды. Аңдан соң Ағуздуң ақынды Құл-тегінің
бөрдө. Ағузду алеіп, 713-мейлы ферғона,
Жамшын шашардарын басып алды.

716 - Мейлы бүт Түркестандың жаңы Мони-
хан өлдүр. Анын ордунда ағасы Құмтүр жаңды-
шың Балгай жаң болды. Оз шашек Вұл тегі-
жан шенен барға түрдү.

Бұлар висек-көл, Үрі өблюндегі ғидерге же-
дік қылғап түркешту.

738 - Мейлы бүт Түркестан Арабтың қалыны-
отты. Аңдан соң шың Түркестандың алды.

732 - Мейлы Құл-тегін өлдүр. 734 - Мейлы
Балгай жаң өлдүр. Аңдан соң Өтсөншай ғезек
жасын жаң болды.

745 - Мейлы үйіншін шашекетин басып алды.
Шурғынку Золманды бүт Түркестандың Мунан
жаңдары шенен Выйтад ақындары барын та-
ғанды шазған тарихи, мана шашек создар
түркестан шабынды.

267. бет.

Вестайын аягын Сарман-хан жөн деген
бийсүрөнүн заманында.

Моңихан дегенин 321-мешеде озу майданын
тапканин, калып арасында таңшыл айткыншын
создарду ташка тазып кеткен этен.

Бүткүл тарихи ташка таңшыл создарду сыйркел
жоккын. Калысанын түшитүк касын тарбован-
до сүнап бөлини деген мөрдөн бир шаар
бын, бир айыр мечиттердөрөв бар; бишкак Касиман
адамынан. Анын "Бурон" деп айтат. Осын
жандардын бөлгүншүйгөн.

Агыз тарихинин Қарасаконуну короганды
Вестай менен ىран көп мешдарга үйин, адем,
беришип түрган. Ишкә көп шашекеттерден
жүймелер келип түрган.

Вестай тегин жан, бийгүйкөн оғондук келип
Жүрк шашекети бүтүн, падышшык Жиге би-
лередүү. Бири Араб, бири Вестай шашекети баулу.

2 - Кызынчын түрк шашекети тоңдукондан
Келип Вестай, бийгүйкөн бешкөнүз нөвөнде роз
бөлөй кала берди.

Агыз шашекети Моголгон енүү, Орто-азия
калкы, калиноларга карал канды.

Мирункү Замандың көңү, көңү түрк жандарынын
Вестай жандарынын калк билбекин, ташка
тазык тарихи создарун тапкан Радлов де-
ген түшсүз этен. Окуп билген үлемшар жеп-
тегенде шицден ашык арий (ташы) бар этен.

Сырдария, ферганы, жетисүздө жана түрк тү-
кимдарынан, 2-чи Саганын тарааса деген мөрдө
2 - Кызынчын башанды Агыз Сүнапын, Ванган
Амирлеринен Махандын узлу ташае корупиду.

Ведгөз төрүгө.

Шүрт наеминек, Вайкак деген килеминең бир үшүү Мардо, мындан: Мерхит, Жуда, Оранка, Ворис, Базынчы, Ведгөз деген ишмөн чүлүү болду. Базынчы Нарғын атамасын көтти.

Ведгөз наеминек Шамурт инжинчи килеминде Аниманга жан болуп түрдү. Анын бағдары да акын болуп, эн башинардын көлөн.

Шамурт наеминек. Волан. Анын башбүлүк, Қадым деген эти чүлүү болду.

Башбүлүк: Адигине, Тагай, Қоро деген чүлүү болду.

Тагайдон: Богоретон, Қойлон, Көйтөр деген чүлүү болду.

Көйтөрдөн: Орозбакты, Ғодо.

Орозбактыдан, бүгү деген эн болду.

Ғодоетон: Қараатко, Манап, Мантай, Элчибек.

Манаптан: Соомай. Соомайдон: Сарсейт, Ғүнчүр. Сарсейттен: Чүчүк, Ғүнчүк, Қудаман. Булардан Сарбажин деген эн болду.

Хородон: Сардике же Үерик, Қара бөгөөсөн. Барын, манкорое чүлүү Соитонай, бағдары Ак-төкөр конкес, Құттук Сейит, Нашан, Әндири ибни(Балосы) Қарадагаси, Сартбагаси, Монголбагаси.

Богоретон баласы Ешмер, Магадык. Магадыктын шалта деген эн болду.

Соитодон: Құнту, Құнту, Қаа.

Қаадон: Қарақын, Ғалын, Ғата.

Қарағыдан: Байсеит, бүтеш, Болокбай деген эн болду.

Жалкандон: Қоңурбай, Қомай, Баки, Баяшын, Байдырбай, Фелдей, Қоккорбай.

Болшөйдөн: Манансарт, Молокон, Баймайра.

Ишимбай. Жашын сарттан: Женешин, Жюлдерди, Борубай, Ишмурбай, Саркебон, Байтүр, Чимет, Солни. Коң отүк.

Жюлдердиң: Жекомо, Жанай, Кана, Жордө. Соңаула, Жөбөш тогоруда тазалда.

Жөбөштөн: Жаратай, Назир.

Назирден: Жунаке. Жунакеден: Жиеден. Аңдан Сару. Сарудан: Жаркүн, Жүбай. Жүбайдан: Жүбайдан: Жагай, Берди, Желдикара. Мураталас. Мураталыдан Бурға.

Жаратай Назир тогоруда тазалда. Жаратеген кара жай. Жараталдан тогуз чүз болду. Актау боласа Жашкада. Чүз боласа шенде. Жаранай. Жалға, Мұндау.

Жаранайдан: Жүргүр Адан байдағы Жетай деген жи болду. Жараталдан Мұндау. Шенде оңеги чүз болду. Жиеден оңеги шенде, оңеги чүрү шундау деген жи болду.

Жалға: Жалғадан болот. Болоттөн: Жекомо, Болкүй, Жүшін, Жүшіндан Жөсөн. Жаратай карта, Жаратеген.

Жаратакартадан Қакал, Бакал, деген эти чүз. Бакалдан Желаке, Байесін.

Сападан: Арзыған, Жасап, Жабайзор, Гилян.

Жаратегештен Жүртка.

Жүрткадан Жудайберди. Жиетай. Бекетай, Жемергүде. Борғы, шантай

Ансанкушты, Жудайбердиңе Жокалас, Жилеш, Байтешір, Бутору.

Бекетай, Жармын деген жи болду.

Жиетай, Жаркүнчүр деген жи болду.

Жантаудан, Жайып, Назар, Жоктукчук, Жүлдерди. Жарбо, шайтак, Жака, Женже,

Женженин белдерсе Жүзүке, Жиши,

Жозукеден Жанкейди. Жиелеке,

Жишел белдерсе Борғуле

Жоктоболжудан Негиш. Калеке, Гаруул
Козумашан. Жалго, Гайсантас. Шаскоме.
Жоккүшүк, Чынап, Бадаев, Чирооийт.
Жаракчылардан тогуз чул болду. Жалго, Нарбето,
Күйөмөх, Жубат, Абашиде, Берик.

Ачыл-Ата шенең Мухамедтин ортосундагы
Эткөн төшөөгөй.

Мухамеддин бешегүй көйөн 580 жыл.

— " —	Чекендиргө	—	988	—
— " —			1800	696
— " —	Мусага	—	2300	—
— " —	Небайшига	—	3000	—
— " —	Нурхига	—	4090	—
— " —	Адашга	—	58070	—

Бүгүн түркмөндөн адабиятта, Араб, Жастайшардан
турдук тарых шииттерине көтөөлүп, тарых
алытуулар, Аюз, Түркел атышидери, түркис-
танга башынан шазын калтырган деп айтат.

255-дүй.

Жастайшардан бер сүрүү көзүн бар жыл.
Шең Ачыл-Ака, бер түнүү үргүнүү комнатта үчтап
шашкан жыл. Бир жаркырого сөзүни жана көлдө
Нур Әбенеттүү болуп болуп шашына шашып, бир кезде
мөк болду.

Биз боло анын көндөй болуп көтөөнүн бийдей кал-
ды. Бир күнүн даяр баязыдай болуп көлдөп, даяр ма-
нана шаштас. Бир кезде, бир касиеттүү түрдүү болуп
Камира кайттас.

Бүгүн жаркыраган Закиим Аф түнүү көз чыкыда
Келткен кезде көле берүүкүү болду. Анын көндөй
көтөөнүн көз бийдейт.

Биз ата-анасында бүгүн жаркыраган дүт болып калып-
тарышиш, — бүгүнди? , те периби? , — деп, түн

Шенде шанақ қызын (жүз) салдат койду.

Ол Закиңиң баяғынан же келіп, көзден шанақ жа-
ттып, қайра кетет. Аның көзгенин, қазын шанақта
шашканин қызын да, салдат да көрт. Бирок, көктем
көзгенин көзбейт.

Нәдесиң, — Несенди? Нериди? Бир дұда оқуған шағын
до шүниң билемеш перек, — дег әүткүн әлиниң көзбейт
көзбейт алдынан откөздү.

Нәдесиң, — Си көргөн тигит барды? дег сұрадас.
"Кызы, жол" дег шооп берди.

Бир тұнның қызы үктап шашып өткөндү. Ол Закиңиң
көбізға шакындағандар ар түздү, қазын Есірайлы, үздін
башы, башы қоң, шашы қиіғен қоң салады адам
далуп көрүнүп түрдүп айтты: — Сендер бир үгүйдал
түзділ. Ве з қоруп, құлдақ үктан жердик шашке-
тиң бұт қолынан алат. — дег әйрек көзбейт, көрсөтүп, арттан өзіншіндең болуп қалтты.

Көз шүниң атаевна айтты.

253-бей,

Нәдесиң, Адам сөзін, Адам көзін, Адам бар-
из оқуған шашын, отынгер биегегтерди жағын
алып, қорасалдырып (дал күтеп, тоғы) шашындар
дал күтебин асып олтүрдүп айтты: — Бұз дүрнеге
бир өзіншіншү қоң нағашса кедет. Күлдәк үктан
мер үстірногү шашкетті бұт қолына адам. Оно
нағашын сенин қызыңдан түзділ, — дейті.

Нәдесиң қазын, түрк әлиниң атаеви, тогуз өгуз
нағашын шағуғайға қазын бердес.

Кейтій нағашынаның қызы Малугеңінен шашкенден
Кейін аялдағай болып бола бүттүр, 1162 - жылдың
жартап айынан 25 инде, үзеншесінде қүндең төрөдер.
Болынан отын ғылдаңын қоладу.

Ар бир нағашынадан Жекеллер келесін, болоны ғорға
бала жыл қолына қаткан қон үктан жершірттүр.
Шекеллер зор нағашын болып тұн дег қалтшыты.

Жытай шаңшактасын өздө тереистук
болжесе таребенең түрк, ишкөлдүрүшкөн
көгүп түрүкүз элини баштасы Мазугеңдеги
үйнөө барып, баласы Түшүнүндө көрүп,
Сүрөгана, Чүлгөн, аякта, көрөлөр шендиң
дөң айттыптар; — Баланын нааңын нордон
бөлгөн. Ишкөштөлөсөн болып күрүл-
ре менен шарапчысан, — дедтир.

Бало чүт шашар болдуу Атасы Мазугең
өлдү. Атасы менен биртүнгөн Жомдохан-
бек боладары Түшүнүндө олтурмук болду.

Анасы Нұлан-Ақи, дүшиңдөн баласын
коргон, адеп көктөп, бир сүүнүн бояна барып,
Сүүдан болып көрип жеп, баласын баяп,
бокатын оттору берди.

Жомдохандин боладары билген ток. Тү-
шүкүн жиел менен өлдү, — дөң иеңде берди.

Түшүкүн 13 шашка жеткендө, Жытай-
бек падашасы, көзөс Ат-Дан-Акини изден,
О-шайкүй деген күнүгө көрт ишигит көшүп,
издептүр, алар бир көнгө күредөр изден түрүп,
бир сүүнүн бояном Атлан Акини баласы
Түшүкүн менен таап падашасын олпорып
берди.

Надежда, көзбенен алган табылганын күбәнбіп,
той көштөп, бир шашто башы көбөп кийдү.

Түшүкүн бойго жетип, ал шашдарды элини
бүт көлдөн алды.

Ал көзде, Сеше-Братор деген көстөндейн бир
чолма, билгүчи, Түшүкүндиги Зор падашы боло-
рун билди, олтуруло аракет көбөт.

Түшүкүн алардын Заговорун сөлип көлбіп,
23 шашкендө Монголтуу 20 көктөп көддө.
Жытандын күйин, Кирей Жирайт деген шаш-

Годчи жанаң менен витисшокта болуп,
таксымда Мигиттерден взуно Майдан көбүнчөлөк
ибдег баштада.

Тиңшүмкүнгө Малшукаткын деген ташии ман ата-бабаларынан бері шығып тұрғонанын
шайқым тұрғындау әтте котың анықталған болды.

Жиңүккүн ат-бабыңынан калған үздөмтің
Келтірдес әмбүлдік мол бердей, кейдеңдегі барлық
Кибет айрымтас.

Ага караңыз! Жиңүүнүң 27 маңынан көптөгөн
биз көңгөртүүчөлөрдөн кастарын аздаде.
1200-мийн байкал көл тарафындағы көл
дарын түсіпдей. Жиңүүнүң озундуң көңгөртүү
биз эгенин дилди.

Од ата-бабасының көлгөн шешн көндөдөс Монголорду бүт майып, бүт түрк түшүчүнө Монгол, маннтур-дор шекен көсүп, дагы бир не шашекетти бериктеги.

Мүнчүнгэ дүүшөн бэлгэн Энх хан бор эх:
Каралын ханы Мүнчүрэ. Эхинчийн Мүнч Намса
Эзэчин ханы Мөнжин эх.

Булардың аволтучук менен дөр болуп, ондай
шардашы менен Силенгэ буюндоғы Меркут жа-
мбылған, ортоди буюндоғы шонголдорду бүтөнде
жекеүл адас.

Жеңин Шимкент менен Түгүрлүнчү ортосу
чары болуп, Түгүрлүк төмөнди. Аны менен ша-
ларданын дәре бер жолы Шимкенттин толукта күн-

Ошотип 1203 - мыңдан баштап Ышы
Сынғызған деңгөн атас айып шоңдайтында з
жана болду.

МОЗ-тының Үбийчизхан (Тинчукун) дүзүнди
арасында, Кандык айтын таңтаска көзек олтур
Жолында татарлардың бектери, наимендерд

Ханы Жаян. Мунгун Монголия. Шамо оттүрдү.
Ал татар, татар башмеги, түрк хандарел
бүлгөшшөктү болуп, Үйнгызхандын хандык
доодоту боз берсек, — деп төлөсөн.

Алтай тоодорчун арасында катын үрүн болуп,
үрүншта Үйнгызхан катын тарадар болуп, Най-
мандин ханы Жаян болду. Үрүн Жүтишке нарын
боорын. Нашон хандыгын Үйнгызхандын голунса оттур.

Бүрүнчилгээнд Үйнгызхандын моззүүлүү шөгрөөч Үйнгүр
Ната тонко деген кийин энэ. Ал голго түшүүр шада-
ниятасын монголдор ойткуршок болгондо, Үйнгыз
— бу кийин оркуу, билин широтот, — деп, одтурбөй
ашан сактан наред.

Ната тонко баалдарды окутуп, көп ададарга
Чигүрдүн тозучуул, агадиятын бийцигдее. Мон-
голидан Жүтишке Үйнгүр аневен оку бийчи-
лий ас да болсо төрөлжүүлвэ.

Ал гээдэ Жүбүт хөтөлбөг гарагүй. Өйтой,
Рёнкүүт деген кийин Жүбүттэй бий хакан шада-
ниятти бийшет тургу. 1205-н. Үйнгыз
ане да озуро гаралтын аялан, шадижехемийн
хөтөлбөгтэй.

Олонгийн, Үйнгызхандын хандыгын көп
мердөрдеги түгэе бийшидэ.

Үйнгүрээгүй дүүшнандар кату гарч ирвэвэл
бийсөдөг. Вон үрүнштар болуп, Үйнгүр нэгэн
тоду кату (сөр) тарадар гүй болду.

Үйнгүрээ (Жүнүүчийн) 1206-тэйнэ. Күрүтмаан
(Сүрээдэ) хөгжсөн, ошоо күрүтмаандаа, бүт
монгол, түрк эздеринен кийгэн дэлгэгчтэй
Жүнүүчиндэй хан хөвөөн шалгадав. Монгол
“Үйнгүрэжхэн” деп амьтад барь. Бийсөн:
“Үйнгүрээ деген сөз монгол тийшинде ше-
цижитен-Жүтишке бараадар деген сөз
болсо көрөк.

Ал үбактасы жиңиңиң көмөкшөлөнде, шайланған жаңаң да күйизке салас, котурп, күнгө корап тогуз шертеде шиериди, шайланы.

Ошол күрүлтайдо Қынғызжан. — Сендер менни дүйнендербенең үрган таш саяктың болдуңдар. Менин баланын, тизилген тоңхар болдуңдар. Менин шашыдан бері зор шардамды қылған шокендербел, калкел! Менин шеңегине, мәр нең-зире қомойчи болчу. Ошол шеңегин болсун, — деди

Қынғызжан бүлгөн, ғонгут әдін қарап айда. Жағерегиндеги әдіс бүт өзүн каратте. бүт үбакта Орто-азиядагы үйір, Қарынгы көл кибене да шөпнөт кетти.

Үйіннен жана барабан. Қарынгы тарасын жаңаң Арасан, бүлгар өз әрки менен бағынды. Айарға өзүнүн шүлү Қынғатайдың зор Нойон башкес Қыбыл Қанды.

Айдан алғы Қытай менен үрүн көлешуга кетти Қытай императураға әлкін шеберді, — олбасы толс гүн, — деди. Қытайлар тарасы адасын ұстактте.

Қытай менен бир некесе ибдел үрүннен, Бекиндин батыши тарауды Қынғызжаның қолына отт Қынғызжан шүнгүт менен тортобай мануфактуралы болап айда

1214 — шында өз әлкін келді. Мана Қытай түндүр тараудың қарап, басып айып етүп, ғашыкт Қышиба жандығына келди.

Буда үбакта, Қынғызжаның шеңегетес, Қын шеңегетес менен соодо байланышын болуп коташееп турған кезеңдеги. Мана айып қаттарында шүлүншан шеңегетес Қорсан шал лерети да айып элсең әдіс.

Қынғызжан Қытайдаң түндүр батыши тараудың қарап басып айып, башка шактарында бара айған элсе. Әзінен түритүр Қынғыз жана тараудың бүт

Жылай шипердүрүн көлүндо же. Азиядогы Жылай
Жылай аскерлери бар же. Анын зор чыгарасың ишесүй
шапандардан көлүндо же.

Ишесүйшандар, Гызылжар ол үйлэти дүрүүлүп же
зор жишилекет болуп саналар же. Гынгиз
Монголду, Нойшандар, Монгурчына, Кембиден
бир көнкүр жана кашуп бир шапандар көлбөп Азия
ядыр чүнүкүү дагы бир зор шапандар болса бөлүп.

Гынгизхан, Батыс жана Чүгүрчарды корамаас
алгандан кийин, Целин шапандар көлбөп
көктем болуп калады. Чынгиз ишесүйшандар
шапандар соодо-ратак көштөриш көлбөп түрдү.
Бирок анын шапандар да үзүктө бара алган жок

Хийдә жандарында, Бухара, Самаркан,
Болист, Нишабур, Астарбабод тоңтарда
Хоразын шапандар кийин, башында кал-
пакын бир" деген кийин болуп келүрүп, жи-
йин калпага көрмө келкен же.

Гынгизханын үргөзүнде ондо күшүнин
Навалинин Аладдин Лүхөнгөмөт деген күшү
радында болуп түрган же.

Хоразын шапандар Аладдин бүткөндөрдүн
Оттар калоевинде, Арзы суурунун Сөрдөрчига
Күйгөн жерине жакын талада, от тонук
мекен мүркүн талюн көлбөп, барабан олтурду

Гынгиз, бүткөндөрдүн күйгөн жеринде
Атайдын күйгөн жеринде күшүн көлбөп.

Хоразын шапандар, бүткөндөрдүн да өттүрдүн
Булгардың өттүргөн Хоразында же.

Бүткөндөрдүн күйгөн жеринде Гынгиз 1918-жылы
Күшүн көлбөп, 1919-жылы аскер небинап, Жийб
Жибердүрүнде аракем көлбөп.

Хорзышкоо чүүт, даярданада. Жашындо тортмасув
миң қалыптуу ажерди бар эдэ. Қынгыздан
ажерди түрткүчүнүү кимсүттэ.

Хорзышкоо қолдоорын, кирпич менен бийих
дүрбүл салдырып берген шектекендэ.

Қынгыз ажерин тортко барду:
Биринчи бологун оз чүүт Қынгызайдаа башкаса
көшөп, көрбөндерин (соодогерлерин) Өйтүргөн мөрзе
тибәрди.

Экинчи бологун, Мұқунун паромагасына берип,
Сердариянын жаракетине шакын мөрзе тибәрди.

Үчүркүч бологун Сердариянын баш таңында,
Қынгызла ғарыш болгон "Ваты" түрктарын мөрзеде
(Ениң генә ғаласына)

Тортмакуу бологун Қынгыз озч айсан, Бухара
жана Самаркандаа көздөй кетти.

Торт мөрде қатчу, Қыргын, үрүштөр барду.
Қынгыз ажерлерди көп шаарларды айсан. Қарашы-
даат қылғондардес көрсөттөн айсан Ота Коюн, Күй-
гүздин.

Самарканда, Хорзышкоога ажер болгон
күркүчүнүү Қацыя түрктарынан жана Җондык
ажерлер бар эдэ. Қацыя түрк ажерлерди, Қын-
гызла берилип кетти. Самаркан шаарын
Қынгыз өзүнүн көрдөттөн айсан.

Орто-Азияга Қынгыз Зор болгарчы бүттүүлүк
шаар Қоразынду до айсан.

Абдадин Шукшинин падаша Җондо пакем кетти,
Анын артынан тоюн ^{төрдө менен} үсүптөшөдө мөрзеде. Сұна-
бидиң неге миң көл менен барып, Җондын бир неге
шашарын айсан. Қолтакын бузуп ажер тириди.
Абдадин ғөбөт Қолпий деңизинде бир ачын
кирип одуу.

1920-жылды Шабо менен Султаний, Қынгызга

1. Картараде, козак, Эдешен баштарын берди.

2. Көгөтәйгө: Ашудория, Сыр дария, Мирчи
3. ку Могузсүз чүгүр төрлөрөн берди.

4. Чөдөйгө: Алтай тоблогору, Эртисиетин
5. Небігбаш Макаев.

6. Нуржар (Кичи Чулук) Асырды Монголия
7. түркит төрлөрди берди.

8. Бұлар үзілкі баға алғады. Қынғызын саб
9. бләңди. Табордай қарғаздары Мұжынаны қалып
10. да же. Нұху өндүр, Атасы аны, — батыштагы
11. әлемнен, деңек, Әбрөланың адеп шашекетті
12. Көнешт, — деги тапшырган же. Аның орундаула
13. Цыңғыра адабады.

14. Байдарынан арасында Жұжбасын болған
15. Мұжынан Оңреу Қынғызына ото бағ берди.

16. "Мұху өндүр" деги, Қынғызын бағар берди.

17. Қынғызы Әншітін, — деңиз башынан бұлғанда,
18. түнедірар үздүнгі Мұху же, төрек түбірін ку-
19. лаға, түркесар үздүнгі Нұху же, — деги Оңреу,
20. Велідін Қалғанда.

21. Қынғызы "Чынайдаш" деги тапшын адабады мек.

22. Дамшектегінен Көзейтінгүй үздүн, ғана
23. Сол түрткүй төрлөбенде Монгут деген тұдени
24. Ханы "Желі" деген Қынғызының күнтүн дең-
25. шондорынан бири же. Қынғызы "Аны да қаш-
26. бреен адабад. Құнанке (Сорғасуцин) нин болғанды
27. Хондорын көрсөп айып, тақталады.

28. Құнанке қүнделін отул токтогон Құзанда
29. Қынғызы ооруп ғалады. Ошола оорудан коп
30. Узаболық Қынғызы өндүр.

31. 1927 - мың, ғашынан айынан 4 - қыста-
32. рында, 65 таңсанды өндүр, Өзерең түннідегі
33. терене адеп көзін, онун бойынша қалыпта

34. Қынғызынан көзінде күштегісі коп же
35. өзінін болю бийік, шаңдағасы мозы, маза-
36. желессі же. Ото акбетдүй, балбан же.

Болгон чүчүштөрдө ғайына Акжар-бекдин
адын түркүз гүл-башында ол бергүйдүк
хөгүй болға. Соколы сүрөт, шүрүмбүз
күзүн гүл. Озун-озу шиеннип, балыкта
кишишиң тишине кирбесен күшилди.

Көршүлбөт көлөп, үрүнчүк жандардың
тапчу мазалан, Союзбай харап берген
жандардан, жондоғының озурға берген аның
көдерлөг, сыйылаку гүл. Розга чета, тоо-
шарт күшилди.

Согуш Чубагында, Өнөрлүү, шолдо, акындуу
адамдардың күтүргөн түшүү. Манасданың түң
Жокейн көргөн кишилерин түрт шүсүүшшөн-
дарес гүл. Шиалы: Манас, бүгүнкөн дегенде
мана, Жокешең төкимге Жаки көлөп тибес
ди. Ал озын өдөнкө Жаки болуп 1254-мейлөө
бидүү. Анын ордуно Осаны деген түрк түшүү
болуп калды.

Нүүр шүсүүшшөндары Қынгызын түң кишил-
гүрдөр гүл. Қынгызы Насан динин Жокешең
көргүч гүл.

Озурчиң шашелектинин шүрүкүү адатын
түрткөрүп, Жоксы тортукке салды.

Қынгызы, түрк, шонгод жедершиң арасына
өнөр, шиалы таратты.

Бүркүнчөн Қынгызы саяктуучу Зор паданас
Болгон түшүү.

Қынгызыдан үйин, түрк, шонгоддор Араб
абын көлүндиң калды: 1218-Майдан баштан
Қынгызы Қоз. Болбай калды, бешшүз тиңега
үйинте.

224. бей, Қынғыздың боладары:

Мыңғыз Әлдерердиң боладарына көрсөн өзүнде
аіткөн тәж. Қынғыздың Ордунда Чүрүк чүшү
Чүгедей және болалық қалыңға тиесішті.

Чүгедейди жан қызының шоғылдың үшін, күрүстегі
және қалыңға. Қалыңға да Назарбайев келді
және соң көзінде берди. Айрып обілімдегі баш-
қоруку амандар да, қалыңға ұргызды. Бул
шебінде Қынғыздың (Чүнгиздің ұлынан туындаған)
жамбын боладары менен тоғ—бароғат отуралып
Ресек шамшектем биілшиң анын қалыңға тәж.

1929—Жаңы ғарыштегі болалық Чүгедей
Хондайра қотодырды. Бу шамшекте өтө 300
боладу. Вуруштаңда мемлекеттегі көп ше-
тердің көрінісі. Чүгеде бұл шамшекте откаруға
киришти. Иран менен Қатаїдан тұндық
тарабы бұт Чүгедейге бағынды. Атасы
Қынғыздың үйогында тоғ болалық болалық, көп
қабылдайдың шамшектеше жетшілген, отарының
үйогында қалыңғаны менен Қынғыздың жолын
Чүгедейге да тоғ тардағы тиіди.

Күндей қоғындықтың мактабай, Қытайдан
честадар адамдарын, Оркон сүннечин оң шамшекте
менен көрінісін шаар салыпты болтада.

1934—Жаңы ғарыштегі, Ордо, Балықта аякер
туратурған шаар салдырылды.

1935—Жаңы шамшекте қызын, Қытайдың
бұт батыннан тарабын, Қародегиз мактабы Орду
Балықтар, Қалыңған жерлерен, Қалыңған, Қызын таралы-
ғаннан озған көртеп алуш үшін, аякер Назардерден.

Мемлекеттегің толғорду, порттарда,
порттанесоларда Сүннеде орнадорду түзүлті.
Айбен алғында бир неге мемлекеттердің
дөлівегін қызын.

Жаро корол деңгизе төрбөйнө Бати-
хан дайындалған жа. Батихандың
жонесінде Султаниң бейі, Желонунұн үзүү
менди, Чедеңдің үзүү Вүйнүк бор жа-
бадар Вадигар жерин алең, анын көмөл
рекендәгіс Қылқактардан жерин жиңи-
алғас.

Андан соң 1237 - Менің деңгээр аяла-
рында Орде шаардарын алғуга күрсекті
Мүрзуку Воладешір Қосалишин бүл құнда
Воладешір 2 губернасы, Рязань қазасы,
Ростов, Астрахань, Тобе қаласын шаардары
алғас.

221.Бет.

Андан арте баруға, моз аялауда, жерлердегі
саз болуп, сөздөн Шенде, Новгород қызындағы
бара ашыладылар.

Андан кайра қаштеп Қыркүндең ғарбын
қаласын күріп, 1240 - менің Қиев қаласын
алғас, Орде тақассанын да аядан котуңурун
болуп, көп адамдар күрседе. Батихан - үрүн-
бай шыға багынған бер, - деп күнкүрден айтса да
Орчестар тәңкәшкөндилар.

Бұз үрүн, Орде қаласынан тұу ор болду. Желеніз
адамдар олуп, Орчестар арман жағымынан бейшілген жа.

Андан соң 1241-42 - мешіндең ғолшоңын
Луисін, Сандомир деген қалаларын алең. Анын
батшесі түрнүкт тағындағы Венгрияда күріп
тишті қаласын алең.

Андан арте барып Балкан жерлерін атоңнандағы
Албанияга барып жеттіледі.

Ошол жерде, Чедең жан өлдү деп қабар қалып
үрүн токтоду. Андан көзүн әзидін болынан күндер.

Чедең Қызынан күң ойнұ баласы жа. Қын-
ғазынан токтыса Чедеңдің қолында жа. Чедең
дин үрәгінде Қынғазынан болдағынан араевенан
және бүр - қатык Қылқан жа.

Чөгөөдөн ордуно чулуу Жүйек хон болдуу.
Жүйектүү хандекто шашычуктуу, 1948-жылы
Борборчукта бут ашарлер төмөнкөн түрк-
китай көлөнгөт, эки миң он көтөөр түсүп,
Жүйектүү хон көлөн шашадаа. Бирок, коп
чубайи Жүйекхан оддуу. Анын ордуна Жүйек-
хандын чулуу Менди хон болдуу.

Менди хон болуп, Чөгөөдөн болдорын хандек
холунан көтөннөө скрунуп.

Менди хон чину дийип, эд арасында Геор
Григорьевичтәрдө бөтүр. Мендиинин ишени
Жүйекхандын чулуу наалоо бүтүн Иранда, Араб,
Солтүстүр, Китай авылым өсөв тарабындаа көтөнгөлдөр
билин. Озырын ишени Жүйек менен баригы түрүп
бүтүрүү көтөнгөл, ~~ж~~ Жүйек төрлөрин алды.

1959-жылы авгуу айында Менди оддуу.
Андан соң чуши тогтолоду.

217-бет.
Жүйек ордонуу Борборчуктан Брикке көлүрдүү.
Анен заманында Жамайсан түнүдүр - батыш
тарбадаа, Сагым Европа, Арабстан индүе-
теш тарбия арадаа. Монгоб төрөлорунан
башка төрлөр, бүтүрүү Азия көтөнгөлөрөө
бүрүгүп, бир бийик түрк - монгол яланын
көтүү болуп турган.

Жүйекхандын Чубайса, Араб, Ирандыктар
Эделидин болонда көлөн чётөнлөгөт көшөр эле.
Мона Араб, Иран чуашаса, Жамайк төрлийн
төрлийн Мукоморы Айеси (шо.до) тоннунд
ши көлгөн. Жамайк боллоо, монгол төрлийнде
көлжешт көлгөн.

Жүйек 1995-жылы оддуу. Андан соң эд
тортко болурдүү:

- 1- Монгол менен Жамайк, Жүйек болдорында
- 2- Орто Азия Сагатай болдорында
- 3- Вьетнам, Россия Мүкү болдорында
- 4- Иран тогы наалоо болдорынан холунда көлдөс

Бүлөр үзөк үбакта түра алган ток. Үран, Кытай жаңатасын болттың бүттүү. Монголеттүрк Өзинде Чагатай, Түшүн балдарынын колуңдо گалды.

Кубайджандин болдары 1364-мисалы Жайтайдан күчиду. наложенин болдары болсо, 1336-мисалар да элс озун - озү тоголуп бүткөн болук.

Монголеттүн қоңдугу жана айрым шаштери Жайтайдан из Золомийндо көрүнгөн дө.

Жайтайдагелдер "бүрдө" динниң көбүл албакон жана из арасынан бүзүүк көлкөн. Башын бирсе-дору Чагатай динин чакын көрбөгөн. Ошондуктап иш-ара бүзүүлүшүп, сөнгөвзүйн айтсан көптөн сөзин оюна да сибешкан элис.

215-без. Кубайджандин үйин, Үгедеидин болдары, Кубайджандин болдары менен асыртсы Жүнгар, Аттай облысундо түркүн үрүн болистада.

Чүседейдин Жашин үеген чүйинчи чүйдүн Қайса 1266-мисалан үрүн болистада, көрк Жыл боло үрүнчүтү.

Нөянишон, Түркөн, Жами, Аттайдин Үгегем тарабындоғы Монголдор кона болгон.

Кубайдай аскерлерин анын гарышы тараевында түрклерди колуда анып Қайсу аскери туралу.

Түрк менен Монголияны ташаш жыланын бүтүнүү, Мурзикү Агыз, Чайгүр, түрк төрдүн Ордундо болгон Монголдор кона монгол колундо گалды.

Түрк жибери батыш Сибир, Орто-Азия, асыр жы орун жерлер Европа тараулту колада.

Мүгүнчүн болдары да, Кыттай болдарынын колундо گалды. Түрктөр менен монголдор бирі-бірінен тоза айреди.

Мүгүнчү менен Чагатайдын болдары (мүкчүн, Орто-Азияны 18-көльчиңгэ үйелен Қып-чак, киргиз, җазык жиберине отынот

Einheit überzeugt

1924- мыңдаардо Сүнгөтәй менен Жапаны
алғер басылғы көмбөз, Түрк, монголдордоте
алғер айел, батыр менен түңедүк тараобын
бүт өзүнү қоратып алмак чүн, Нийдергөн.

Бүл айкерлең жаңыкоз толғоруңын дүтүн,
Друг күнгөк, түрк жаңдерин айлан, шана
Сыл тарағыннан дәйе балғар түргемориң өзүнү
Караташ айлан соң, хынбыздын тошам дүши-
шана дүтүн толғогон.

Робаєм квадрати:

Чынбыз '65 маңында байдарасын көпсөрттөн
Албет айттының: — Форш бакадын, дарын
Биңдега ири болот көпшілесин, төрт іүйдүн
Шеңчиң шибүдү нөвезіттесе, — дед. — Шайда
Шайда мұғалжардың қогулатын, киб менен таңсын
Байдарасына берип, — сыйдарғасын, — деди. Төрт бай-
лашының биро да сағада алған жок. Ай шайда
Мұғалжардың таңсын тибди үелип, бир-бірден
Берди зде, байдарасы сыйдарғасы.

Сиңінде! — Нәнеңде! баарең
Бирдик ту, бен шешімдегі болғандар, сілдерди жә
Бир дүниенесінде Сындағы адабийт; Агер бирдік
Бірнеш көршіс, дүниенан болғандар, дүниенесінде
Сілдердиң оюй тәле қарап алат, — деди:

42 Чынғазың өңгөндөн кейин, айбін шоли-
лекети, үсегеш, батыш, түркшүр болсун
Чүчө бөлүшөген.

Сыншии монголийго түүхе, төлөөний хамааралдад түргүү.

Себердай Шенен Ашудордукчының орасын
туркестук түркестондан көрдеги Қолгатай
Хандың тарбияциин көзи болду.

Валентин Эдий. Кударов түртүү, Чедабий,
Балыкчы Медеэри Манас ханга берилгүй
Мунгария, Атмай түйөлору жана Зртүүш

Чингіс ханға берелген, Монголия Ионах
Оркон болору ~~Мөнкө~~ ханға берелді.

Мүзүхан, Сыңғызхандың айты ай шұруп
Одай, аның әкіншілік үшін қалып болған.

Андан соң батының аскер баштегі көзекен
Маньна шеңдереген шырзағардағы қолесул айыт.
Мана Султандың батырдың айыт, түркідегі
Батырлардың қаралай аттаңды, қасілің дәңизин
аңшак үкін.

Булар Қыто-Месінде, Балгар, Орде Нурдере,
Айыт, Қытқар Нурдереңін Айыт, Аның дарыядағы
Оттур, Манасстан, Ніңжар, рөсінің шакта
Оттур, балықтан шарене араңдардан ортолықта
Барыт, Мено Айдан оттур, Қиесінә Әділ шоғына
Нескеңің ғылыми ордоның Өзінің Қасиеттің тиешіні-
ти қызын Айыт, Қатынданың батырлардың Әділ-
дин шакасында қаралай шаарларды өзінен ғыл.
Взү үшін хан болған бір неге Қиесінә ҳандар
аның қарашалында басы шығын түрді.

Андалай Чокан хан Райхан шурттарында, Монго-
Лияда Оркон болонда қаралбасы шаарларында
хан, түркіл ғыл.

Сыңғызхан өзгөндөн кийин, Чингіс хан
Одай, Райхан шурттары хан қызын көмөргөн.

Вурук до үшін хан болған Қыттай, Арабетан,
Индиетан, Ман Европадан ғылесін көзекін түрді.

„Надыншылардың пайдасы“ деп ғыл үршітап
түрді.

Чингісхан Одеш мем хандың түрді
Одай. Вурукхан Қыттай зине хан болған түрді
Озгөндөн кийин Райханаден үшін Менде хан
болған.

Райханаден үк үшін болған. Айке, Менде,
Райханадан деген.

209-бет. 1 — Айке Багдаттағы калпа болғаду. Айке
Одай соң аның үшін Абка хан болғаду. Аның

түкүлүшнан тогуз күнөсөн оршот болына
жеди. Булардын алтасы өз дининде түргөн.
Цурбашан шүрүшкөн динине кирип шүрүшкөн болға.
Булардың авойлу шүрүшкөн болгону Қазан
ханы та: Жиңараттын 875 Невеленда бут
тоторлар менен бир мезгилде шүрүшкөн болғо.
Ал өзүн "Сыкын шұхашшегі" деп атады.
Ал өзөнің соң өзүнди булардара (маджанды)
Алжайту хон болуп сілтурду. Алжайту өзөн
соң, анын ораңынан өзүнди үшін Абусейіт хан
болуп сілтурду. Абусейіттің соң үшін Қол-
шади хон болуп сілтурду. Қалшадиден соң
Крандагы Чынсыз шашкестен бүттір.

208. бет. 640 - Нешін (Жиңарат жашы) Баяндағы
Зерат Әнген құбартта Абрагенин орнамен
Жеди қатаал биесеп Өзек жағузаны.
Жеди ахшарыт пешін Абрагенин Зашанасағасы
Күншілер (Ахшілер) та.

Монголдор Түркистанға көп Зашан (көп
Хивасағас) дар болған бийдік Сокчын болуп
Көңіл түрдү.

Вишикти шүрүшкөн болған жандардың
Зашанында, Өжіндер тағы 876 өзінін күншін тоги-
Түрк Монголдор әншілесекта түргөн.

Монголдор Өзарсан, Сыкын ғалғолайдын
тотар, бершіктін ақынсағұғынан, Чесапи
Жерине кирип тақталған.

Шаарларын, ишект, шедрееслерен, Жиңарат-
тарын тақталап шер менен біздей қынған.
Көп адамдарды кирип одтурған, көп адамдар
жайын, тоғыткан.

Бухара, Самарқанд, үргең түркторуңын
Кейін Құштегін хон етіп көрді ту күннен та.

Шұхашшегілессаладан соң Арабдар Құбатты
болуп түрк наеминен нағашталған таңады.
Түрк жерин Мона Қран шашкестен алды.

Чындан пайдаласы жаңын Орто-Азияда көлдүн бийдин түрлүү болгарды менен биргэ түрдү.
Чынгызхандын бир чечүү Мүкунчү үч боласы болгон. Ордогон, Батый, Шыбон.
Булар шитийшкө менен эли-жерин болуп алып кал.

1 - Ордеки; Немисүннүдөгү Очиштадан
Сүйсүлткө чөлөөнүн берди.

2 - Шыбонга; Сырдариянын тоңиңкү ағас-
мынаи, Акшою танаа боргой байуучын берди.

3 - Батеийгэ, Эдигедик бого, (Волдо бую)
Фон, кырваш танаа россиян берилди.

Ордогендиңкө Ак ордо"

Шыбондеги "Жок ордо"

Батеийдеги "Сары ордо" же "Алтын ордо" аталады
Булардын арасында Қынқыр "Чычыу (айылбас)"

Мүкүнчүсүз "Жакшы" Қынқыр деп аталады.

Алтын ордоңчук башкеры Мүкүнчү^{Батеийдеги} Баладорды
Батеийдеги Эдигедик тоңиңкү ағасында Етрай,
Шарын ғалдыргон.

1255-миске Батый өзөн-Батеийдин түкү-
шүндиң түз жаңын Шинде Он күши хандык
Кынқыр. Айар: Сартак, Чокшы, Бургэ, Менки,
Немир, Нодон, Менки, Нодонга, Токтогүч, Токтай,
Өзүбек, Шаныбек, Бердебек, деген күшшөр хандык
Кынқыр.

204-бет. Бұз хандардың шенени: Бургэ, Өзүбек, Ненеңек,
деген хандор ататыу танаа Жел-Жүртүншіл қынқыр
дүү хан болгон.

Бұз хандар Қынқыр танаа Балгар Эли менеге
тыңкү, Байтак, Невроп түрүшкөн. Танаа Орчестар
менен до жаңын түрүшкөн. Орчестар Қарқончынан
алып тоғыз шөмбүр болуп алынын тоғон
түрүшкөн.

Вээ-мендардан ово айылбасы. Акырты жан
Бердебек өнөрүз, Заден күши Жел.

"Акыры менің үшүндең олтурған" деп ойлоң
жарқып, озуннан шакен түүхандарының шике
шараласк балдарының баарын олтурғаң
анын көмгөн ишениң жарып, билип түрган жа-
тиш түрәбى? Эл арасында көскөлөч болады.
Эл көскөлөч Қынгарып түрган көздө Бердибекхан
Озурда оледе.

Анын борчунда жан болуучың ишараласк тиши
калады. Эл арасында, — мен болом — мен болом, —
деген жандайтака тишиң көбийдү.

Эл айрещи — айрещи, үрчүү — үрүгү болындыру.

Хынгатай, Ҳынғызжаның балдарының ишени
де Эң коту, терец ойнук адамы же. Атасы Ҳын-
ғыздин айткан наенгатын эл көкөн оюнан
Қынгарып түшсөн же.

Балыктажасы беш болгекта, ишай 12-де сүүчү-
нендиң балында көгүп жүрүп жэе. Бабаларының
айткан сөздөрүн ар даиниң көңүрүндең жэе.
Иршакетти да алардын балында жэе.

Сагатоидын үзүрүридо, анын түкүшүн Мамчут,
Молокүшүн чүнүп дүрсүп жэе. Сагатоидын
шашекетти башкорт шаштери анын балында жэе

Ол шүрүшкөн динин көбүнчөлөгөн тоңа Қага-
тыйдын түкүшүн бүттүшүшкөн динин көбүн-
чөлөркөп, шүсүшкөн көнгөн тишиң же.

Хынгатай 1242 — жылдын өзөн. Ҳынгатайдын
түкүшкөн бир нечэ беш тишиң ишинге Жынырша
кишиң жандайт (окшот) көндө.

Намынчың шүнүндөгү баласы Қазан жаны.
Андан соң булар да жандык талашып бир канча
түшнине — кичине жандыкта болынды. Оз алардын-
до бир канча үрши-сөгүштөр до боладу.

Ҳынғыздин түкүшдөрү айрещи — айрещига боларнан,
ар бир айнада өзөнчөлөр, жарынан шонгодордо
алардын түркеми — айрещи, болок — болок болуп
виштыштагы жок болуп түргандыгы жарынды.

Он даңынын өз оғо үрүштөр болуп турду.

Андан соң, Экиниң татар ашири Аксак тешир шөмінде жаңылған асарланады. Андан соң ғылыш - гү Нешир оларға әртүр бербеси.

Негізгікі Нешир токтана олтүрдү 1363-жылда
Рыс. Монголетан шөкөл аялардеринен пулғас
Оттур. Әдениң көргөн күнүн жашан боладу.

Андан соң Мамай деген киши татар әдениң бүтін
кумына айда. 1361-жылы Бердібек өлген. 1374-жылда
Вазыхан өлген.

Ональмының көлімшебін башында Аксак тешир
Балдарды, Жүргүз, Сыгатай балдаренең, Қадынханға
Сейін балғон Жүз ғылыштың ишинде, шашелектем
Жүргүз, Сыгатай түкшүшін тараған Ақшандердин
Күдінде турду.

198-бет. Нешир баштапың Сыгатай ғылыш көлгендегі
татар, монгол аялардеринен, Құттар үрүктары-
ның ғылодас, Бирлас, ұзғат, Мана Малайир деген-
дер ғыл. Бұлардың дүгелет дегендери Монгол-
станда түркік. Мана бұлардың баштасы Нешир
болуп болған тоголок Неширди токтага отур-
гызды. Негізгі Нешир одандан киейін болғанын
ишиң Қолектүн үзүп Қашыра айда.

Қашыра Сыгатай түкшүшін күзгүн түктеп, шан-
ғолетан шекешеен бүт өз көлеме айда.

197-бет. Нешир Қазыхан ғылоп деген әдениң басынан ғыл.
Бир үрүктүн баштасы Торғай Анық Қозықан үба-
ғында ғалесі мана ғажағасы қалғарен кина-
шекеше көлемін көзді. Бұл аялар торғай насыни-
неге бек болуп келген, ғыл. Құттар түкшүшін
ғыл. Аның басшығы бабасы Қаратаар Қойын
Сынғызыжаның макенінде ғыл. Сыгатайдерін үбог-
ғында аның аяларын үрүктеп көзде.

Бұл Қаратаар Қойындың түкшүші Негізгі
Аның Сынғызыжаның қызының қызы болу ғыл.
Ошондегі бұлардың түкшүші басшытаның ғы-

Чингизхан иелю ойын үргүш-төмөнчөлүк аялдың
Күрөш, күдөр чекшөт болуп келдиле.

Бүл айнор Шторгойдун Жаңыл каласында, Аббасхы Бүхесір жынысынан шаар "Ризо" деп аталады.

1333-иелде 11-марта, бир учүн бала
төрөлдүп дүниеге келди. А баскада француз
деп ам көңүрдү. Бу Алан Француз деп.

Бүйкөнгөрөн түншлэгээ дөгээдээ. Чулуу
байланын түрүүз дөгээдээ дөгээдээ.

Розыжаның үзірлігінде бір неғел жибадар болу
мүмкін. Негізгі мәсемтапенен алғанда өткір
жыл. Озың қаираттың баатыр болғандыктан
Розыжан шұның шекшілер көрді, болғон соғыш-
торда озың менен бірге алған мүмкін.

Мемлекеттің салынғандағы тарбияттың жағдайы менен
және арасында барлық түрдө болуп, біттіңде көтеру-
деңгелене.

Валыжон Кынчиргэ Озунчуре Чүлүү Золайдын
Көбөзбө Чынчыкай (Жүргөнчүй) мөр дөргөн.

1358-жылда Амир Казихан Сонорлон түркен
убийчилген, озарын жокин шөгөнчү тана кайин
шисеи менен, Малайевд ғалиниң беги тарафынан

Ноң көдү. Ордуна озүйнүн чынды Абдеселебек түрдө
Жамал Асмирханов бир де үйлектөн солу, Қазақстан
деги ордун алынчы дәржет үйелеш түрүшкөн төле

Ошол Қазықан оғын шының Немирдин атасы да
одул, бирдүн күнүн Қаси, Ножашын кало-жаренде
көпсөт, бир күннөр айыр атын Соболдинде калса.
Немир шынын тоңында боладу. Бұл аты Соболдиннан
болжасып айыр болжан, айыр Қайырлар Қазықан.
Оның ордум талашып түрдүштү.

Мендер болго Водыжандин күйө болосы, Водыжандин ордун айтып, кейин атасынан калындырып тартып, бир көнде адамдардың из тарбайта тартып

Абайирша бен шашеңдең үшіншік ғылғыл
нұн дір түрган қалып ишени Асейинди шаша
алып салтурған ғыл.

Ал кездे, қызатай даңдары татар ашыр-
лері шенен тарташып түрган ғыл ғыл.

194-бет.

Бұз ашырлардың тарташып түрганын ғо-
руп, Амасайқта түрган. Ногол ғәшишхан
Бухара, Самарқандың айын, аудан соң Мазра-
Накордес айын. Келдиконда тарташып түр-
гандың ашырлер бет-бетінде қалып келти.

Абайир аның айынан ғылғыл, соғада шенен
көп шакиң сөздөр айтас, шакиңшылкта Келиш-
кен соң, Ногол ғәшишхан, ғәшишди оңод та-
раппо? Жан қалып келти.

Ногол ғәшишхан Монголстанға қайтап келти
1360-жылды Амасайқадың қалған мерине
келітіп келип, өзүнін ғыл қайтарған едеб
ғәшиш ал жерден кеттуруга шамбұр болду.

Мун көрүп, Ногол ғәшиш қайта келип,
Ата-бабасынан қалған мерин озға алып, Ам-
асай өстүрүп, өзүнін дағасы Шимоз комону хан
көйбел, ғәшишди нағып қалып қайтты.

Ғәшиш ғояғып болуп түрдүнүң қақалған
шок. Мажестың бұз таралтас әнделеп
түршіл ғыл. Бұзар шенен биригип түрд-
алғанғандың ғелиңе өзүнін қалып ишени
Асейинди айын, Ашудария, Сандарияның оғар-
ғындағы Қогота күнгүл ғылғуруға аракет күнег

Шиши шакестена ғельдер үчүн, ғәшиш
Шимоз комону тастанап қалып иш-
лері Асейин, Олтас, Нұргайдар айын, Аскер
Майчу үчүн, Бухара, Жылдах хандаресіна, Қоғаний
декизиндері Зор Сорага қозак болуп ғылғып
келти.

Бұз түрдүн ғәшишге оған қалып болду.

Лүнү менен тез арада аскер төмөн албада.
Амирлердин бир да бири жарадан берे албада.
Хагатай болгарынан қатып ишргөн кайын—
Иниси Асейинди түркшөн амирлердүүлүкүнгө
алда. Төмөрдин, Олтас, Түркандын көмөндөрдүк
бир төргө таап салды.

Бу сапар Төмөргө өтө оор болду. Төмөр
дүрүйсүнүн алабын көп көрдү.

Төмөрдин аскери экимчү, коно күшилдэ.
Шимиз көмөнү қаан алуну бийоду. Аскерин бир
төргө көмөрвүт, өзү Қази каласына барғанды
Амирлер билин көльт Төмөр көчүгө аргасыз болду.

Ошондуктүр Ашудариянын болондо қатып ишрдү.

Ал үйөктөмөн кынгызынын түкүшү Түркөн, Ашокенин
байдарынан шон шашекетинен түштеп, шон-
дай шагы күләп, Эли Амирлорга болынду Амир-
лер бири менен, бири өсгүшүп түргөн көзүн түштеп.

191-бет. Ажары Ашудариянан Амирлерин менен ошучын
түргөнду, бир оягынан жарадар болуп, бояс а-
бай аксаң басып ишрдү. Ошондуктан Амир
Төмөр дебестен, ошур буюк Ажар Төмөр атасы,
Көлгөн түшкөн. Қайин Төмөрдан деп да ишрдү.

Төмөр буттунан жарадар болуп шатканда
Көлбөгүшеси Асейин Балык шаорын алды,
Аны үзүп Ажар Төмөр ошол төргө барды. Бул үйөк-
то Асейиндин аскери көп болуп танды.

Лүнүн билин Ишяз кото, Асейин менен
Ажар Төмөрдин армасын аскер ишберди.

Ажар Төмөр бүхор менен қошмасын күчүшкөн
болду.

1363 — Малас Ашудариянын Род тосяк баястын-
да "Фүндиңе" деген төргө, Ажар Төмөр, Хагатай
байдары менен күчүшкөн, Хагатай болгарын төңдү.

Ишяз кото Ашудариянын сү тоғынса өткөл
баштады. Ошол үйөктөмөн Ногодок Төмөрхан болду.

Илияз кото Зарас Желгөсөнгөвүй сүрьеңдердөрөл
Айылчылда көмүк жомбадур болду. Ол көмүккө Төмөн
Салжарханга келип көзде. Көмөн - балдарын да таңса
шүрүн тиберген түе. Велик хамынан шенен кордуктүр.
Салжархан үлчимчары Төмөнди айыдан шотынан менен
босун айве.

Илияз котонун аспекинен алтардиги да обидол
кордук көргөн түе.

Төмөн ал жердеги түгээ эн түүрүү, сүрьеңдүү өзүүн
айтып, түгээ розы көндөгү. Озын до тасшору адаш түе.

Төмөн Салжарханга түлгөнден үйлийн Үүрүүттөй
Хөмүртүп, анын откөрүп, андан соң Төмөн, Асейин
эхе түшил, Үагатай балдарынан балшыкты Ғабдул
шоодо айып берүп, анын атсанын листиңдекет көлбө
жандакта көмөрдү.

189-бб. Төмөн өзүүнэ Жеке, ножинчи калмадарын калтасын
айтуударынын толонкуу жана Орто огъемине-
дагы балык, барактан тарабын Асейинге берди.
Салжарханды бирашырга берди.

Монголдордуу күчүп, өзүроруу түгээ башкын болуп
турал баштады.

Төмөн шенен Асейинге дүүшмөн чөвөг баштадан
Салжархандагы тартилсиздикти иштүү чүчүн бир
көймөн болуп түрдү. Ошондук чокто, Үагатай балдарын
шенен Илияз кото Төмөнгө көрүнүү чүчүн баштады.
Төмөн, Асейинге тез көбөр жибердө. Төмөнди
бэрши габарын салар шенен Асейин көп аспек
шенен көлдү.

Илияз кото Сардорчынын дүйненде Жазыга
төктогон түе. Төмөн Ташкент шенен Қапан
арасына токтол, Үагатай балдарынан сөл-
үүрүнин сол канатына Асейиндин аспекри, дүйн
жанстанын Төмөн өзүн түргөн түе.

Энинчи Жагасын Асейин Үегинийн кало баштад

Шалыжкото менен Қоготай болдарынын алдында
деген Төмөнгө котуу болуп үргөндөн кийин, түрким-
тук кыла алды, Ассын менен Төмөнгө оз тоосын
расна көтүүгө шектесүү болду. Ошондуктан Өшпөркөн
Қоготай болдарынын көлүнгүдө канде.

Төмөнгө, Ассындин көлүнгөсөн балык, баражашан
шалыжарасын оз көлүнгө алды. Акесеңе Ассынин
Төмөнгөн сүйсендөй келди. Төмөнгө непиңдөйт көв-
шүүгө аркын таанды. Бирок ашикеер Ассынине разы-
жалык жада. Акесеңе Төмөнгөн рукусаты менен Өшпөркөн

Шалыжкото 1365-төмөнгө менин болгон са-
гышта Өшпөркөн. Шалыжкото Өлгөндөн соң
бут ашикеер оркышине оз элине котошуу
көлөнгө алышады.

Акесеңе төмөнгө токтага Өшпөркөн. Манураканжак,
биликт шаары Төмөнгөн көлүнгүдө. Бут токтага
ашикеерини балыкто күрүштөтүгө төйсөн, 1370-
жылдын 8-апреле Өшпөркөн ашик болду.

Бут Манураканжака ашик болору менен Өшпөр-
көнинең дүйногондо Өтөр, Өшпөркөнгө келди.
Өшпөркөндин Өзүнө каромын, Өзигиз жерин дүп
оуз көлүнгө алды.

Шалыжкото котоо көлөр менен Қоготай болдары
котосуу канде. Өзүниниң чүрүк Өлгөндөн кийин,
түркеменин болдареи до бут, Җранда, Өнүүс-
теш тараатто болисеиз болуп түрчимүү.

Ресми таңбасында Бердибек Өлгөндөн кийин
Акесеңе да шакан-шакаттуу бүттөр.

Натардин бектери менен Акесеңе Төмөнгөн
котоо котоо Өтөр.

Ногодор төмөнгөн чубагында ажелиз болгон
Акесеңе Булакбаштын чүрүк менен Өшпөркөнин чүрүк
Жолордадын Ногодор төмөнгөн ошикорын
Өшпөркөн. Кайсы бирюндурун күчдү.

Лонголетанга жөн болду.

1371- жылды Амир тешир барал, аның айда.
Бүртүм үбенгиз териң из көлчоң айда.

Аюголот теширдин Ҳозарпомо деген күрүштү
Көмкөй, Қотон, Акел тарафынан жөн көлдөв.

185-бүг.

1379- жылды Жуорасын (аасыркы жыйында жанаасы
зөйттүү айда.) Аңдан соң Җранга барып Җрандың айда

1382- жылды Қарсан, шасандынан айда.

Абсанстан, Токиистаның айда. Сөзүшүп бүт
Җран, Балгамттар айда. Ильназындың айда.
Жайкказынан айда. Бүт Қагатай элини озы
но көштү.

1383- жылды Бердиктөр сөзүндөн кийин Җигимтү
Жеңкапты Манай менен Җигимдүү дүгү деген
Жылди Жыл болуп айсан, Манай Қореки тара
бене Җигизбүгүн Сырдария тарафынан көттү.

Айтын ордо тарафындо күрт калган ток. Башы
Неми насынин жылдынка тарафынан кийин
көштүдөв. Жүргүнчүн насынин балдары коп жи
шыгарын ар түшсүн жөн болупра киришиш.

Жүргүнчүн Шипан деген күрүшчүнүн насынин
Балдарын, анын чүлүү Җигимтешир, анын ишеси
Мордот жондук көштөв.

Жүргүнчүн бокот деген чүлчинин, Бокад бин
Татар, Қогай мэрза. Бокот насынин Балдары
жөн болду. Аңдан кейин Жүргүнчү Җигимтешир
деген чүлчинин насынин балшатып ғылодот тешир
деген жөн болгон түл.

Ақсак тешир үйөгүнде Арыз деген кийин жөн
болуп. Булардын Ойиңдердөн оттеген тардары
Сырдариянын орточкун азынчынан Қалас Небе-
Галинин бокот жейин. Көнүн күндерүнде Сыр-
дариянын Қалас Небигасына жейин күнчестеп
таян күндерүнде бокот таласы Эртүннөөн

бозор, тошнота, кіткілдің жедерине көтөліпнүдүр
келген тәс.

Аксак таширдин үйлесінде бұл үргуттың күз салып
турған көлік тәс. Мұгунчы үргүзү көздөн кілінп
бөлек да, шілдепіндең тұжының көп тәс. Бұлар
мұхын тұжының көл тарағасыда, асырғы ғаре
183. Әгер Ақшолғо үзүстарасыңа жай алаң болғаштады тәс
майдан ғандың түрдүр болғандағы Азов деңгизинин
Жеміларасында түркесін.

Мендерің міндең өзінүн көл астындағы Ногай
исе ғанағам жақындарға менен бірге түркү.
Бұл ғосай таширдин тұжының (байдарында)
біншесіндең мок тәс.

Мынц менен Аксак таширдин шында қалынғы
желіне сабен болду? Арзейханың шалғын түркен
ғосаймодың берітілген, берілген, біраң ғосаймодың
деген даңдарға дағ тәс.

Ниңдеңдеги ғандың даңары, алған - жету, орын даңат
ден ғосаймодың жон көмөрдүн пасалада.

Арзейхан міндең әңгімелі, ғосаймодың өйткүр-
шөлгү болду. ғосаймодың шын ділін көлем,
Аксак таширге қажып беріт.

Шешір Арзейханға қарынға үрдес болғаштады.
Бұл өзгеше үзілкін ғозуда. Өзіншітін Арзейхан
был. Орадына ғосаймодың жон боладу.

Ғосаймодың менен соғушын Шешір шелектің олду
1377-мында ғосаймодың Ақордого жон болады.
ғосаймодың тарбияға отурған, ғаптаған ғанды
деги тарбиясыздығын ишкенің тақып көмдел.

↑ Ногай бағдарынан арасында оралында
шүши көбөнедү. Мендерің міндең ғарейса (Алтын
Ордого) ғаптан, орде ғыноздорға менен Қызылорда
алтын ордонуң ғардо көшүнде Қызылордан жи.

Манасын аякери адада. Эл манасын
бөлүг иштеди.

Жектоңшың Орде ханзары менен соғушын
малжын эде. Ошод үрчештә Жектоңшы Сараңы
Эдем бөлөн, Өзбеккесе 1380-мийде 103 пойында салы-
былт Абайхан түнине көмө болду.

Ал сол таңынан Жектоңшының тарбиясы (көп
бада) Өзбеккүйнен Қытканга, Мана Төшер
Корн тохтоту түргөндө, Қогамадын баласынан
алып қелип Семаржын алада. Сөбактын Төшер
менен Жектоңшының соғынку баштады.

Төшер 1388-мийде Қолмурзидин деген Ҳизер
бөлүг атынан ишару Әтүнүү Ғудадасынын мер-
серине сол Үрткүйтүү Қызын тарбиянда ушы
Небайдыз деген өфүнүү Неміктенүү Нендиңдүң да
бүлүү Небайдыз өңүнүү Қара шарр наалыннын сол
түндүк тохындо бир дүрүнде Қропоткин
Калашников үенинде 1381,
Бүгүннөн түркестан деген 1-ши миз Өсөлдөг-
167- жаңаралыз.

Төшер Қайтап Жектоңшы менен соғушына
Чыралышты. Бүгүн соғын чөлөн Тылга досуда деди.
Аларда қавказчелер бирек сүрүшүнүү бөлөндө баласын
соғушынан Жектоңшы сүт бөлөндөн түшнеди.

Төшер Сараңы, Астана, Балгар, Арок, Җиман
Көлгөлөрөн көрмөп алада. Мана Орде мерене
Кирил барып. Астана, Арыштар Қазақстанда-
26 ыншылжий қаласына көрсөн барып

Ордустар - шостванын алат, - деп көртүп түр-
ганды кийин артасын көйттө.

Жектоңшы көнтөктөм алып Өрзөхондын баласы-
нын Қоңыргүн дегендиги жан көлөп, Өспөларкын
көйттө.

1396 1396- мийде Төшер Қогамай, Аяке

Бағдарламан мемлекеттің өзүнші қысметтің айда.

Түшесірдің Індеистан, Көки-Азияның болған сапары
мәнен Өзбекшік. Төлемтің қамтамасы өзүнші қарастын
алған соң, Эки Мөлшәртің өзүнші үзүнші Өзбек
шебірзаны өзүнші өрдүнші көлемдерен. Оның айда
менен Індеистанға келтіре.

1398- Мөлшәр дегендегі айда болы қалады.
Бағдарлама өзүнші қарастын айда Желкін төлемті
Көки-Азияның бешүндөгі ғиды қарастын айда,
Самарқандың шағарданы қалтты.

Рөп төңірбей „Пенсирде айда“ деп бағытта
таралған мемлекетті. Нің үйдегі маңыздылық
Көнгөзден ұрғанғанда Орто-Азиядан Араб қалып
шарын айдар көзінен шашынан көткен Ағуз түркетердүү
бір үшінші Өзбекшік жаңылар көмеки Қалған та.

Ошоң үйдегі айдардан ғанаға баязит бағыт.
Баязит ғибадатын, құтты жаңылар та.

Баязит Пенсир менен үйдегінде қолға түштүр.
Пенсир бүт күні Азияның өзүнші қарастын айда
~~НОҢАДЫР~~ 1404- мөлшәр салсаарканға қаинат
келди.

Пенсир, қадымындың Қынғызжандағы болады. Жер
шевшүнде бір коня падаша болу қарең. Бұз жер
шевшүнде дәл падашшага өрнүн төр, — деген.

Олар Әлемненни бір шашынан көлгендеге,
Көстай таралған қатар қалынға өзіндеу
Көстай шұрту Қынғызжандағы қалын өзіндеу
20 өзүнші ға.

Көстай шұртунан Қынғызжандағы боладардың
білүп, ақырында қалынған. Көстайдың қалында болады
Көстайдың білідегі өзіншілдерде болады.

Пенсир, Көстайдың өзүнші қарастын айдаумен
өзіндеу. Көстай ал кезде ғасырдан, ғасырдан
шокшореке қасын нердеген түрган.

Акырған 1405-шында Жекелев шеңберлесінен Салырхандан көзбен, бісіктік мокалас-
на шеткенде қатыу оруп, 1405-шында 15-
жарында өтеді.

Жемирдин өзерінде ойорунда айткан керез,
негізгі әзіз болонға, Жемирдин соғын (олығұн)
Салырханға айел келеп, бұл күндө "шагров"
болған көрсеткеге қолданады.

147-бей

Жемирдин қылған шештери шокшы, ғылға на-
ғысадау, ғылға кадар, баркы әто зор ғыл.
Озың орто бойдау, башы қою, ек үйзеде, бітін
көзбел Нұрдау, Қапалы Сейрік, шұртұм үзені,
ғенеси таза килем ғыл.

Жемир үзүш үздігендегі ар дағындық аскерлердин
ауданында шурғор ғыл. Озың, әто бағтағар, үрүштік
ғыл бар қатқан ғыл.

Ок шайын бар дағы қылғанынде көрбасе-
так шайында қолында қылған айел, ұшынан-
дары менен қабылшын, ар дағындық аскерлердин
ауданында шурғон.

Үрүштік озың шекелі - шекелі көзбен
далай бағтағардың шеңген. Жемир шекелі ғыл-
қанды, ұшынандары көркөнчаны шекелі ғылға
адамектү ғыл.

Жемир, ақшынандар менен қылғанын шең көз-
бен ғыл. Галене, Номене, бұзук әдамдардың шок-
тары ғыл. Адамдардың дақты, белгіне, шөлдебе
зина көркітүрган. Ұлаша қылғанерди шокшы ко-
руп, аңай адамдар менен көп әсердейту ғыл.

Жемир шоғоғ аттанып қылғанда, көшін түрдүп
үрүштік болғынан берген жандардың өз сурогат озың
беріп, аңай жандарға көп жағдам берген ғыл.
Жүрдег ғыдай тарыхинан қабардор болуп, көп
ғыдай тарыхинан шокшы белгелі адам ғыл

Жишир Акжар қызынан көп көлдөс. Өзүнөң
каришы түрган адаштардың каттың шазалан, каты
каришады.

Күнделік қолағын аяғаңда Негизгілес жақсылық
адамдардың бір толы мөх көмбіт бұттардағы.

Бағдаттың аяғаңда тоқсаныңың адаштардың
мөх көмбіт бұттардағы.

Алай, ғашық, Азланан қолодарменде да
Олеңгөдій болды.

Хорызың шаардың аяғаңда, шаардың бұттар-
дың мөх көмбіт, таққолады. Шаардың Ордунан
артаған, ал жаңармандардың атасы мөх көмбіт.
Шама, хорызың шаарындағы ғәді бұттарға дейін
Сапарқонға қосылуды.

Жишир шенінде қалған жаңармандардың
мөх көмбіт, жаңармандардың мөх көмбіт.
Жишир барғанда қолодарменде
қалғасын (Эшігін) өздөрің ағым берген болды.

Жишир көп шерілди, көп шааршарды өзүнөң
баяншылық, жараптасын ағып да, өзүң жан болып
Олтүрган мөх. Жондардың шашында қана отурду
1388-жылда. Сүйөр Қаштепе жан сөдір Аның
Ордунан үчүң Мамшутту жан көшесін қойду.

145-бей. Акжаларды анын иелінде шастанты. Жұтбомар
әмбек иелінде окуледу. Жишир, жондар мен
да қана бір аныр (ақшы) болып Олтүрдү.

Қан болған адамдар шұрғын көп болған. Мердің
Аныр Қозынан. Қебек, Бактың, Иеми шастанты-
нды қана жондар ғыл. Шигерин тез бұттарға
адабан есіп, Жишир айар дао үбелар ғыл.

Ошында қана жондар өз иелін бұттарға.

Ол Зашанда, Қызылзейт болбадары, Жиширдегі
Болбадары, Аволжанардың адамтарды болып, Соңку-
дардың пакт үбадаевз болып, шашындастыс
қаада көшесінан деген есіп бол.

Бир Чөмүкот бар же. Ато - бабаларынын
Салт - санаасынын, шол - шүлгүнүн ото коркынду
киши болгондуктоти, ошоду киаданы Өзгөртбөди.

Жемирдин өзүнүн каратып алган көрүлдерес,
Кынгыздын каратып алган жерине келген ток.

Бул эхсөн течүү подашалакта жетишти. Бирок
надыша болгон ток. Ошондой болсо да гиден,
шурттан наңдашанды.

Кынгызда каратанды, Жемир билүүдү, алары
эле. Жемир көктептөө окубада да фарсан телик
менен, үзүнчү, көп билүү алдындар менен сүйюшүр,
ар тандай тарыхтар менен таанысып, Жүргүз-
тарыхын жакшыр балкы же.

Кынгыз Мөлдөң кона "Маджан" шайынчыда
турду. Анын үбогында йөшүлектешеги жана да
күнни менен бир үнүнде каратап, дүнгө бағыншы
турған ток.

Жемир болсо шайолу дүнин көбөлдөл алган үсүн
шүсүшүшүн болтуу.

Кынгыздын үбогында эг тандай окуу-билим
болгон эмес. Аф эми, Жемир болсо анык шүсүд-
шын болтуу. Кынгыздын үбогында Арап мери
алып болтуу, шүсүшүшүн көрүшкө түргай ал кезде
Эг күнүн чукка до эмес.

Жемирдин үбогында ер бир шаарларда шектен
ағыпшып, шөгөн Салыңып, Жүргүз көлөнгө Мөлдөңка
баштаган болтуу.

Бүтүнчеде Эги дүйнүн айсан, зор ажылдуу,
бакадырдык менен автеритетке келгендерге
кишисер же! Акесе Жемирдин менен Кынгызжан.

Акесе Жемирдин тарыхшагалас Жонуңдо фарсан
миссинде, Жүргүз тишинде, Арап тиңдеринде
көп шозылган, тозашадар бар. Акесе үзүүл Мөлдөң
ласаас, Жемирди өзү тирик көзинде шозыл.

Низа асембаддин, шашы шорабидин, Земар
Нана шерхониде, Рузза Аззамин Нана Низами
шорабидин турки ташинде мозынде.

Марих 1890-91- шенде тараф, шигардат жиңгиз.

Р.Бег

Жемир бүрчүшү түүрөлөц көп көвзештүм көндөн
Сынгыздан аяган шерлерин айдае. Бирок, Үйткай
шерүтүн күдүй наин көндөн.

Жемирдин балалары: Жолдош шөргөз, Жемир-
дин Монангари Шириншак, Ошар шайы, Шорук-
деги төр баласы болгон. Озурнун тиришүү көзинде
Эле-шерин тортон-төрт балыр дөргөн. Эски
туркмөрдүн адамчыка.

1 - Манангерге: Жабын казына шашы инди шактары

2 - Шириншак: Азарбайжан, Нектарес

3 - Ошаршак: Сыгым түркестан

4 - Шорукхан: Мазандаран, Персия,
Кийин Жемирдин чү баласы болуп, Налызы шо-
рукхан калган. Манангерге тишиген нер анын
баласы Махмутка калды.

Шириншак тишиген шерлер 1904- шенде таштас
идаресе Ошардин қолунда калды.

Жемир олондо таштасе. Чириншаканын чүзүү
Жиңиге калды. Жолдош ото ташшак ташын же.
Ошурду ото сүрүн камчында юткордук. Нана
Шагардыйн биелигин да олеси камчын айдае.
Сурагана асемчыры разы болбай түрүшүү.

Жемир балдарына Күтүрбөгөн жерден иштөн
Козыхандын балдары келип Ошарканды балын айдае.
Жалик горкуп бара алдае.

Ворасондо түрган Шорукхан Келип Сашарканда
рз қолунга айдае. Жалынди Валттурадук.

1914- шендерда, Шорукхан Чүчүлдөк амир (увазир
бала), оташи Асемир-Жемирдин балдарын тириш рз
қолуну айдае.

Шеңорук етө ақбайы, Сарғек үйнен жае. Кібір
шының пәндерін болуп шешілді. Мұрғыздың Қоңака
бадауды ағып күшейе жае. Қарыған кезинде, озын-
шының Үшкірдекте үшшілеккегінде өткөрүп бара.

Шеңоруктың үйдегендә Оны қолдастырып калу-
шын көтті. Жетулю өсеп; Нәмир Оштогы Қын-
жатыраға ғана Қоңактың хан көшөп койғон жае.
Мына өміндөн иш әүеледі. Монголт, ногой амир-
лері Әзігей Нәмир менен дөр жае. Нәмир өзін-
ден кийин, Ноктошыңқа үшшілек болған Арзыхан
данаң болғарын хан көшөп келди. Алаң Әзіл үүчел-
ши боянда идора көшөп тұрады.

Ноктошыңқа өткөндөн кийин, Ноктошыңқа
болғарды Айтас Ордому өз қоңорунда әйнуга тарғыл-
мас.

Айсан Әзіке шерзә, Арзыханден шұлға Нәмиршыңқа
мен болғарын көнеки қоңашын түркесінде. Бир из үйдік
Айтас Қарас өз қоңорунда тұрады.

1419 - көзінде Ноктошыңқа соңғы шұлға Қоңактың
өткөндөн кийин, Ноктошыңқа менен түркесе Нұрғас
мен хан болды.

Аның көп үздігін жае, Әзіге шерзөнен болғарды Қарас
некінші түрк тиісінде. Нәмиршыңқа болғарынан шұлға
күштің шұлға Ноктошыңқа хан көшөп койду.

Бұлар Амир-Нәмирдегі болғарынан соңғы қылым сал-
даады.

Монголт тұрғыншын бір болғу. Ногой амирлердің
соңғында Мұрғут, ногой астанасын көтті.

Әкінші шүнидан шұқашшынан бій, Әкінші Асейн
шұлға, Несінші шұлға, Ноктошыңқа шұлға, Қоңак шұлға,
Ного, Құлжома менен бір түсін болған.

Сүргегү Қылыме Ноктошыңқа хан шұлға Нәмиршыңқа
шұлға, Азжакан, Аксен Нәмир тағабебинан қойылған
Қоңактың көзін қою, оның өрдүнде, шұлға Қарас

жан болду. Би шоорук, Чүлкембекин Нарданын
шешенең ғельине Мұқашегжанға көпірт көшіп тұрды.
1425- Небедарда, кеп үздөйдің ғылдағанынан көзін
әзір, бабалармен жерде болған Нарсарада шоорук-
тун үргектесінан баштап айсан, өзү қомайындау
келіп болытады.

Шооруктун үрдіз Чүлкембек бұрағарның аяғар ми-
дере болытады. Бирок Чүлкембек жағында.

1425- Небедарда барғакон тиңді қосында Кип-
қолтар Амир Насир әмбебаренің шоюн қынбада.

Ресмие Мұқашегжан 1430- шенде барып Жорасуда,
ауде.

167. Әд. 1447- Небедар шоорук өзін, бардектің шең Чүлкембек-
тің басында түшиту. Бирок Чүлкембек тиңді айбада.
1449- Небедар үрдіз Габдаслан тарабынан өзін
бір жаңдан өзін Габдаслан озғындағын, Ордена
Шооруктун бірнеше деген үшіншін үрдіз Абдулла-
шевін болду. Өзін үзак тиңді айбада.

Жактасып Мироншааның Насиресі Абусейінг ауде.
Абусейінг баштап ғашшы ғылда.

Өзін үрдіз үрдіз Абдуллашевін, барғакон дегендег
күбіттү қынқастердің оз ғолдорын ауде. Абдуллашев-
шаның барғаконда бүткін қынқас болып шең көрп
тиңді.

Абусейінг шеңдің тарласын үрдіз, Абдуллашаның
үрдіз қынқашын, өсіншін жеңе айбадан өзін, Абду-
ллашевің иелінің жекең бардада.

Абдуллашевің болада, ғелип Салғарғандағы ауде.
Абдуллашаның өзіндағын, қынқашын озғы ауде. Абусейінг
хөн болып токтегін сатыруды.

1451- шенде Абусейінг Насирдин бардектің өзінде
көрткен айқын жағында. Абусейінг Судан Мұқаше-
шамтегін үрдіз. Анын үрдіз Шеңдің шуранында үрдіз
Жанғыр, Абдуллашевің, Барын, Шершан, Болот, Манжы-

Жемчужан, Бадакшан, Жуккубукхан, Шомонхан, Балхархан, Жуккубукхонга Абдуллаев жөнүндөн таңшып.

Бургэ, Мадигер, Жемчур шашылар, Аныс Түрк Торад, бодотжан.

Абдуллаевт шерзә Жемчурдин көмкөйдөн айчуңу күдәнеден тишилдө. Жерүн Жемчур айткы дәл: — Бүгүнчөдө Жеке подвескага орун ток. Биринч ишке бир кана подвеска болушын көрт, — деп. Ошондун чүки, Абдуллаевт ойлооду: Абчекаев жөнөн бүргени карап айчуңу. Вишитин үрүнүнү баласылдаде.

Абчекаев, Бургэ, Когатай түкүшүнү менен бирисим, согушта Абдуллаевттиң тициде.

Абдуллаевт шыланын Акшешеки 18 ишесе Азарбай-Жони Тарабындо, түркменин айырмалы үзүн Асейик деген Жемчур шөнөн өсүштө 1468-ишиңде Өлтүрүчедүр.

Абдуллаевт шерзә ойланып Күйин, Казак баласында иран, балгаджо көздөр тишилди. Жемчур шөнүлекети үзек - көзек үрүнүнү түркүм, үфүк - үрүк кө баласында, Жемчурдин көлгөн шакан - шокот бүттөр. Көлкөн, Күйин - жандарга баласында.

Көрөсн, шөсандын, жердөн токторас Жемчурдун Ошорийнъын деген үчүнчүнү түркүшкөрө Асейин, Байтогор турду.

Фарғона төрөдүн Абдуллаевттин үзүн Ошор шайын, Жаша шаурана жарды көктөрдөл Абдуллаевттин үзүн Сөзбөл Акшам шерзә шеккендөн түркүн дәл. Бүлдөр изара бириншенин бирин аралыкни согушын түркүшкөн дәл.

Иран, Иди токторда айрым көктөр пайды баласу. Жарозчынду Жукчынди баласары шөвөрүктүн түркүү үрөгөндо дәл айлан баласу.

Жайылстан, Жетисүз жоктарды бут көзбөссе түркестан Когатайдын баласарасын көлдүндө дәл.

Негістай тұрғынан, Мұңақынан тұрғынан шенесе
Макшыл шошының көлемін тұрғынан ту. Манағашы
турғынан да қолданады.

163.Бет.

Негістай тұрғынан Мұңақынан II-деген
аның Сұлтан Акшатхан, Сұлтан Машутхан дег
бәндаресің Қоңғырт тарабын шекендең тұрғынан

Мұңақынан, ағасы Жемісбекхан қызының тұрғынан
да Әкеси Әүрдің. Сырдарияның тұмандықтардың
жершектардың Абдулжанырдин болада, жаршап тұрды.
Аның бабалары Қынғазіз.

Алғанын, Бойқара мұрза Амир-Жемирдин тарғынан
шыңындағы болдаресі

Алғанын мұрза, Манзұр мұрзаның үзүү Байқара мұр-
за, аның үциң Омар шайыр, Жемир II-, Мұңақынан
Жоғодок Жемирхан, III-Жемирхандың бешінші үшін-
дағы болдаресі. Мұңақынан оның III-шыңындағы боле

Мұңақынаның үзүү шершебе, Мұқадайеджан
Жызыр коме, Жоғодок Жемирхан

Жемир-Жемир Әкімгөндө, макозасына Қедіген
Мұрунхұ татаρ әдамшына, бұт қисимде ресін,
Сөгүш күрәл-тарғанға от үстірткы артын бар.

Жемир-Жемир шашархұттынан аяқ шоғы. Актере
1494- мейінде Абдулжан тарғынан үзүү Акшат
мұрза Әділ, аның инесі Сұлтан Айтур Әділ-
шың мұрза тектіңде өттірді. Ад көп үзаган
шоғы. Айты алғанда әділдүр Әділ.

Макшыл мұрзаның болдаресі, Әкегүт, Байыекар
Сұлтанағынан үргө тектіңде толашып, үрүнко қарашит
Ферганада-Аншиандада ағаси Омар шайыр мұрза
ғыл. 1494- Әділ, ордуна көлең үзүү Байбер мұрза
Макшыл мұрзадар Сашархандың көлгө аударе.

Сырдарияның батынан тарабындағы Ғалтақ
Жандаресі, Абдулжанырдин болдаресі бұл үбакта
Күртү, болуп тұрған калығ ғыл. Бұлдар, Жемир

Балдарынын арасында болгон араздигиты, байдала
Нүүчүү ханадаси бүлөр баш көрүп, 1500-жылдын
Самархандың бабыр шеңберин колунан алғып,
акындык көмөл баштады. Бабыр шеңбердиң инде тары
бындоо көтүүгү чамбүр болду. Жаширдин башка
бийдары козун түшүп, айырын-айырын түрдө берди.
Самархандың алиси Қазанхан Өзгөндөн баштап
150 жылдан күзүү сүрдө.

Жүркүүдүн татар жандык көлөнгөндөн баштап
Хынгыз балдарынын колунан кирди.

Ошондиктүү, Хынгыз, Жашир түкүшүү дүниеде
Эн бийшик пайдыша болуп саналган. Жүрдүү көмөл
дор тартилкө түшитүү.

Хынгыз Зор пайдыша болду. Бу ациштого өзүнчүү
Халик этенин аяк көрөттүү. Өзүнчүү өшүрүнде
Айкерге көт кызынот көздө.

159. бей, Иран Хынгыздын Чүчү Жөнө, Молонун чүчү
Алженин колунда болгон.

Көктай Молонун беир чүчү Өзбекдин колунда.

Россия Хынгыздын ершиц Жүчү. Түкүнчүн чүчү
Башкандын колунда болгон. Айтыйн ордоодо баты
Жан түрган, пайдышасы болуп.

Монголстан, түрк шашекеми Қоготай, Чүлгү-
дэй балдарынын колунда түрган.

Ар бир таралкага соңчук көткөн иккюйн майдору
Қоготай балдарынын колунда түрган. Майдорект
Шенде иккюйн майдору очи болуп чүрүп, Айтыйн
ордо, Балгар сарай, Саройкүй деген шашар салын

Хорогчы, Иргенч, Оторд шашары, Абагыннан россия,
Түркмени, Түркстан, Киев, шашарлардың күчөдүр.

Монголстан Хорогчы, Ашылбек, Олаң, Найын,
шашарынын күрдүр.

Байтар жандары Иран, Өнүсистан, Арабстан
Сурин, Китай тарбериине өсгүшкө борганда

амындың өнерлүк адабияттың салттарбай өздөрү түргөн
Сашаркан, Бухара шана башка шаардан айып келет,
өз иштерине салып, үй салу, честальсек көндүү
шана башка иштерин көңдергүчү.

Номтар хандары ишмөз дининде түрсөн да, Араб
динин артык көрүшкөн.

Еңгиз Абдуллаев ар шаардан үлчим (акынчыл)
дар көдөр эле. Иона Соодогерлер шаардан, шаарда
дүйнөнүнгү мок журо бөзөктөр.

Винни көркүй бөз. Мүздүн көркүй көз. Өвөз көркүй
тили. Бийдин көркүй өвөз. Нигиттин көркүй онор би.

Мурзук Зашанда, Чүгүр тили, Чүгүр тазуучу,
Чүгүр аюбияты төрөлдө, Жүрөк, Монгол жадерине.

Анвар Теширдин атасе, Нургай баласы Теширге
насят өз аялкан: - авылук үрүгүзүй би! Аңдан
соң дининди бил, — деп. Чибү өз Чүгүр тилинде
шазылган.

Зор, Зор үрүчлөр көшүедү. Жөргөз, Жынжак
бүр үрүктөн, эки үрүгүа болупнан.

Мүчүнүн насили ногой мөрзакын көлүнди түф
гөн үрүчлөр ногой атасын көттү. Мүчүнүн чүл
Ордоханын эле Озурек атасын көттү. Озурек Ж
зеле.

Ак ордо шектөрсөнде түрүкү үрүлдөр көзак ата
кең көттү. Жерей, жарыйт көнтөлөр. Меркин
Көргөззүр.

Найман түрүчидары Зор болду. Атасын
зөв Жүлбейлор дин кабес айсан. Үрүнкөндөй биң
көйбештү. Эгерсөн орундарды таиштады.

Одсон түркдору, шөлкүн түркдору, Жынап
Челишук Агуз түркторунан өйткөн.

Хон шана жан Күншалары бир азында көз
Көмүшенин көйткөн. Монголияда түрикон үчүн
Каадасы болонта кахор деген қынғыз атасы.

Эттөнгөй түрган аялар башкылары
түрг, шангулдын аялар башкылары болгон.
Баштар аялардери до, энэ хөтөн Мөрөрдө кордо
түрган баатырлар, ал чечундо һабашын, үрүшүз
чечен аялар башкылар, аялар адымдо үрүшүз
киргиз түндөрдө, кайрат көндө аялай үүшшөнөн
көлкөн.

Аялар шинин тартиби. Башкайсан Айтын Ордо
хөлгөнде, шишиңден аялар аялар болгон. Ошол ая
лердий башкаруку баатырлор адышка сапта ше
рүүгүр. Аяны Социндо Эжилти Сапта, Курал-Жарах,
Сөзүн шаджеттарын аялар ишүргөнчөр Мүшүштөм.
Чүүмчүр Сапта Мөндерден үйүнүн кийинги, дүн-
шындаш Насьонал гөлгөй түргандар Мүрөн

154-бет.

бүү рөгүштүрү әр олч үеген баатыр баатынан.
Согуштан гөлгөн баатырларды кату мөсөн тарти
бүүшшөнгө каршы хөлгөнде, Насьонал гөрүш
турдур, түрг-шонгол аяларинин тартибы болго

Түрг эзгеринин шайда хандарынын бүтүшү:
Ноктолошии менен Эдиге Олондон үйин, Нокх
шии болдары менен, Эдигенин болдарынын арасында
мөлөөл-тартиши баатыр болду. Айны чечундо Ак
Ордо, көк ордоо Баракхандын болдары өз-ара т
тишиен, башка казок хандары да Шапонхандын
бандары Эдигенин болдары менен үрүшүп түргон.
Мөндердин болдары, Сагатайбын болдары менен
үрүшүп, Ишкүнүн болдары Ашик Мөндердин болда
рена тардашашын түрдү.

Шайда чүнүл көп жерлерде болгон согуштардын көе
ретинен Түрг эзери үйине-үйине хандарга б
шынчук көтүшүшүн сөбөл болду.

Мөндер олондон үйин тартил бүзүлдү. Шайда
шайда хандар берине, бирин шашын үүшшөн болду
Кырыш. Жозантоюй, Аттарсан хандары 1519-м

Моктошшетүн баидоры менен, Жүзге баидоренес
Орточурда, Моктошшетүн үчүн Чадирбекди салып
бийи күтүрдө. Моктошшетүн түргундоринан үчүр.
Макшумту хан көлдө. Ошод үруштап Жүзге
өттүрүсүдү. Аман Нуралдин, Майзур, Базы, Норе
деген баидоры көлдө.

Да көлдөн көптөн соң Балшектүрт Жүзге
көлти. Аңдан шабдыктайланып тагана пакты
бир Жыястап деген бирде گелир, үчүр Мокшум
менен шешишүр, Шайыктайланып үруштап үчүр шок
шум төшүндө. Үчүр Мокшум қозоттан оғон соң
Балшектүрт хан болду.

Вигине Мокшум менен Барык, Қазы арасында
сөзүн баистады. Өгүнчтө барак өттүрүсүдү
Мамыктын болу Күгөнгө Мокшумтүн колундо көлдө
Аңдан соң үчүр, үчүр шашчуттардын арасында
үрүн болуп, 1432-мийн, Көлшешең күйөвүсүн
үчүр Мокшумхан Эңелдиз соң тагана пактын
баарып Моктошшетүн баидоры менен биргүп түрдү.
Ал жерде, үчүр Мокшумханга түргөн Аїдар
Шырза үчүр Мокшумтка гарышы согулар баистадес.
Үчүр Мокшум үруштап төшүндөн пакты. Моктошшетүн түргүндоринан Сейдакшат хан болду.

Үчүр Мокшум пактын оруе көрүнө баарып Аңда
туралдай Қазанга келип, үбөли Үеренин
кайдаларын бийгилек түрдү.

Мүрүнкү төмөндоринан баарып майнатарын
Базын жандагын тозады. Үеренинде болсо, Аїдар
Шырза окушында. Ғоломбердин өлгөндөн кийин
Аңдан баидорин өттүрүгө аракет көлдө. Айылары
деген үчүр Үархеси көрүнө пакты.

Сейдакшатхан, Сүйүрхандар бир несен шынада
жандык көлгөн соң Аїдар Шырза одду. Аңдан соң
Ғоломбердинин үчүр Айылары деген үчүр хан болду.

Меркуку Айтсан Ордогоду ажылдер түзөлүп жокшы болуп, тасып көктөн ханзадалар даары қойтып келет, әдиге балдарының колунда колды.

Жиғине Мокшутхан 1445-шының өткөрмөс.

150-бет. Батекондың токтасы өз балдарынын колунда қалды. Ордуң калкы да анын таасиринде түрдү.

Жиғине Мокшут өлгөн соң, иши бузуды. Ногой шыңда, Әдигенин балдары Сыр болона келтес. Жиғине Мокшутхандың балдары Астана, Самара нағында көзүп түрүштүрт.

Жиғине Мокшуттун Ажшат деген үчүн атасының ордунда қалып, Айтсан саройда шекен көйлип түрдү Мамым, Қасым деген балдарды Астанада түрдү. Ажшатхандан соң Сейдакшатхан түрган. Анын колунан Айтсан саройде Ордустар айда.

Ажшатхандың үчүн Жиғине Қасымдан Мертоза деген үчүн хан болуп түрдү.

Жиғине Муканшет ибни (үчүн деген соң) Сейдакшат, ибни Ажшат, ибни көлши, ибни Мадигер, ибни Рұвалы, ибни Моктор, ибни Арасбай, ибни Мелшут, ибни Чүнде, ибни Қоркыншебаев дары.

149-бет. Сейдакшат хандың үчүн Ажшатхан. Анын үчүн Жиғине балдарынын колунда Астанада түрдү.

Мукунун үчүн шайтан ибни Қазак үчлии ибни Мөндейхан менен Мункортай ибни Жазархан Мекүптүн түрганың Ногой. Ногой мырза бүт озурору хан болуп, Жайыл бейлербийнде, Әдил менен Талыктан арасында, Аасыра Орунбор, Самара, Ола Айшагонда токтага олттаруп шизтказ Ногой Айылды болуп келишиши.

Қазан, Қызылорда үрөс, Астана Ногой Испешинде беш шайланып түрдү. Буюк ибни, Бокан ибни, Намар ибни Ногой мырза

Шапанхандын болорынча шурое болуп наалык
Жок орду (Алтын Ак жоло, Тюргөй үчүнчөтүрөнөк өкүшүм
болуп түрүштү). Ошол шаңыркеттөр Ногой эни де-
линип, Ногой атоонам бөтиши.

Орол тоодорундагы Башкорт да, Казан хандарынын
полундо болду.

Шапанхандын тоолынин болгон чүк Мукамбет
өз чүшүнүн полукан видү:

Ал үбакта ширүү Гедеинин арасында тынччысыз
чызак иштөөнөк сөзүшегиң үчүнчөтүр болуп, Казактын күч
далас қолундо үрүн шаңыданы түзүлүп, ал сөзүш-
тарда ханзадолардын күрүү токтору, күчтүрөрдөрдө
полунса откуп түрган.

Казактын өндөр дайында Жүрмөчүлүк адамдар-
дын камас төгүлүп, ханзадолар бийликтөрдөн талашып, бир
бүршил наарозы болуп түрүп оттуруп, арыры түрк
шапанхандын камырап бүтүнлүкке ёбап болду.

15-күйүнчүлүк Калинжатар көзгөлүп, 1452 –
1455 – мындарда Сырдория болон, Вазак, Көркөз
Асардерине келишиши.

Калинжатар жана дарын Шигайхан. Бүргөнчөнгө да
соласы тиши. Бабирхандин чүчүн шыраалейк Саргана
тарабындо эле, ал козок, көркөзга Нардал берди.
Калк аярчи, айреки үзүүлөргө болунду: ото жашын
көлөмбөлүк золмы болду.

Шебабиян.

Россия шапанхандын шурунтапкан 17-күйүнчүлүк
Балыри болуп, бүнодардо падыша мөк, Арабтогордан
канга бир азоттардың көргөн гүл гүл.

Бүлөрдинин бүзбай шишаңынан көздөнүп
түрүштү. Бүлөрдөн чүчүн Ниетиме жараша күдай
наалык келип, бүлөргө падыша болду.

Шишаңынинин 983 – жылы көбөшмөлүп,
Шебабиондин түшүн бинтешектасын, Борак дөгөн

Жыдеп нарында айды. Риңүк деген күшими нарында күбілік
Риңүк белгілідей нарын жағтады. - Ура, ура, - деп
жеккірдегі Айдан соң Рөсесін шамшетемі сүнеді болып
теріндегі Орто-Азия шамшетемі менен обиден бін-
тишкірт болуп тұрды.

Ал үбакта күгіне Мұкашшетханым қосылған
Сынок башталасып, ете қысынғат^{түрк} болып болуп тұрған
ғыл. Бұл насындең Айдатардың болғарес шаң Айтаман
Манағалы деген экі жаңи болды.

Манағалы Нұсуп шырзаның қазы Сұронбайшемі айды
Күйин жазын жаңы болуп тұрған ғылду. Қатыны Сұлан-
бийке тұл қалды. Ол Сұронбайшемі Сабакорай айсан,
Сабакорай Қозанғо хан болды.

144.Бет. Сабакорай хандары Сұронбайшемі бір әркеп болып тұрды.
Ами Етешүшкірой. Манағалының ағалдағы шаң-Айсан
Сабакорай дүниши ғыл.

Сабакорай ғылду. Етешүшкірой иші болып, тиесін
Сұронбайшемі Қозанғо нағашып болды.

Сұронбайшемі нағашып болуп оғындырған, Қонқап деген
бірнұң маңдаған айсан. „Шишие мәрдән берер” деген
Ол шенен.

Шишие маңардан бектери жағтады жыл. Шишие
Залесненің ар міндерін қыншындағы бән көмөрдүк
тұра тұрған болды.

Ал кезде күгіне Мұкашшетханым тұлғасу болып
көмір

Вікінгі Мұкашшетханым Ақшат. Сейдакшатханым
тұлғасынан Қолынхан Аттарқанғаның жаңы болған.
Оның іріңіз Мадигерди 19 маңында Қозанғо хан күнделеге.

Айдан соң шаң-Айсан ғылуда "Қозанғо хан болып" деп ар
шын жағдадан мәрдән сұрады. Намар хандары Экінде
Болынгер, шаң-Айсан тұрадындағынар Қосқвадан мәр-
дән сұрады. Айдан әлеюхво қызы Невонь өзін мәрдән
берди. Невонь тұрғынаның ғалдат шенен келін

1552 нарын 2- октябрде Қозандың бүсүн, алар
насышының шадигер төрткүйнен ток болду.
Сүрөттөштөн ишкебагы алан кетти. "Иван Грозный
өзү алды" деген еоз бар, аяронбайни.

Шадигер Ишкебагында ғашындан кийттөс.
Ватанын Мария Астраган ханының токындарынын
бейзи тиң. Шадигер өнгөндөн кийин бир чүн түшүн
Атасы Ғавазке койдү. Ғавазке Оң ташар болгондо, Ае-
тарканда тагасы Бүгүн болгарына барды. Мүчүнчөн бу-
луп түрүп калды. Атасы ширказадаң болонин Атасы
Рұсаев келидү.

Ишкебагы Иван Грозниң насышо болжук түрүн салы.
Иван Грозниңден түхүн(бала) келибадас. Айдан соң
Россия Польшинын қолуна оттег 1601-мисадан
1613-күншега кейин Польшинын қолуна түрдү.

Оңдук мешеди 1613-жыл Россия шашкетки Ағ бир шаш-
дан дүйнөн көлөрдө: Айда бир Ғавазда деген бир
бекир бар тиң. Мешеддик түгэг гарал, — бу шекеба
Россиянын элини ата-элиниде тиң болду тиң
мона ата-бабалардың изогорлары бу Ишкеб-
ваниң шүнгиде тиң. Муну ғашындан разынайт киенең
бөлбөшүшт. Надеждя ныншениң бир түхүн барды? — де
Надеждя айтты. Ойттургаш ти, — исек, — алас.

Бир адам ун үсүгөрдү, — бир токиада бир меси-
комене бар, Атасы Шарва. Анын 14 машина бир да-
бы бар. Анын аты Михаил. Айдан бөлөктөн ток, — о-
шын болди.

Россия тиң, — баланың сүрткінен насышо кель-
шилдөп түрдө эшс, — деп балага солдат шибердеги
баланы алан кел, — деп.

Муну бир ғашынан Балекке кабар келидес. Балек-
ке көлөр шибердүү, — Михаилди салтуруп кел, — деп.
Солдаттар барыншатып тол көлөктөн арасынан, б.
Русийн дүрөн мүмкүншөн тол күрүлдес. Мүнкө

бодол толго салды. Михаил алан пады.
Мүлкөвога нағыншы болду. Қудайыңдан тұ-
куланаған толға жок. Жерді көттесет. Салғат
Рұғайының Михаил ибн Айтекесей өттірдег

138-Бұг. Қонғаздан торт шуд болду. Бір үчүз Жүзі.
Мыңған үк үчүз болду. 1. Ордоген, 2. Батыз. Шапан.
Бұлар өзіноруно тишишті жерлерин, өздөрү өзекте-
шік шенен болуп айсанып.

Ордогү Жетісек Өдәйткі, шашел көсбасе,
Семейди бедде.

Шапанга, Сағарорияның тоқынку Ағашбенса
асырғын Сағарорий, Ақшоло, Түркій областен бедде.

Батыга. Эділ бояндағы болғар мерин, ғойе,
Көркем, шона россияның бедде.

Ордогү Ақ оғдо, шапан көк оғдо, баты өзарей
оғдо (Айтмек оғдо) цент Синтең көлем тишишті.
Бұл жерлердеги эділ (Көктө үрчүсү, Жүзү үрчүсү)
Жасын тоқынан "Жошты қынқы" деп аташад.

Айтмек оғдоңын бояшасы баты бәндөре Әділдин
тоқынку Ағашбенса тұ өзары шаарын көлдөрдег.

1355- жылда Батыжан оғду. Мұнун түкүшін жеңіл
Жасын отырат болуп ғыл бешкеде.

Шапан түкүші: Недегер үчүз үрваси. Аңдал
Ноктор Қазанды Ағамбеткізы тоқында да көп ка-
лар дар ытапшелерде деп мозынған. 1553-жылда

Мүлкөвога 150 шеңіз ақжер шенен келеп Иван
Грозниң қазанды Ағамбеткізы тоқында да қабарлар
Орде қалқы үзүн, ақжер көзелотында болғондор
Шасын да көзүйт. Бұз үзүн көзүйт жиесе. Не болса
да Ордемар Қазанды жеңептің оғдае. Қазан россия-
ның бир облысу болуп көндей.

Қазан жандарының шишилері, жондар көнғанда
1 - Айтмек ибн Абдулдахан ғылгары.
2 - Алембек ибн Абдулдахан ғылгары.

- 3 - Қоңышқадем ибни Ғәләегжан 1434-1445-шв
 4 - Мокшет, иштәүштөк ибни Қоңышқадем жон
 1435-1464 - Невелдорда.
 5 - Қолын ибни Мокшутхан 1464-1484 - Невел.
 6 - Җөрәйсөн ибни Мокшутхан 1464-1479 - Невел.
 7 - Шайыр ибни Гибраилхан 1479-1484 - Невел
 Оруге шертоғас жеренде Галихан деп назыл
 8 - Мокшут Алиш ибни Башынан жон 1487-1494 - Невел.
 9 - Манаситхан 1491-1494-
 10 - Абдулазиз ибни Җөрәйсөн 1497-1502.
 11 - Мокшут Алиш ибни Әхмән шертебе 1502-1518-
 12 - Шаң Айыл Җапы Айыл ибни Абдатар жон 1519-1521.
 13 - Мокшут Қрай ибни Мецек Қрайхан 1521-1524-
 14 - Зыноктар ибни Әтәй Қрай 1524-1531 - Невел.
 15 - Манасири ибни Абдатархан 1531-1535 -
 16 - Зыноктар ибни Әхмән шертебе 1535-1546 -
 17 - Шаң Айыл ибни Әхмән шертебе 1546-
 18 - Зыноктар ибни Әхмән шертебе 1546-1549
 19 - Отомыш Қрай ибни Зыноктархан 1549-1551-
 20 - Шаң Айыл ибни Әхмән шертебе 1551-1552-
 21 - Масынтар ибни Қасымжан 1552 - Астана.
 22 - Могоруда көрөтүшегөн Қабарларадан маг
 үшінші. Вазанды 115 мыңдан шаманды татардан
 жандарынан 14 күннен жаңырт күндей. Ададардан
 бири Мокшут Алиш ибни шертебе, Зыноктар Қрай
 менен Шаң Айыл үч шертебе жаңырт күндей
 бу 14 жандын шеттөр Сарай (Салтынордо) жаңы-
 диге. Нек Мокшут насынаның Җөрәйсөн Мокшут
 Алиш Абдулазиз ибни Айтменордо, Җұттан
 Бактимар насынаның Шаң Айыл. Монанды Қырын
 Акими, Мецек Қрайхан насынаның Мәйбіл Қрай
 Зыноктар ибни Әхмән шертебе Ногай өрдөнүнде жаны
 Шептан Астана, Қранда Мокшут, Жадигер
 жон болуп түрүшкөн.

35-төр. Мадыгер, Омса ройвадын көшкөндерлер:

Эни калған өзүңдүк Мадыгердин эмиш.
Мадыгерхан Махмут Шапанханың налиси.

Мадыгер бакыс избакта тармага өттүрүп,
Жазандын түңгүлкө жана болгондуктап анын
тареги, оруетар Қазанды айланда акыр өзүңдүк
алынвай, акынкот болған табарлар менен айналат.
Мадыгерхан кичине эң чокшумжаның чүчүз
Сейдикешт. Анын чүчүз Жиззай Қаласында чуралу Мадыгер зде.

Мадыгер хан Астанаңда шаңырақтын айланда бо-
ло баштагонда Қазан Қалкынсын сүрөттөңген
19 маинда Қазанга жын болғон.

1552-мийн 2-октябрда Эртөң менен
асыркө брашондун таси тарафынан шаардың
бозголорун бүзүп, Оруе айкердери шаардың
шине басып киргэн.

Мүчүлшандар катын коршылых көндөл да
шешүлдөн. Оруетар шаарды басып айлан, бул
шүчүн, эки ногасын тиң көп адамдор айлан.

Мадыгерханың түткүнгө айлан. Аны Қазан
кальс айткан ишиш: -Ханебизде кайта бересиз.
Нел подышыңызга айып бересиз. Бирок Өйтүрбөнүз.
Агер Өйтүрбөнүз дар ташын көңбай калганка
согушадаиз, — деген.

Қазандын калкы шаардың ташына өвөгөн, кал-
согуш кылды. Бул шүчүн көп адамың сүрүл азы
калды. Қалгандары айланып калып токсодун
арасын кири.

Артия айланы, Әдептин сол ногасында үерине
алынды да алынды. Өз бүгөрдө менен баш шийт
карл берген башкорт тиң болғон.

Жиңидир биро Қазан айланыбызы токунду бир ти-
теп мозгол. Экен шөтерегендар шишиден алышады.

Баатыр Иван Грозненский чубакында болгон окуяла
Жекеңиң бир күнөр мөзгөн. Бу күнөнте да Қазан айын
жандың меншілік кабарлар бар.

132-БДТ.

Бұз кабарлар Ордес аскерінде көзінде кызындар
адебетте шынынан, көзіндер. Іт бей үкүн, Аңға
кызын ту болып көрінбейт. Гүліне болғо да орде-
тар козандың жицип көрінбейт асебелеттес. Қазан
шынындағы Ордестардан бир айшың болып калды.

Калайгер жандың малкого айын борғасы шаш ағашке
былғын көркүп дын таптас. Бриллиантын қызында
болды. Малкого борғонда көтөлөс Нарындың мөзін ад-
дас. Ошитигүл шалкоодо шаштеп калды.

Қазан оқынчынун башкемары Айтсан ордодон
татар жандары келеп ойттыган. Соңғы татар
шынындағы дең айтадас да, шынындағы Айтсан
адебетиң ордогон. Бұлғындың Балгарларға
әкшом болғон.

Хондан бергтери болып, ал үбакта вздорғын
білдірткүш шимтери болғон. Бергтер шынында
продолжал, түрең да хондан үргенесеиз иш көзін
далбаган.

Айтсан ордонаң бедиеси үшіндай болғон: Аңда
жын өздінен қаалаганында иш көзған.

Қазан насынине кала түрган, атадан үзінга
кала түрган. Бергтер, шырзалағ жағарында болғон
бек, шырзалағ. Сөвеге Балгар қызындарынан болғон
шынын.

Шырзалағ үшкіндерден баарына да, козы, бек,
тұназдағ, нағашы нағашынан болғон атаидарға кона
берділген.

Қарқалордың (Бухаралардың) болғарын, бек-
ше шырзо көзін да (хандардың өз біртегінде шенен)
жандардың, нағашалордың көзшілткере дең айтады-
лған шана мазылғане адор.

Жаралор төрт болуңға болуңынг, алардың
рами насыра насыра иштеп болгон. Тана жан ка-
шында мигит болгон. Айар бүтін замандаң үбаяның
насыраға көдөрмөн шашекетте Зор төрөлөрч
нен болгон.

Шашекеттим бардат шашери бек менен
шырзасардың көзүндө болгон үчүн алар шаше-
кеттим баштары болгон.

Ханды да, алар шайлаган. Ханды шактыр-
баса күбәләп шеберген. Ме кийір хандардың
штурм да үтешкөн.

Хандың айшагындағылардың төшесін, қала-
ғанынға им күнгөн. Ворошагындағы қалы арасында
күйр-котак, шашан шашериңдерди өздөрү бүтүргөн.

Бектер шашекеттениң кознасекиң пәнделегон.
Казан үркемдер, шерза, бектерди өктемдердүй болгон.
Айардың роиси росуда адамның насыраға келген.

Виғұ адаштардан көзөн бек, шырзасар Өзім-
хандың үрлабай эле, бардат шашериңдерди өздөрү
бүтүргөн. Казан күбериесенің кайсы бір шерде-
ринде шашы: Зұя Непаби, Үлан үвөн деген Қорни-
шар бар. Орнега мазылған, аның шашында Орказын,
айлансыра солынған қашалар да бар.

Садаң шашери менен бірге, Сүюнин вірғы, күркесең
болгон. Мисалы: Үем насырағор Ордодо болгоне
мазылдардың үң баш шашында ор үбакта Сүюнин
аты мазылған. Суро ат шүтүндө болғон.

128. бег.

Хан Өріғен аялдан коршесенде (бет аялдан) тоз-
зиле менен қано қелип көзүн өткөн жен.

Айардың роиси (башшы) Суро росуда адамның
насыраға (росуда аша деген еоз арабба, биздин
тилде күдайын Сүюнің деген шашынде.)

Хандардың аттарын ишогоруда астатьесе
күйнегіздің тарихи дең мазылды.

Ногой башындаған ісбен Ақсархан ибен Бекіті
дени ісбен барташан ісбен Қызылжан ибен ісбен
Мұрзұ, ісбен Шоланжан наемшін болған.

Абдуллахан, Төмірхан Балғар империяри таң-
шыны нағашы ғоц Мокшуд, Төмірхан ісбен
Жиіе дәкшүд ісбен Сандомирхан істін Ахисат
ісбен Қасым ісбен Мадиге ісбен Гадыл бин Ібк-
тар бин Араббай бин Мансұт бин Ұхта бин
Варисен бин Манғазыр қорғада.

127.Бег.

Ақынраттын ақо-малыңда Мадыгерхан Оруе-
тарға тұтқын болып, оқидашып Қасекін барған
ғоц Әлімден қорқып, Әркестін оршиғ киреді,
Мадыгер атын қалтарап, Семион анка конып,
Калтақы Әсірдің Астмарқан шырзағы Төмірден
кізыбы ти. Мадыгерге ашып болып тиесіде ти.
Ақыры Қасекін бареп, Әркес ғанини қабеде айсан
Мадыгер менен бір неге ибел түрді. Бұл үздік бола-
тируды, атын ұлғасынан, ұлсын он шаша Қоз-
ғанды, боладын ашып Астмарқанда атасы Төмір-
дин қолына келді. Әркес ғанини қастып шыр-
шын болып. Балаев менен Астмарқан түрдүп калса.
Астмарқан шырзағарға құбенейт той қысанып,
Баланың ұлсын атын қалтарап, Ашыланың деген
шыбы ат қояшту.

Кигине Мокшудхандың наемші Астмарқан шар-
здарынаны.

Мадыгерхан тиенетін үбакта токтыға
Ділтурғұ Қазандын жана болған. Айсан тарыхы
Әркестір Қазанды аяланғаны тарихи менен
босло мозылғас.

Мадыгерхан кигине Мокшудхан бин Ғеодог-
сан жаңдың үзүү Ақисат бин Қасымердү Мадыгер.
Қазандын Қасекін барал қалынанын сөбөді!
Негір көтін Қуонбайтін талашып татарады

Хандарбы энгиге болуп күп. Қазандың доолоттуу
Московского көтүү. Сүрөттөкөни Иван Грозный ауди дейт.
Жадыгер хандын катыны Мария Иван Грозний Қазанды
адындағы монунда Бир күнен мозган. Ай күнненде
көп кабарлағ бар.

Жадыгер хандын катыны Мария Астархондын алисири
Железногорск көзбээ таа. Мария баласы менен Астархан-
дагы атысана барып түргүп көздө. Баласы 18 ташка
чын болуп түлдү. Увалынин ата шарттуу көлкү-көлкү-
до көлем түрганда, ували Астархан шаэрзолярдын бүрден,
бүрден қорыктай адат, шаштарын күчесе күңдө.

Увалихон сиарду айткан түшрүнүрдүү: – Бүгүнкөнде –
да Шашкент, Сарыжыл, Қызыгет, Саргана Манас Нельти-
сүү деп көнөгөн наады бар. Анын көп калкы бар.
Қазок, Қыргыз, катаган деген таа бар. Жаңыкел
деп шашчишан доолоттуу чүн, Шашкентке барып
Жер менен Сүзүг 77 болсок, Аман гүлүс, – деди.

Жаңыкел көп бирдейору, – Алья мер, коз корбогон
дэл кандаи болот? – деп шаш барди.

Увалихондын айткан еозур Ашынды тиреген тоону
Солкүнүдөттү, – деди таа арасында шашад бар.

Бүгүн биздин айткан еозурдуң дүрөзүнүн шашасы
Болот. Бүгүн бул мешіндең көмкө кандаи үйнүү көлтә?
Бир адала сапарга ұылса, бөлек, сүркүтү шашында олот.
Бел башын төвөкөд деп Шашкентке барып, кандаи ар
кын залын болорун жүккөм билген ток.

Чынчыдағы Залындын тағдашевзывасын,
дөгөс кандаи? Можасы же тоонын болорудын
Калкын үйнө үбөлбөлесеңік.

Қазан доолоттуу Москвага көтүү. Аудан
соң калкандан башка шакшылдык корбодук.
Бүгүн шашандыкты коз менен коргонда, жыл
Балалар, тообекидин үогына түшисүрт, –
деп көлкүт көлбен, бир роз аитконес:

Айттайын бир нээгээт колкын сөгөн
Армансыз күни болбоц бу малгандан.
Деп айттай, бир шакадан баш үсүүгүүр,
Бир шеңдэн кол үйкэй чөтбей таасын.
Шалы боло, корылардын эзин ойлон
Көлийчүү шүрт болотчуун шерин сүйен.
Одурғон дөгөн шакай кордук шондсан.
Одтуу күп, шендаа болуп шургончю дөшөн.
Канайга түрүүлүк чубанаасыз?
Илгерки ойго түрүүсүн откон заман.
Көзандын жаны болдуул биелүүк колдо
Көзөн колкын шакого толодон болуп.
Шуребуз ал шаарда болуп бөнде.

121. БЭГ.

Моши боло, шеңир катын, келинир, үолдар,
Жөз, шигит алганынан айрылган бар.
Көзүнин шалын шуртчесүй Нашын төсүп,
Күдайга шүүчин айтын белогандар.
Надын тар, артын бийсүйт шерде үолдуик.
Күдайга тобокең деп Нашын бареок.
Шер, Сүргүү 77 барык амбээ эзее.
Мирчику откон заман ойго түшүп,
Оу коргон шинтебесиз баары чөтеш,
Амбээ эзее одтурең разжат этил.
Оу шинтебесек билдиши шинтеш.
Арттагы калганасаа зондай болом?
Бир шерди мөкөн кылбай чөтештүүн.
Мана башко дагы бир катар создорду айтты
Эле, Чувалихандын бир түүгөн тагалары, шеңир
Ал аслийн, Жоро аслийн, Машүү, Боконун балдары
Эле Насибэ Соннисир кат Астаркан ашырдеринин
Балдары гие.

18 шаштагы баланын бүр аштаки сөзүнү
Бирчедери бүзүлдүү, канчары колкын, колкын
Кайрат берип, не болсо да, Боконун башын

Баласыр болуп Шеруго таярданады. Желтегенде тоңлон шеттөр адаси болду.

Мисадай бейсанан менен 1575-шының Қашкентге келисептес.

Ал кезде Қашкент Бухара ханының көдендиңдө түл. Бу Қашкент касысы бир үбактарда ғылкот жаңағынан көлүнди болуп, касысы бир үбактардағы Қалынекі жандардан көз астамда түркү түл.

Увалихан Қашкенте келип турду. Қол үзабай, 1576-жылдың қарашасында өзүнде болуп шедиданады. Қашкенттеги Бухара ханынан ажаралып алды. Қашкенттеги алтарының бергилити. Үбактардағы жаңағынан ғозак, ғарғыз, Қатаган жадеринен башкалаоры менен Ծүрмештүр, Насыбы витеб - шокта болуп турду.

Бу Түркстандо үлемгөтөт, саираш қазактыңе жери түл. Аттарынан, ишгергендерес болады бу түл, Қатаган ханы Құрдесүн Махшут Қарахан Үшүнүн карашағында түл.

Увалихан, бу түлдин башкалаорын Қашкенте қолдараң алсан шамалыс көзбен, әдәрет қалыптың көндөт турду.

Увалихан, Құрдесүн Махшуттың Қанышта деген көзбен алды.

118.Бер. Бул үбакта ти шыргалду Земанга көз болуп, барабаңын, баї, жарысын түрдеп калғанды болады.

Құрдесүн Махшутхан Увалихонга көзбен бергендерен күйін, әлине тақшалып, келбей көп адамдардес котуу тазалады.

Ал көрдө ти арасынан козкоюч үйигү баштады. ғозак, ғарғыз, Қашкактар менен биригеп, не болса да, Қатагандарды қоюп, талап алмак болуп чош дашиш, "Эмилихан" деп биринчи жондук берип ғылкот

Ороз үчүү. Биркелешк Мураттады үчүн, көл башын

бон гол менен 1587-мисине Қотоган жөнкөн болуп тараптады. Үрүштө Өзгөчү Мокшут өңдү. Анын калған қатагандар дүргөн жайына көтүп келти. Авыгансстанга көтүп барып, қатаган дебей, Қындуу үйүчү (үрүчү) соң деген жи болду" деген сөз "бар

Қоражандын бир үүсүч Өзгөн (Өзгөчү Мокшуттун бир түшүн) Анын бир катанын Монголту. Анын Өзгөчүнүн айда, ишиңде боласы бар жи. Энэ түшүн атын күрдүйберди, Қаабады көңүр.

Қаабадыдан Ак Газ, Қолпош, Құстай деген чүбада болду.

Өзгөчү Мокшутхандин бир үүсүч Акжатовсека келди. Оштобайды, оштогок деген пактап болуп келип Анын үүсүч Үйримтолин. Анын Солтомышук, Қызылчи ген, Үйкемерген болдарес Сатыкеи деген жи болду.

Өзгөчү Мокшутхандин Амарбүрүн деген катанын Солтонун үүсүч Ҳасын көлкөн барды. Ичиндеги болсын түшүнди атын Жоқолашкөйдү. Аниан Венен, Бел Солтомышуктун болдарес: Арасынчы, Қасиат, Қынбай бабар, Ғүйтө.

Арасынчынын болдарес: Қагашыр, Атакүч, Болукүч Акады Акбай деген катанын болгон.

Қагайтүщүнин болдарес: Берик, Сырдыбай, Сатыбайды. Сырдыбайнын Бердикке болдарес: Нанасебер, Навагы, Тардике, Анибайды, Қаныбай

Борукенинин болдарес: Айкүне, Құват, шарабдолот, Ак башбиге, Қорабай сүнү, Қанбай, Қонкобай

Бабардинин болдарес: Наиза, Қоткүч, Қошилак, Атакоз, Өзгөчү Мокшут Өзгөчүнинен. Қоюйжандин он шетинчи шүүндөгөн боласы. Қоғуз огузчунин бир көзү менен көлөнүр.

Жазык, Қыргыз, Қалыптар қатагандарды қалыптараптады. Анын соң Қоюйжантеке қадын шөзөдес. Бир нече күн үүсүн болду. Қоюйжанды қараташ айда-

Увальхан оду. Жокүйе орде үзүүл Ташкенгө жан болып
Жокүйе, Жорғы биртүүгөн. Жокүйе бин солтойн балдары: Күмүт
Сейит, Налисан.

Жорғунун балдары, Жорғу бин Жокүйе бин Ташкенгөн
балдара Аккөкөр, Жокүйе.

Увальхан шеийт болуп, шети машар шашын деген
балаасы тоголуп келти. Катаның ۋانىنى خانىسى ئەل
مۇشар ئۆكتۈر دegen بalaasى مىنەن كەلدى.

ماذигерхан бин Увальхандин доолоту ۋائىچىز болىپ,
Ташкенгىن доолоту مىرىتىمان ئەل كىچىن болۇقۇ.
كۆي بىر ىباكتارغا فارقانى خاندەغىنە كاراپ, كۆي بىر
ىباكتا بىخورى خاندۇرىنى كاراپ تىرغان. ماندا ۋادى
بىر ىباكتا كىچىنەكى خان болۇپ تۇرۇپ. ئایргىز, گوزك, ۋىز
بېڭتەرىنىڭ كۆلىنىڭ تىرۇشكىن.

Кىچىنە مەكىنچىخان бин آخىمەت бин ئاسىھى
бىن ماذигەر бىن Увальхан تاشкенىدە ۋىدەر.
Кاتаны ۋانىنى مەسىر كەلدى. بالدارىش مىشай тоголуп
كەلتى. ئەل مۇشار بالدارى ئۆكتۈر مىنەن ۋانىنى
تاشкенىدە كەلدى.

Увальхانىدەن آستارканداڭ آلا كەلگەن مەسىھى
تارى: آن ىچىن, ۋارا ىچىن, مەشىھى, چىكى بىل
دارىش تۈرک ناھىيەنەن, تاتар اسماقىزەرەنەن بىل
دارىش. آلاار آستارканداڭ كەلىپ, ئایرغىز مىنەن
казакخا تالшىن болۇپ, تاشкенىدە كەلدى.

خالىمۇدو, ۋەدىئىبەرگەن تاشкەرىدىن үزىز ئەل.
آخىمۇدو, بائىلەردو, آيتىخە, ۋەرىگەرە, ىرەنەتەئى,
خالىكا آن ىچىسىدىن بالدارى ئەل.

آشىن, ۋارىمۇدو كارا شىھىنەن بالدارى ئەل.
ۋەدىئىبەرگەن, نەزىزىل مۇدو, ئەگىن, مۇھىمەتىن
بالدارى ئەل.

Увальхانىدەن بىر تىغاي тогولدارى ئەل.
تاشкенىدە ئایرغىز آلبىن, بىز مەرزىلار شарага
Бەتىپ تىرولبай, كۆكىن گەڭىن بىلەنбىي,
كۆئىگەن, كەنگەر كەنگەن نە كەنگەرىن بىلە آلبىي

Негұраныңда, Қанышқа қаныш тағаларен қолы-
рек алып, барабаның басын көштүп, назарет айтты:
 Қанышқанышы, — Энді ғиздер бұшмарға бейтап
 Нуро айбайсыздар. Ғиздер бұшмардан үбебер
 жерүп оттурға шорғанаға борғаса. Аңда ылж-
 мыш әмнен деген ғиени бар. Ғиздер әмненди бір
 тұтуп түраресіздар. Ол мергө барғанда, біз
 Ұвалыжаның ұвазирібіз, деген өйткөрдөз әз кел-
 ге айттағыла, — деді до ғозерін бүттүрдү.

Тағалардың қолдорун қарашам, қалтарап, өр-
 дымың түрлісіндай, бирин-біреу көзіндайт.
 Қанышқанышың молғаң тағамат ғеміл айбай түр-
 ғанды, Қанышқанышың тағаларының салтқаны.

Бір түрғанды:

Әт Зашандар әйгі түрсең,

Қанышқанышың қойғы, қонда болып,

Айты коптаған жаңаңде.

Әмнеке басып журо айбай

Аға-ини мар-торо.

Әлінен тандың журо айбай.

Шолең жигінгер қалыптар

Журо айбады үзгендей.

Ресіздаресівз өлтүрді

Әр айбоган шудыңдай.

Ресінір қал қалың қайыса

Әмнеке басып үзегендай.

Ұвалыжан дүйнөден

Ветти оттур, орманда

Ашылға шок аралыс.

Аға-ини, жар-торо

бінтышшегең тағалады.

Дөлөт баштан кеткен соң.

Ресін кетеп барабаны

Әз болбоқ, боло айбай

Бир - биринде көрөлдө.

Батырдың көпігін шешіле.

Сиздер көмін шеңдересі.

Көп дүниенің шеңіне.

Қамтамаңыз? Айда жок

Айданын салған шеңіне.

Диң менек толаң зек.

Әршегемдегің түктор күнеге.

Боралдың кешар түшкін жок

Зайсан құйғап башындауды.

Боралдың көрөр бенде жок

Вездон ажыраң шеңдереде.

Нібокел деп түшсідей?

Ресмияттың исірұна.

Ресмибатшы Увалихановтың есінек.

Айтынаннаң Ташкентидиң

Саураның бүлбүл, күргүз.

Жалалу көргөн түркүзүгү

Нұркүзү түнгінен сенірбен.

Биілбейек, дүниенің күнін түрлерен.

Айну дақан үснедеен.

Биілбейек, үснедеен сенірбен.

Биілбейін тән бендеен.

Шардым кандай көңілдін.

Ага, инес жор жор.

Шоркенге көзүп бораласың.

Бомого кейіншіт үбендең.

Бомоден батыра алаңасың.

Бомошун деп бораласың.

Әр эмигің төң тәнін.

Әршілекке әр көрк.

Айдан қашар көз болса

Зашының болбай көргүш жок.

Айданың талда түз болса,

Бүрекүй болбай балыкимок.

Нынгүсүц, тогуз көмө болореус.

Нынгүз озен шерге конесүц.

Эрзинги тоң тешегер

Эртешеке эр көрөк

Ешнеге адат көзшат көм.

Шыңдаидон аяккан тер көрөк.

108. Бер.

Жүншиңа түрбәй түйшаган.

Жүртөрвөл көтти шамаидон.

Жүнүргө конбай саяшесеган

Ага - гини, мөр - мөрө

Шаштапарас жактас полукодон.

Вадыраидон толккан дай шаштапар.

Артындана калган иззи мөлө

Ага, гини, мөр, мөрө

Алесстан көтүп борасасы.

Сынгергэ, артындан борор күштешимок.

Моголду шамалай күчүнүү.

Нүрбөлүктөр көйтөөштү

Чадырхан үзүүчүү.

Комчындо калесе шами болса

Түшүгүш Ноктор түнүгүү.

Айтынды толкан күбәнәр.

Моготкон изден. түбәнәр.

Кааныгын адат түшепи.

Моголгон лесимди күчүнүү

Воз сала түрғун түшгандар.

Чадыр хан ылдуп, шашан мого-луп, гүлү,

Муртукчын дүрт ашырап озүү мөнгөвээз көлө

Түрган боргондо сар-сар шашап ашылдынбы

Айчуу Астарракандын башкын көндөннө

Он шалыс диктют болсун зуорон сурдур.

Нүтүнчү түшемдүз болгон чайран көлкүш.

Ордукоду барың да шог канаңа мурдук?

Мен Көлдүн Сағадайраның бәлгесиңі
Виринде жүр, жаңашыдан өзкон мерім.
Жазындың көңіл әйдағасы қонушына.

Ат болашағын әрдің менең таңырып.
Ата әзделет қалға кептиң аздарбыз.

ОО Мердікен кынадың, шындаған?
Көлем жағы, миң менең шынадырып. — дег
мәдениеторуның болғынан пәндерден болады.

106. Бер. Атасы менен түркі, Ат Қанышса қанышының
көлін каришат Зар-сарайдан мәдениеторуның
айтканы!

Барар мерсін сабак жол.
Алғестоп кептіп баралың
Қанышса жаңаңы жеңе бол!

Алғасыда тұрат тоғсан жол.
Алғасын кептіп баралың
Алғасы Қанышса жеңе бол!

Ага, ине, жар-жордек.

Бет-бетинен жораладе.

Мамондектің болықта тереңкенде.

Сага біз боло әйдағасы қараладе.

Алтындо Қанышса білеғерек.

Қоли, амандол Қанышас!

Эни біз, алғасқа сапар жүрділкір. — дег атта-
небін түрдің кептесіти. Өзінен, сенін
Эни шашар болады! Ноктор, менен Қанышса
Жашкенде жағдар.

Уәлде жаңаңын мәдениетору үйреккенге келди.
Ноктесең аззом жиенди бір тұтуп, түркін жа-
лыншытсе. Ақырға қаясат менен жиенден үрүзілт
алғасырек, 1588-мейдінде оның арасы шағын
жасынан, — біз қоныңын насыланың болодуз, — дег
мүшін бірешисти. Жаңа бін Қороломаң боладаре.
Жархананың, жараңынан Қороломаң деген жыл боладу.

Сокетай, Айтак, Ак молдо, Бийчондо, Канта
Канчардин болгары бердилот, халысын көнгөл келд
Айдар Бишигерек деген түр болду.

Жүркүре Жаңғазз Мұраталықоғың келди. Жүркүре дег
ген болду.

Аштап, Судандын болгарына барда. Қозысай барк
Айдан деген түр болду.

Мүсүп молдо саяктын чуру Жүркүре келди.
Мүсүп молдонун энеси атасы Жүдәйбергөн Ұвалы
жолын энеси менен бир түнгиз таянеси түр.

Ұвалыжаның шарзаты, молдоңу болуп, бүтүн
шынын толык айсан, ұвалыжаның шон-дүйнен салыныш
макшы норор түр. Ұвалыжан Әлғондан келди. Ұбі
шебер болгарына келді, тиң мыйын түрдү, андан келесін
Жүркүре келди молдо болуп түрдү, көмбен айсан,
түрдү калды.

Мүсүп шолгодорын түр болса болду Жүркүре, ғирие
деген.

✓ Нұғоддун болгары: Осмон, Нораш, Қанғеміт.
Қанғеміттән Жүршамбек. Вілши жомасынан
Сүркүт, Қазығұл, Геиргелеш, Бұл ұт болғанын энес
Ұсталғаның көзесі түр. Нұғоддукін тұркшесін Қары
ған деген қалып болуп ашылған болды.

Жүртканың болгары: Ғудайдарди, Әйман, Ак тұлға,
Жүршемдік, Қоро.

1. Жүдәйбердіңе ғейман. ғейман деген түр болду
2. Қорегон қоңғайылар.

3. Жүршемдіктан: Қоюке, Мүсүп, шаболот,
жараболот, Ұттығын, Сұт жиген.

Бұл Жүртканың болгарасы маңынан истанулады.
Жүршамбек, Құд шығат деген түр болду.

Ұвалыжаның үзүү Қосторғон: Шен келди, Қонғы
борой, Қасым деген торт болған.

Жасыншының болгары: Қото, Қорма. Энеси бұтма.

Желеке катары Нокай же. Болалас Бутокшии
Оторгу. Оторгунун балдары: Манасбай, Манасбайт.
Манасбайдын балдары: Карабай, Есрыбай, Атакеңдер.

102. бей.

Манасбеттешен балдары: Рай, Молдон.

Молдоектүн балдары: Монны, Есембай, Токай.
Энэс Ахынай же. Эннесин наамында калды.

Бутокшинин балдары: Баваш, Боксы, Асейин.

Баваштын балдары: Котомышрат. Айсанын.

Котомышраттын баласы Сасеке.

Боксынын балдары: Айтебаев, Артуу, Раимбекчук.

Түрвон, Түрванды: Чөркөтү, Аныбек. Каракүчүр,
Эршүгже,

Раимбекчудун балдары: Байкеше, Манжеше, Жөнеше.
Варта, Мантай.

Жедей балдары: Энрике, Ошоку,

Ошокунун балдары: Манкара, Манын кара.

Энрике бин Күноке бин Котоберди.

Ували хандын эли (түкүшү) Киргизго кепкени, Кыргыз
бабын. Козакко кепкени казак болуп таралып бүттер

Канеш ханды, энголгон баласы Шапайдай издең-
шке, Жасы молдону қалыпташады. Көлөмөлдо баласо
Ботбасын көзөн алған. Ал аяланын бер бала болгон.
Баласынын аты Жоролчи балычук. Жоролчи Ботбасын
калы. Көлөмөлдо өзүн Қанышага барды.

Каныш хандын Жалымолдону қалыпташ алган дүйнөн
элине көйберди. Жалег молдо издең барын дүйнөн ша-
шынын таптас. Жалег молдо шашайдем ташына түрүп
калды. Тозган катар көлдүн деген өз бар.

Сапар молдо шоркенттен Өзүнчү Қударбердине
Келип, кото болуп түрүп, Өзүнчү бердинин Өзүнчү деген
Бары көзөн алды. Аңдан эки бала болду. Қыргыз, Құванды
дегене. Қарғасан бердини. Бердиннен Альке, Қорок, Алан.
Бүлдөр Қарашюн деген эл болду.

Алан олду, баласы ток же. Балыкта жактады

Чаралайши деген бир болго келди. Ай, Айжатын көтөмбөн
адыбы. Ай, Саргашюон болду. Бүлдөр Жаралюон, саршюон
деген түй атшын калды.

Чаралайши көп кондун эзги бердешке келип болса
болду.

Солар шаудонун ширкентте бир көтөмбө Медибек
деген баласы менен калган. Медибек чүй болалару бол-
гондо, кийин байсайыркин чүчүр Солтоной коруп келди.
Анын түхинчү Жаңасұншы деген түй болду.

Күвемдүн бағдарас: Башешият, Нагашшам, Қудаңберди,
Миңгабай, Мечешият, Қудаңозар. Чизз,

(Қудаңозардын насыни позгур, таңы түшүн)

1, Қудаңбердинин бағдарас: Жиңи, Қаскад, Үйшікке,
Жумтай, Сулар, Қенжеқозу, Ногай. Жиңиги көтөмбөнин
Жудашенде, Ормаш. Ормаштан Жеңбаи, Балқебек,
Андаш, Миңгаш. Қудаймендинин бағдарас: Молсаубай,
Бешнасип, Башешият. Бағасемиттин бағдарас: Байыкке,
Нұршаке, Қорғап, Сарыздолот. Солтоной. Солтоноңдын
бағдарас: Чимадж, Өрбиси, шоруке, Балхаке, Сәмбес-
бай.

Нұргайшаштанин бағдарас: Назархан, Наргой, Қенжеқи
Аксарай, Бекбетолот. Қаратеке, Сейиэт, шашбет.

Чынайхандын түй толсоон болуп, шалсан шаудыштары
Жыргыз, Қазак түлине тараң кетти. Жатысы Қанышахан.
Түшкендө калды. Қанышаханын Жыргыз, Қазактын Аким-
деринин көп кордуктарды коруп, қыдан тұра алдай
Бұхаранын Ашири Белишайын з-күгө шашырын көт жи-
берди. Бұл күттеси үшінде деген адам адеп болып берди.

Олемшайын күттеси адеп окуп корди. Ай күттеси
Менсарай деп айткан:

Ал Молдунда ақыншам көз.

Биедирғиң Аширицизды көзеп шоган.

Олемшайдын деген еоз бар кордук шашын.

Оғозын түп, менсарай болуп түрғанға ашын.

Мемин Мелсир, мак бала кечен кешар.
Возунон баргасы жашенек тогут кешар.
Вүзөйгө шунамат кешен кешенең дөл бар.
Андағы мар, орты биесек жерде көлдени.
Цалкени биз көрептөн көндөй болар.
Аре айткіп қалады мен шың түрлеу.
Неке түрдү, дашиандын шешен көрдүш.
Водолоту бу Ышкендер көлдиңдө ток.
Увалихан үйніңден кепти оству.
Мемин, Мелсир, мак бала калкеси көрсү.

95. бет.

Ташкенде койра дүниен күрдегіз айт.
Родындан үйнің бүлжук санды.
Шапанхондан наеми зиді.
Ташкенге келип аткызы.
Бүшіншіндардан шың көрдүк.
Аде айткіп алдаңызға адам барды.
Сиз азрасыз бухара шорын үркен деолот.
Родын көрсі, өзүңден көрдем барды?
Агерде келип калсаң көрөп зиді.
Карынта, бердійбешіз бешін тарды.
Шебердің өзірүзкө орға наема.
Бұзұлған бу шашенектең бодры алима.
Дүниандын Зәңгизшін сокташады.
Воздо мак, кокурғозын болду тара.
Көрөрсүз, адам наема сизке барса
Оғаның, сизге кептей ишадо көлед.
Мемин, Мелсир, көрептөн үргүп, сөгүп.
Вонгодей көлғон шұлжыту макп өлсә?

Анад лертип Увалихан кепти оству,
Муралыз өзүңүздең шият зетін. Ден мазған
Жаныбышынбешіндең орыссын дүрт, түркшүп, бухара
Алиера 3-чүй бесшайын, Ташкент Алири Қокурханга
Желі Мидерде.

Бардың бухара ради бир адам жүйелі.

Ат кайғон Асейин деп, көміл дыңду.
Негінде зекі болуп, көтөш айбен,
Рұспандың биедерейен айтеп шеңдер.
Ар шаш насыхадарға жүргөн тәзған.
Ар даңын шашадарға зекі болу.
Асейин айлем" деген аяқа қонау.

Вишнурдин ұлдары болуп көтөш айған.
Ал көттөң бір бекетке отырыс болған.
Надыра Аман айбен, шөргүн бағада.
Зат тұле, Қокшынға бәр" деп тазған.
Асейин "Жашынға жетип шеңдер.
Вишина алем жедел көттөң бәрді.
Бен айтқан, — Ұвалыжан көттөң етуп,
Биңінде риз түралыз несвем жетип.
Машекем башқарсан, айлем бол.

Жеттін, шеңдер, көрсетте үшшін зерттеп.
Зембешіншің шең көлбасын, — деди, — артаб.
Зембешіншің өткөн көп, кайғытарташ.
Асейин, Веслииңдегін көттөң беген.
Вишина Аман көттөң айбен көргөн.

Вишина Аман, — деди (шімай) бәрған, Қаш
Көнде күр тағут түрдүп көлдә.
Бир жыл соңда Қашшадан әшитілді.
Андан соң, жердің шеңдер адаб болуп.
Қалған арасы вишина тәзін қалған.

Вишина Аман, — деди (шімай) бәрған, Қаш
Көнде күр тағут түрдүп көлдә.
Биңінде үштік үштік үштік.
Сегіз жашар шашан Құттан шоголуп,
Бүйін толуп есегізке
Вишина жиңи тороған.
Бен зекі кабар сөздей,

Издеп түрдүп боламы

Сүрінгіңін жаңа айлем.

Жиңитти бир кабады. „Фарғанда тоғадында
Шалғайды Мұраталының іздеу боржесік өт то кел
ған” дег. Әмбілдеген бир адам сүйіншү аудауды.

Жонышо үзүп, таштығы қолдай ғылкени аудына
салас, көп ұнғарға пұл алыспа Мұраталыға келсе
баланы көрдү. Боло „шенин гәнші” дедеди. Баланын
ону - тузы шалғайға орындаоду.

Жонышо, — бұл боло шенин болалы жае. Шенин
ишини жән. Бүгіндең макшұтхандын болады. Аты Олтобай
дерініз, — деди.

Анда Мұраталасы, — Жонышо әз болаңдар әдеби әрет
және. Жонышо бир котагандардан Ноголғоруна неокту
боласуз, — деди Мұраталы.

Жонышо, — шенин насыны, сөздин насыншаңдағы қабыл
бөлбөс, — дег қайтты. Мұраталы Жонышоға көп
әйілдектер беріп меннен ту.

Жонышо Ноголғору кел шомат, өткөн күндору. Оноңа
түшінүп, ресін дүзүнүп, көни қажет, жекегемен айтканы:

Ал кемти айға қапқан артманда.

Вуғ жеткин қалды тарғар жарғыштандаған.
Ак шұшқар, қазды құзған қалдың кийен
қан, шиніге қозын сатқан сағызтандаған.

Бүнүар қамшалағасың наза тайбын.

Риесің дәлкө қадағын шомадайың

Ден сілдел үеде шамең, бир адам толукун, — хан
білімдәдә ғалма, соңын үчиш ашың әлгіндердің шам
болаңдар қор бөлбөс, — дег қоздан қалып жок боладу

Бир этиң сөздү Арапбайдан әшиш:

Увалы бин, ғарптар бин Арапбайды.

Нарыктан қалып шамадың көп сөздөрде.

Нұрбұндағы белдірелін айттаң ону.

Үшүндәй үзүп ишке ғол үздү дег
Артшыдан қалыптағылар таба шени.

Шозуға бұл таректа көзі сөздөр бар.

Айтматов Абайтакын жылын аз наф.

Миң алтыңаң жетимиш сөзиз шыла жетти
Жалко кысылых күндор до течүп оттег.

Бухара ханың бир көйгөни таап Ышкенге көп ахтер
Шеберин бир неге күндор дою Ышкенди калып табып
Ахтери Ышкенди олар озун пегамтас.

Бухараның ашири оз тараевинин Чувалының Жишиги
Чыңыр Арайбайдың Чыңыр Шебердин. Ахтери Арайбайдың
болжуң шырган жантас.

1678- жылы, Молдау ханы Акжелейдин парчаның
менен Арайбайдың Чыңыр Шебердин. Ахтери Арайбайдың
болжетин арасындаңа шұруп дүниғін салады.

Бухара ашири Арайбайдың чыңыр Молашұмты Ышкенге
Чыңыр шырган жантас Шебердин.

Жеккелде оғозду Қолшектан ғашып:

Миңдай 1651-тың даңар қашеңиңда қалыптар
козғолып, қозак, көргөздеңе боянды, рес.

Көргөздеңиң жердеген мери Үлкіндин болу, бісінкі-
недін жақасы же. Қалыптар ашири Амардан қар-

шығында ғылбыштың бір гүн түннүү.
Миңдай 1651-тың даңында, Қыргыз Атмолектың
кызыңы Қанышбекты, Қалыптар ашири Амардан қар-

шығында ғылбыштың бір гүн түннүү.

Атмолект қалыптаңын кызыңы бербеске қалтас. Қал-

ыптаңын кызыңы қаба түрган болады. Бында Қыргыздаң
козғолып калыптаңы болады.

Қанышбек 1613-шыңда Атмолекттың қалыптаңын ашып
төрттүп қалады. Қалыптаңы менен түркүп калады.

Қанышбек Амарданың алданыңырын үри үрзекер
кылымын дең алға ғылдауды. Айдан соң Қыргыз
шырдарына қалып Шебердин:

Ралыкмат Назып көндерди
Вуран аттың Қоркүргө.
Бүкөнин үзүү Қадайга.

Абчыззы, ғұлқүргө
Майдан тиңдү Мөвөйгө
Вокшанок менен Беделке
Вуран қоды Қокшын-
Вакы менен Ғалжанга
Қардото, Әмбеткінка
Хоронун ханы қоң

Атамаңын аты Атамаң.
Албы шыңдағай күрүдү
Анниедиң аты биреңдег
Бирлеңе шыңдағай күрүдү.

Лен Қанышбек отаны бар.
Айтеп тазған калыңы бар.

Арға қалыңи түйоршын
Алтыншының қунғы қүйоршын
Менде қалыңи түйоршын
Шемшиеси қунғы қүйоршын

Деген ғылғиден кабар ғалди. Аңдан әң, дұттың
Күрғазы шырғаларға әлсі қолып, көзеш көлдө.
Эшшіхан үбада қалған.- Қанышбекке Қасиедене
Көңүшүрүн жетек олго көзеге адебиң,- дег.

Бұттың қыргыз шырғалары Қанышбектің шыңдағай
Долгонинағаныстанын, құндақ - түрдөп Нерүз
Олтырудың қалыңкы жетеп қабуды қоғонеді
Калыңак қалта.

Қадашкын қавай саңы. Қорғу көздөй алса.
Қавай калтаң меншеги дәп шоңшыл еседе. Қорғу
Нұнун ағасы Қокшын барыншты. Қокшын
Калыңектік ғылды. Қанышбекши Қавашга албын
Берди. Қыргыздар қалмақты қаоз албын қалып-

Жыргыздар шашкендиң жаңы Мамутханға тұн
міндерди. Арабиден басы мүсін да тегеде.

Көшімдектар Энесей тарабенса көзүп көтішти
Кемігызын шудау Шүкіхан бин Ынғолға Тілесін
бін, қызу Тешір бін, Сарға бін, Қонкүр бін,
Реко. Бұны қомып дик, бараг үзіл бін Арызыхан
алыптар Тілесін үйделгенде хан тұле. Загынокты
~~Абда~~^{Абдан} Асирды Загынок корғонсың деп
адытылған.

Арабиде қаласы, Ақыркында Оңя-ата
қаласынан өрдүнде Эң жеке шаарнан деген
Тілесіндең деген бір қилем бар тұле. Арызыхан
бін атасы бодакул менен бір түрған тұле.

Бұз Рекомедон бір үшін боладу. Ногтандың
деген. Мұнда Арызыхан өйткүштік боладу. Мұнда
Ногтандың деген. Амер Рекесірде қалған боладу.

Амер Рекесір Арызыхандың көлікшелі таба
алғаннан түрған тұле.

Амер Рекесір көп ажар менен келеп үрүн
күндей. Бұз үрүн көп ұзақта созаду.
Арызыхан боладу. Үшін Рекесір шалыкты хан
нішін Амер Рекесір қолдайты.

Анари ханни Ногтандың менен Рекесір
деген созушы. Рекесір шалыктаду.

Ногтандың Ақордого хан боладу.

Могорудағы коректүрлік Арызыхандың байтакты
себ тұле Ақордо.

Майде ар табо тарабенса 92 қолырған
кара корғон да Арызыхандың байтакты шаары
тұле. Вийен Акжай атасын көтті.

Арызыхан бин Рекесір шалыктады. Векине Мамут
бін Сенсакшат бин Акшат бин Қалесін бин
Шадигер бин Ұвалықон бин Ногтада бин Арадебін
бін Мамшет бин Ұсқате бин Қасиетін боладары

Мангазы, Манусар, Сокубаш, Монгозведеи
Майдыбай.

Элгине ғалшыктардан сөз эсепті.

Ағауз шамшектен күнгөрелгендегі бебеп болған
Жүргүл болдарес бир ғимшектар болғай, ғылымы,
көзгөне жандарға болууларын түрүштеп.

Сынғасыз, Амир Ахмет Әбдіту тури болғоду.

1652 – 1653 - шындардо ғалшыктар қозғолып
Жүргестін жеринекірди.

1711 – шыны ғалшыктар Әйрасы Қаласын
аңшық болғаду. Бу Әйрасы Қаласы шұрунты
турға болдарынан дағытқылағы ғыл.

Ғалшыктар бербес үзүн ғалшыктаса Найсан
Болған Шамшектен шын үзүншес ғаласын шибезді.
Вокон жаңы Амир Ахметтан ғалшыктар тақты
болып, ол әдебиеттің тарабында 92 көкбөрени
шарғарған үзүн (бүшіншегі) 12. артынан (кез)
бүрдегі болғон – - - - -

Вокон жаңы үзүншес дайын көлем, тараса
Найсан жаңы деп ғалшыктан Поктансын шам-
шектен шетерене дайындалған, болып көшіп, бүтін
Шамшектен шетерені атырағатып:

1 - Әйрү - ауксү - жандың меншегінде өстүрүп,
жандың көркемтү шетерені алып жүрдүр.

2 - Бауорғұ - қарасы

3 - Ақтөп - жандың шалғын, менер аттан қарғы.

4 - Нұртқұ - ғозына, үшірдің ғалдыра түрған

5 - Қарой - жандың үй шенделегі пішіншүн болшагар.

6 - Үлға - Сырт ғылға ғылғидап болуп барал.

7 - Сапашак - аспер ғашы

8 - Қадарбашы - шар папкадарында түрүүгө.

9 - Масавүрі - ғасырға алып түрүүгү.

10 - Жандың әкүшті шетерене, меншебінде
түрған жаңеңділар;

82. 5. 2.

- 1 - Айсанбайұт = мемлекет шеңберін басқарған түркес.
 - 2 - Негроли бекіт = өзчөп шеңберин көреоду.
 - 3 - Мирза-муро = мозаңкуз әкесін шеңберин бүтүрүү.
 - 4 - Барыңа = бардык нақты нарооду (губернатор)
Бүлестір "машы" деп атағанындар.
 - 5 - Қазынайы = қазналық шеңберин қораган.
 - 6 - Машими = ното шеңберин қораган
 - 7 - Нұсқаның бекін = Үлгендарни (айындарни) басқарған
түркесу.
 - 8 - Мол арасын = мол шеңберин қарооку.
 - 9 - Нұжавуд = шаардан шен қарал түркес, көкшіл
 - 10 - Нұр-жарыс = Нұрдағын жарбын өзөнди.

11-Жерти = Жер зөслин аныктасу.
Чыңчыдаң тартибдерди Ак төө жанаңа дайындаң
дерин. Вокон ашири Алемекан койттес.

Маралғанас іш үрде жеринин ортоғын болуп
ар тарастың тәсіл қалып, шаар абын болады.

Уволенкин бин Ноктор бин Арабай бин Мамытхон
бүрчү Чүгүүгө Таласкага келди. Вазах, көргөз Таласкага
Келин Тардаки берип, Калыңкылардан сактанац тү-
рүшкөн тү.

Озүнчү заманыңда окушында пайдалуу жеңүүлүктердөй жөнөп, шаштыйсан тартил көрсөн, агасын, нарасатту ажылди: Мурзук ата-бабаларының халған ажаттың бөлгөн түшүп, башка түрлүү сөвр, бешшедүй агадындардың аздырып, элине көп-бөлгөн бийдиргөн ажылди.

49. ser.

Бир эхийн созыг Кошмалсанын Нийти:

Музыкального общества заслушавши засл. Святейший Патриарх.

Дүйнүүдийн авыл дашигийн тадорхон

Парохода неизвестен из бортовой лодки

Вошкодо Онегиз Неб.Ды Монд

Число айттар Руфатанды көрсөн

шаги на автомобиле. Каждый из них включает в себя определенные действия, которые должны быть выполнены в определенном порядке.

Мүсөншанға қызылжылым бір күн таралға.
Жаралтам өлеңдер қозык, бәши құнда.
Айтамен бір-бір балалық қадар берел.
Ден шона күн балалық тарадаңан
Әділден қолшага да бәши көтөрел.
Шонқордады қолшага наң күн ғылғыластан
Неко болсау болсау қоңтамас жате.
Вұныңғының, күн балалықтағы қолшага тарал.
Жоң қалды аянастап болып дүнишем.

78. Әд.
Дінін қасып қозак, кыргыз әндең шалын
Қатын, кыз, өлең, тәмим бола ларасы.
Рұламен қолғор эмес тириң меневең.
Алқан сүч, маз шашлоо, көне пышитосуы
Андалыз талап ада, тоғанды баарасы.

Шигары Өміржетанда ғашын, санды.
Қозактың жерінде мерұнтың наң.
Бұлардың айласыздың таштап көтті
Болгон соң әкіз бірдей ғоздары наң.

Қоконғо үшүндеуз ғыл көтті қалып
Ортомыз біржаралың көтті ашып.
Ұшыныз Ҳашбага да көтті әдебен.
Қыргыздар қоңуғ оғыз қөтті ашып.

Қалшектар өнерди болсын алғандай соң
Қоңтамы ғогам шаарен ашып болсау
Тарадаңда мүсөншан қалбаган соң.
Қандай? деп үзегеге қайғы толду.

Қайғырын түркүп қалды Сүйідобай соң.
Қозак, кыргыз қолканын қорғон соң маз.
Айеры ғолас шаары дүзүндел" деп
"Қайғы менен қалып толду ше.
Лазындуң қиршишік дүйнешінша
Нидерди ар таралпа мазын нүсека

Үзүленин жардам өурот, үшүндеуз, қызызуз. Ортомыз
Мана Қыргыз ғылғына қат жазып ғылғы майдарғаны:

75. дәр. Айтайдын азыншаттар дағы балшын
Айтқаншылар түсіннің үшінде көмкөл.
Жаңшыл жасын. Наласты қашт өздөн айсан
Разын, жергіліз ғұл ғандың тәннен жеткөн.

Дүниенса жер, сүн берген түрбей парас
Ныңғыланың байкесінде қалып талап.
Радионда жер, сүнбұзду қойсек берген
Радиондар ажыра болсо, бізге жасын.
Радионда жер, сүнбұзду ғана жеткенде
Лозин дең, үрүсі көзін қалыптасты.

Үшінде ғоздың тазасын, торт үрик ғана тағы күнеш неңдер
Жаң шын артабанка ғана жетті.
Әдемілер бағдар жерге берген неңті.
Мен үштегенкүв болғондо жыл жайырына (1490-жыл)
Жеке жеңіздің ғанаңе беріп көт жетті.

76. дәр.

Ал кезде Абайқаның Қызынбұздин жоны ғана. Үргенчин
Рағым катаң алең оқып, тоғыншың қолбай үрайнан,
Келкимбұздин ғанаң жайын, қатта мазынған ғоздың айтас
ғана - парас, - барадаңбы, - дең өүрөсі. Мешеніндең де
Бұт болын „барадаң“ дең мечтап көнтарды.

Дөңгелейін ғана жаңият көзін үйндейді: — Біз
Барадаңбыз Медушиан шамшектесіз. Шүсүндін доғолоту
Чын, шын шурқарудың айдаңас. Был байын, өлең бү-
тандың барадаң естапты. Барадаң балтас үшін
Мен айдастан. Жедендер от айғас жиңін үрүнеп
Барадаң.

Айғас Еарп көзінде барадаң беріп.
Ляйбай жаңшыл менен үрүсілден
Не калсе дақтығорзға ону қолдур.

Доғолоту шүсүндін болсо қалып
Жаңа даңыз жаңшыл даңын бірнән қолбай
Жырхистан шекениндең жерни алең.

Жырхистан де заманда қолдон жетер.
Бұз шынын шитебесек мезлен барадаң.

Чынчыл сөздүр.

Абылханайр жаңының шанаң чиңгиздөй.
Эшитти көштөмөн көп калкташ баарес.
Зөллип, күйүнгөндөн борборлары.
Айтканың макчи сөз" деп тооп берин
"Көзчүнү корунбөстөн дүрнүе шалы.
Балшары аябастын шерди шолбаш
Жалттарбай айдал келди ортого баарес.

Абылханайр өз үлине розе болуп, чүнчүз, орточуктуу
мана кыргыздорга кат тазын тибергени:

Вел айткан, — чүнчүз, орточукто
Шонаңа кыргыздорга жозбаш бир кат.
Бүгөндин шозшунчан айлагай шат.
Бүгүнкүнстан көптөн бери озгорчубай
Жазок, кыргыздын болдузле ата-анасенедай.

Чөндөт токиалар көпсүр анда.
Шигерү ата-бабаң көлгөн шекен.
Мана ата-бабаңдын бор шазоры.
Шинде Түркистандын эди баарес.
Волчын дүшинаңдын бере волем
Жалынка көтөсүздер таштап аны.

Келиңциздер баареңиз башты көшүп
Түркөвү дүшинаңдардын жолчу тозул.
Кылжок шекен шойдоңда коручолуу
Ата-бабаң жердеги касиеттүр
Түркистанды бергенче олчюмдүр.

Мойданда калимок шекен үрчшалы
Биринжай баарыңар көлгүнэ тез.
Одри жокмын жиадаи шанаң нөрү.
Чиңгиздай жашоңдыкты коргонже көз.
Зоттөр ойлан ар галкта жыл көттү.
Ар таралкта паргасы баарен көттү.

Бүгүн кабард үүккүн сөү, Қазак, кыргыз корылары
Балшон көшүп, бүгүн жиңиши ту бүтүрүлүп деген,
Абылханайрга жылдын майдарди.

Ден айттас! — бир тақадан баштагарын,
Бир мөнден көз көркөн көптөй танып.
Мерийизге мыйнаның көз көрсөншесі.
Моңи бола, көз көзин қалыпта ойдан.
Жеңір қатын қалыптар қадар.
Вең, шигит алғанының анынғон бар.
Барқасы бир құдайлік сарын айттын
Вунар, түнде сорланып мемлекан бар.
Болың көшүп жерді болотын иш көңілдік.
Айда деп тоболкиң қызын ғылжас барсат.

Ден кот мазын түзсі Міндерде 1721-шінде
Шай айында басы көшүп құбада қызын, қоғын
Фарсан жаралтада жүргізілді.

Калканат, Қошай, бердінде басы котарды.

Бай Қопоташ, машаттын деп ишиң берде.

Раджактам ханы Қоңтамы Қазак, қарғыздын мыйны
Келгенеше, үргене қалыптакта үчкеге түзсі Міндерде. Аға
Нен Сүрекнүн басы құбада қызын,

Үргүлхан Қубанын, Қазак, Қыргыздын шедер қызын,
құбада қызын ағынан Сүрекнә барде.

Эти шаштер (ақтер) дәмтесеп үргене қызын тұрады.
Ұз мұздын ақтерлер қылдағы ташаны.

Раджактам бир нағызын қалыпта Міндер.

Меке, меке, бир, бирден барғандардан

М. б. д. Элиниң басын алып!

Мүрзаныңға қалыптағандағы отырғыз ғанаң.

Барқуда жаңа адам болғон соң

Жарғада Абасқойыр ман-тасын
Көпірдің деген нағызын, ман жаңдамен

Рембидын мекиңиң түз көрнедішесі.

Вунар майын, түнде той түз басы.

Барғарда жаңа адам болғон соң

Жонегиң сен барғадай деп овоз көңіле.

Көпірдеге Ол көпірдә қоршағы барды.

Жаңыр бир-біріне наиза салды.

Ол кашшак озү нақын қандай шекте.

Болашамаңыз бір күн мерең тәжітке.

Көпкөш шеідім болуп дүниес салды
Мана да ғалл жиһін бағыдан асса.

Весілі болып, көз болын соң

Актерлер май-майының калта барды.

70. Бер. Тану аттың күн қылған соң, Жиңіндер күндең көліктер ти
Риене келди бұлар.

Вашшак нақынаны озү мерең көлип түрар.

Мүсуншамаңыз қалдар атты Солтандың же барған.

Вашшактардың нақынаның бағыдан асса.

Башшоп айыт ат-тонун қылто қебігін.

Андан соң ғому көргенін үзүш болуп.

Вашшактар ғана басшаган.

Буд үзүшін сокыру деген мерең барған

бір кашшак Солтандың шеідім эти.

Көп кашшак қынбылдауда мерең толуп

Розак менең Қарғаздан болғаны болуп

Розак менен Қарғаздың қалып асса

Айдағыздың кашшакта карып қалды.

Жаңарас, Жаңарас келди да Ордосуна

Чүнгі аттың беріп толғорынан

Ден айыт үзүлекен бір де жатты.

Мүсуншамаңа бұттардекті ғому болты.

Неділкін сөздүң көшілдіктан ғашем:

Айтальын бір кабардең авыл бағыттан.

Шоукордаң кашшактарға ғүн қынбылмен.

Люд болуп шүсүншамаңа атка шинди.

Баш болуп, көп кашшакта Розқананың хан.

Зандың кашшагы да баш көтөрдег.

Розак, Үйрізіз балғандың алтыншын.

Вашшактарға баш шеін түрдүң берди

Чүркөхан биле албай, не көнсерен.
Жаңай Запон болду? деп Жаңа келди.
Велди да Ордосунда шаштас берген.
Валишоктар көпшүгүшөн ац-таң калып.
Жашамтар көмешдөшүн шерге толуп.
Надаеты алабыз де үрүн көлөв.
Үрүнкөн Жоңтамайкан болгушы болуп.

Чүркөден ооз эништешиз:

Жараса Жаңа келди ал дебе тарафында 92 қалырени.
Нарын жаргон чүнү, түүрөнү Мана бишиктеги 19 арийчы
түбинен ал шүгүртүп калар алган. 19 эшик дарбүрдө
дар. Ал саралығына топ-толкынен сөнгөт рөйгөн.
Дорбайч бер бекитин шаштасын.

Жоңтамайкан чүркөгө түлүү шиберди, шаарында
бөшөтүп берди,- деп.

Чүркө,- анын шерге түшкен күнүң бөшөтүп береден
деп шооп берди.

Валишоктар айты алай ғашып шаштас. Шарардын
шүнгиде чүркенин ал болду. Аккемшитан, ата болса,
алынчын калыптарын Запон болду.

Бу тарафы Жаңа келди ал үрүндерин күлөн шайланып
зин калып болуп, булар бирн-бирин сөзүн саша
— бир Чүркө деп. Боларайбиз көрүлөдөзбө?, — деп,
шарардын калыптарын ажып бередиз,— деп бет-бетинен
көтүй болду.

Көнкөн жан жарасы. Анын калыптарын алдың кале
чүркөдү.

Чүркөнин айласыз болуп дүшмөндин койрот күлөн ал
шарарын көлдөрсөтүрүп ишенин калып шигиди шерине жары
шаштас. Жаңа калыптарын болуп калып шаштаса
арточкан дүшмөндөр шаштас келди, — деп, Жадырбөрдү
Жөйөндөз калыптарын берди. Чүркөхан бүт калбардас
чүт юрнан түрдү көтүс.

Эки мөннегәр Айдар деген болды, эки сүүниң ағынында
калды. Қатының шұлқа жаңашында ала калты.

Бир балға барғанда отыншылдың үзіліханын қаламтұр-
ған болду. Ұзиншын артқанан көрүнө түрган болду.
Үзіліханының бир жағын түбінде калды. Ұзіліханы
шеруғын қалты.

Үзіліханының, болдың Айдар, негін жағдайын зәне
түшініп, сарын айттып белгелген жерсі.

Арғыншың тәніндең бірдан деп
Негізделін көргө қойкан шок.
Азомшың тәніндең бағыттар деп
Жаңышында біроқ қалғын шок.

Бұл қолдо ара шалғызысын.

Им шенен күшкін шем болды,

Одо түрган балжүшінен.

Тер үстүнке, тер қоңыздың шол болдын
Артаңда қарабай қетип борғасың
Ұзіліхан жаңынан шол болдын.

Жаңынан шағарғанын
Бұл шердерге ~~шын~~ келдін мен
Шарының деп қоға шен тәрін
Дүйненің оң болғадың шен.

Деп үзіліханының үзіліханын артқанан барды.

Ұзіліхан үзіліханының көрпін аштының.

Алжан шершың кесен шол.

Ашырап қетип борғашын

Үзіліханының зең бол.

Вең келди шоғо қесен шол.

Веңім қетип борғашын.

Вервениш ханымы зең бол.

Қатын Олто, үзіліханың шок

Ополуз жағын дүйнө бол.

Вониң зем көлдүк қадаревиң.

Зең шершың үзіліхан!

Баласыр издең табаревесі
Бир өзүңде балын бер
Чүлгом әсідеги дүйненан көп
Асты, айтма жордогын
Чүнгеден айралып
Көлөн мен бир шеңір. — деп.
Шілдекелті, қаректін
Әршін олуп теректін
Балар, жорор күшими нә
Мен байханаң шеңін мөргө қалып мен. — деп айтты
Муро бер. — деп үзүк жұрдум кетті.

Чүнгенин шокын үвозирлері Қашқа баатар,
Менүнке баатар, ғадағы, бағын, саты, сатыбағы
Арасан, Қадырбекерди, Қойынбоз-Бұгу, Балек болдағарғы
Барды. Чүнгекинен до Бұгу Балек болдағарғы барды
Бирназар болдағарына

Жаңаубай, Жаңаканбай, Манзат, қалшакта көздө.
Бередай, Меніңдібай Ағанайға барды. Қармене
Вокон жаңына барды әнені болдағы: Сокубаш, Мангаз
Жұлдызбай бені берел.

Жаңаканбай бені ғылкимеци, Манзатта Насай
Дағнан асын қалып. Мангазы болдағарғы Мандаудай
Жайылбай

Чүнгекинен Сұлтан Барактын ~~жыныс~~ тән үзүз
Жаңаубайдын қызын тәле. Олдекектіне барып, сирен
Әң күнеге ашқан ток. Баласы Аидарда тарап асқад.
Бұгу Балектін үзүк Бирназарғы барды. Баласының
Атын ышылжаяндар, қолду. Манғыланғардан ғана жам
бені қалыпейді.

Эдиги сөзду Қазақ, Қырғыздан ғашыт.

Чүнгекинен шенінде дүзүк ағадан, балы қалып,
Енімбешек қызылжабай, ор шеңден балы қотерүү
Абдикайыр менен Сұлтан Барактын болдағарғы тар

Болуп, күт міздін боладың үш болындуң үрүштөңдө.

Бұл үрүш дәлелдей көпте болынду.

Үрүтке қалғандағы жағын дағы дағындар ғалсаман
жән төгүзеді. Бири-біріне шашандар үшін үйе-
жасағыш. Үх міз үш айрылады.

Жигі міз шашандар менен Қалыптанған таралға
Ортоңуз Сейкү менен үздіндең болын ауде.

Үзү міз шашандар Ортоңуда түрлүп көдес.

Көбір кемпей

Шегері нәкүп барған жаңға кемпей.

Вайта келеп бояғындырды

Жыныс айтын үзүрлүк кабын әтпей.

Жигі міз шашандар барған жаңға кемпей

Эдилден калыптанған орнуң әди.

Валшактар қазактардың күвәбез дең

Маладорен тәнгітектің бербен аса берди.

Балшактуда до бер шашанға қарап, шашан

Сем шашанған шашан ашаң бара берди.

Маладор - көши дең ақырбай баруадағы

Негізен оон, арғын, ағас жарыларас.

Біреу жаңа Абайтайдың қемтегі әтүл.

Айдаңда Орле шашандар шекең әтүл.

Эдилден калыптанған жаңа жаңа жаңа

Вайра қаштың қетүңін шашанған жаңа

Жигішшүздер Абайтайдың жаңа әди.

Артапта оз башынан қайғын жаңа.

Ойноду, үзіл, падына россияның

Биз жаңа, көз ағашына қиғағын анын.

Эдеше шашанған жаңа жаңа жаңа.

Соктаймың қондай жаңа шашанған жаңа

Жиңіндай нағашанған дұстарынға қиғағын.

Жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа.

Жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа.

Жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа жаңа.

60. бет.

59. бет.

Россия доолотунуң таралып дед.
Жана да айтып берди талғандардын.

Күгіненүз Орукта таралып болуп жети миңдергендегі:
Солтүң шең жемістің тұз болғон жона
жошқандағы отуз берди дағы кара
Нарыншыңа шеңдәгасын айттыңдай үшүн
Молхұвата миңдергендеги аудамсы
Артыраңы Сейшілхұн, Құмсақшын жасын.

Аның падесшіндең миңшүк деген жыл аудамсы
Күгіненүз алғын берген бердің көтөн

Мемонда биңдирбіз магадашатын

Анаға пүш ауды барғандардың

Абайханайр қолберген өз алдына

Таралып ал жақтап алғандар бар.

Барғасы салып пүшін тоғын тұрадар.

Сиздер да көтөріндең тұрғындар.

Абайханайрдағы қүгіненүз жон көтөрдү,

Би ешін, бир күйең, көра тұттың Сыңыңын көзінде

Көра тұттың жаңбын бергүү

Раесшін шол жән дед.

Күгіненүз россияға тарал налең.

Эңде үшүншіндең өз ғашшы.

Жеміштің тар ғұздар өздей тарасынба

Үшүненүз менен Қыргыздағы баяндардың

Лиелдің шең жемістің отуз үч миң жақында

Шарт айшын 15-кин орасында

Жабайы жылбай ғұздар өз айтқандардын

Үшүненүз менен Қыргыздағы баяндардың

Озен ауу, моз жаңбоо, қыншыларды.

Айлаң ток, тармын ауды ташын бағын.

Артыншың қызынанын ши көроткұтчу.

Разын, Қыргыз ғалиниң ғалинан жанен.

Энді таралыштын оз түшті.

Чүлгөржин шынға пегріне барды.

Мерзілекендің тәріненің

бінесін жер түрүн көздө.

Форшының атаеве үшүкे көміктаны патронд
Алсы шешарының Айтбек бекіншіктын ғоралады
Айынжидің жолунда барды. Нісекіндең өтө сөрек
келиесі жағе.

Шеркесетін шамшектемін калыңқа бердегүзүн
касіби, калса да болып, ғана жаңаған жарып
кеткенин, ғұрумнұз менен Қыргыз көміктаның шебер,
шата көрінін, көрүп бишип олтурудың көзіндең атасы
Варшешты дарынан қызын шеберди.

Жарыбының аулаша - атасы көзен, ғазак, Қыргыз кал-
шамктың көрсін көрдүк, кайғы, котасын шағын Абду-
Конырга келеші шебердесін;

55. 501.

Назаредібы Абайханың жаңын бир көм.

Бұл еоздың шозаңына айналған там.

Ғазак менен көркөз ғыл жағынан көрсін.

Бир-бірден айтын шозаңынан көм.

Биңдін барлығынан назар ғалам
Деп айтқон, отынчылук ғоңыраған көм.

Үшүре Манға жақта кепти пакен.

Бир тұрабаңын дүнегде артын - ағасын.

Ұалымктау тұрғыншындың алдын басын
Жүрбейшін ұят-арған ашын пакен.

Рекеніз башқашуп бір тұрғыншын.

Айнадай, ғалық менен үрнегалес.

Баш қоңып, азашамттар қайрат ғынаға

Жалынжас жараңын түн ғалбайбызбы?

Мер бойко, міндеттеси шүсүшшінга.

Башшотур тұрғыншындың алдынбызбы?

Деп Абайханың жаңы шеберди.

Жыл айен Абайкандарга элди бардык - Абайкайыр
Жылданаң саласи калты айен айен коруп. Көт
Назым шорунжы балын. Ошкоң барған жылдан
Абасканаңа береги шибергел.

Жат иченде Нажиб айтып ар түрдүү өз.
Россия да олтуна карадект биз.
Нубоки башка түшер нозу коргон
Барып бизден келин барып деген.

Эшилтии бу кобарде шүрүмандар.
Кашоктан шото келип көзбекчандар.

Чөргө земаныңкөн көп үбак рут.

Чинчидай бейт тартиши бузулган бар.

Кашок келип бу элге чүчүк болуу.
Канга айтта үзүрдү үздөй көйүр.

Вялоту шоң үбакто шүрүмандар.

Нархасын балыкта түрсүп көзбекчандар.

Жигитмүз көчүп баргон Насын кеңер

Жашын кашкабынен өрдү эди

Барып да көп үзөбай бүл көнүшүш.

Ордукара караңын дөп көндөн мени.

Мыңындо миң жетиңкүз көркөр сөгиз.

Дир түшүнкөз азактарга үзүрдөи көз.

Чүчүк көккандан ёң көп үзөбай

Күнөрүз дүйшөндин айранды тез.

Күнүздөн кого үйесеп түргандарын

Илгерү айттын эдик көңгөндарын.

Аны да ошол кого балылбасын

Ошол кого калтадың жедин барагын

Шапан жандын насын Абайкайыр.

Жазык, көргөз биргешин таң болгончо.

Миң жетиңкүз көрк жетиңкүз толгон.

Нёвнө кайархан менен өчтөн барак

53. бет.

Экес ырае болдуу эки тарот.

Ак ордончи ашыры Султан Барык.

Ак ордону көпкөртүп қабасын дөл

Абделхайбер аскерин алып бергөт.

Акесерди Султан Барык шөрбөт Немиң

Сүрүсүмүй бир неге күн тошонк патты

Султаного ~~Орт~~ Сүрүсүмүй көвөөг батты.

Султан Барык шараланып

Жүзөл бирнеге күн өндүрүп шатты.

Акесерди Монголияга көбөл келти.

Болгондо миң жетек иеэр көбөл өзгөзде

Султан Барык торабынан Абделхайбер.

Көвөөг тийин калдырып одул.

Желчиметек көшиккөздүн берар келин

Боласы Нуралынын жанашынадас

Атасы Абделхайбердин ордун берип.

Султан Барыктанын Жарейхан, Жаныбек жолу дөгөн

Эки чүчүк ак ордого барадай, Ортомчукко Барып

Окушот болуп түрүсүтү.

Жыргыздын дектери Карайхан менен Жаныбек

жана гүлүү ишдерин түрүсүтү. Ак көзде Кыргыз-

дар из ауданын оз сүрөттөн көрүп болуп түргөн.

Көзактар күгүн жандарга болуп, үчүнчүз

менен, Ортомчукко орточунда ас-асстан үрүсүтөп

болуп түргөн.

Абас касаар олғонеди, боласы Нуралы хан болуп,

тожла менен,

Әзизүн жандыгерине көлдүн атган

Желчимчукко жанаарпон созун айттын

Борчадайбыш Окушоттун шогадын көлгөн.

Желчидиң менен Немиң иеэр токсан-мында

Нуралы оддуу дарынбош менен.

Шипараттур Равелдин Зашонбина

Байдирип Равел нодышадан өйткөн адган.

Эрдабы Абделлаев атасынан үчүнүз таңы.
Жиңелмүз көзөн көлөп жөн көтөрдү.
Малик Гумарина падшашо Золшанындо

49. бет. 1795- Небедә

Хан болуп турғанындо Эрдабы олду.

Баласы Нуралынын Чесеуконды.

Көйдүлдер үглиштүздө хан көтөрдү.

Бир дүйнештер өйтүрдүлөр Чесеуконды
Миндаш 1797- Небедә

Жиңелмүз Аббодони хан көтөрдө.

Амана Сандаг Чесеэгизмүз дүрдө.

Баласы Нуралынын Ол Бокойхан.

1801- миңдең 6- 11- маңтта Бокой хан болду.
Биңдирип шудағасын, эдис менен Жайыктбын ара-
сындағы әдеби биншігін дәп. Аны ғавәп падаша
қабыл жылған. Бокойхан әлең дәп дақап қалды.

Бир көншің сөздү Қорғаштап Жиңел.

Үңгірлері айтып әдик көбөр берип.

Чүткүздин баласары қокуп келип.

Балык көлөп турғанындо Үсүрле пакем.

Жашкент. Жокон жанына жарап берип. турғанда
Фарғана ханы Абшебекхан Чүкүненин үчүн Қорғаштап
Одия-Атого Одият көлем шибергендүк. Қалшактап
Мадебир көрүп турғанда 1755-миңде, Қалшактап
Озара арасташып, эткігө болынуп турғанды қал-
шактап ханы қоңтамыз ғыл.

Қоңтамыз олду. Атагон деген баласы Атасынын
Ордун алды. Шон деген баласы аны жардамдасты болду.

Бирок, Қалшактап арасташып, Қоңтамызнын баласы
Сын (Атаганды) ^{жарын} байлан айып өйтүрдү.

Шондун балдары қакып, арга қандарина келдес.
Шондун үчүн шон. Шондон Абделлаихан.

Қоңтамызнын бир кызы Үшкөй Тайыр қалшак хан-
дағынын ағаларынын өлүн айшак үчүн Мен сага тиши

Деп, калшак жандарынын бағарынан соғ берин, көзде калың
жандарды толашып, калшактардан үрүн қытты. Айар
тартау болынады.

Жазак, кыргыздар бардың болуп таткан иштени түрдү
бүт мазын, Абенжанга әлти жиберди.

Абенжан Олия-амага аяктер тиберди. Жазак, кыргыз
Абенжанын аяктерине тардаши берин, калшакты үзүп
тиберди. Шондун башдары аркы жандарында түрүп калып
Жазактар Эннесеге ғогүп кеттис. Нүсүшман-
дар из меринде түнгиз түрүп калды.

Ошорхан Жарасшытуу Олия-амага Олиял хөбөлүп
Жоронто калып кеттис.

Ч. б. б.
Жарасшы Жазак, кыргызды қалыпташ алдын, пайдышын
карап түрмек калыптын пайдаласы, эд пайдышындын салы-
тадын түрүү перек. Бир айын жуз түрүн болсун.
Бир айында бир аякпак бий болсун.

Үзүрдүүк көлөн жана эд олтурғон күнини дара асын.
Жаңын майда жарасшытарда аякпак (бий) буттарсун.

Секемке шөлдөн өзбөйн бересин. Он жарадан бир
кара шөлдөн секемке, Эгинден ындон берин секемке
бересин. деп элге бүйрүк берилди.

1765-мешінде Жарасшы Жазак болду.
Жоңдоғ Атаженин үзүү Ашорду жиберди. Нешів-
рбен Абенжанга.

Абенжан үз жуз Қарбаш Райрат берди. Мын-
дан күннен дүйнешен котаса албай ғолун тартау:

Шипероттур Малике Жарасшынын Золоманында
Жазактар из майданын Абенжаның үз жузкөн хон
котердү.

Шалгерхан Абенжан деп айткан жонең.
Үз жуздүн арасынан адам келди,
Ортодон ғогот түн хан котердү.
Жазактан ыл үйлекта хон болгондар
Жүйрар түн пайдышын шалып болуп

Абайлай Неленже көтөн мазағы.

Баладарин болгон шаштын барем айтты
Башта жетиң Астанаға жаңылар

2. бет. Өз үзүү Током торо койгон атты.

Мөдөндиң шаш ташың түрк көмөнине сүзгиз.

Малкүнгө Током торо үзүүрады көз
Абайлай Орто түрк жан болсун деп
Рөл көнөп, шаар досын нариштасын сөз.

Себеби Ол үбакта күнү ишүүздө
Баладын жан бар эдиг шында озго
Коңынча шашал келин калбасын деп
Жан болсун деп "чүт түрк" айтылган сөз.

"Бир көлөвөг, бир сүрүт, Абайлайга

Малике Жаңыларды көрө түркүү барлык

Абайлай олондан үркөн үзүүцү

Жан болду үбәлүү жан көлөгөн наады.

1818 - Мышран баштап,

Жөн кандар көнгө берди түрүшүштөштөп.

Абайлайхондын үзүүлүгү Қасым,

Женилерде, Зотожин болдуу бекеше

Ак Ордо хандыгына розве барлык,

Озегини доолоттурю көзү төйөбөй

Ашудария, Қарасулага барып.

Барем көндөн тастарбасын айлап

Шапан хандарын күчүп айдал

Жазак хандарын көтөргөн шайлан.

Қасымдын үзүүлүк Қесе сарынын

Жан көлөп үзүнүү жашал.

Айтолбайин авыл баштап кабар береп

Чүт ишүүдүн балалары болып көтөрүп

Жыргызка көнсүйгөлөп биргүн түүдүү.

Миңдая 1846. Жаңыларбенде

Жазак, Жыргыз арасы болу блан жиши

Жазакка Жыргыз деги элси берди.

Чо. бет.

Жыргаз берген түкүн же Манаскара
Жинен салы олтүрүп көздөй нара
Жыргаздар көрдүмтөнүп белин биңдү.
Манаскара баатардын گанен күнүдү.
Жарып түрбай қазакта қабачу көндү.
Жилин тарап, олтого абыдан тоңду.
Жазактын баатары же шоорук деген
Чын да, башын, көйдөй өндү.

Бүтчи қазак жиңилеме
Баатарлар салынбап
Жыргаз менен қабылелеп
Эрдең өндүр көрсөлбап
Жол қазактын жыргаздар
Чүчүштө көлөп жиңилеме.
Жокым көптөи жыргаздар
Алаторго жиңилеме
Жазок толон шаңдары
Айдастан олтүрдүр
Жолдо түшкөн шаңдарын
1846- НЕ шиңдердя жиңилеме
Жыргазды қопто көлөнгө
Айдаң қарап шал айсан
Жыргазды қоман көтөрдөс
Олтүрүп көптөи қазактар
Сүбандек, Жалкоң баатарды.

Эңшікі шешіл шана үрүн болуп, жыргаз баатар
Шүлгүк көлөп, чүчүштө Қосымжандин бағдаралынен
Ларе, Норузаңай, Эржон шана башкы қазактын торо
Ларе көлгө түшүрүп, башын кесип олтүрдү.
Бүл чүчүштө ортомаңу жыргазда шаңдан берди

39. бет. Жодан Заланда шурунку болгон этказ өзүр
Шүлгүк көлөп белдергөн:

Жүрүшкү Заланда Фарғано шашекети көз кара
Ди ти ти ти: Фарғаның баатармасе Акса шаңды

Акесе Насирдин Бюргенбер, Омор шайык дегендери
окчишт болуп түрган. Қийин 15-жылдардын ая-
ғашыда Султан Бекир ишірзі байтектінә Ашесеан
ға көкүрдүр.

Султан Бабурхан Самарқандтагы Ашесе
Насирдин тақтысынан өзүнүн мөхәммәд атынан
Фарғанага күрсегендә, Фарғанадың Бабурхандине
Айтмейбешік деген шару өкчіштүг қылыша
шын.

Рабаяттарға (мазмалы нағындарға) Караганды
Бабурхан Фарғанага белгінен көктөн үйлекта
жатынан шұлтұ болуп бир бало түүгөн. Бабурхан
бұл үйлекта дүниендерінде ортынан үзүп келіп,
шілдесін көткенде, шұл жаңы түүдін болған
Асырлық ғылқы шаары түрган мергө, өзүнүн міндет
бейбөсүн көткіп, болони оғоп ташиптап көткен.

Еңбекшін ол болоны Өзбек ганаңдегі Міндоғо
дің тарап адам болып өздүргөн. Ол болого Айтмен
Бекіт деп ат койған. Мона бұл болого Құмтүрхан
Насиршорған деп ат койған. Мона Ғудайдар Султан
деп да ат көлған.

Бұлардың байтектес Ашесе шаары ғыл.

Айтмейбешік наслединен болған жаңдар: Әмирхан
бій 1721-жылы олду. Абдырайесін бій 1734-т. олду.
Абдырайесінден Ашесеан, Ашесханың Задарында
ғылқы шаары күрүлдү. Фарған жаңығы, ғылқы жаң

37. бей. ғына жағо балтада.

1808-жылдарда Ашесхан Фарған тарабенен
Мона ғозак, Қыргызга көп тарудан берди. Ашесхан
дің көлған жаңшылай шеттере, шашандық болуп,
шебіне тиешіп өзүнүн жаңоны Омархан салғырақ.

1816-жылы Омархан жаң болду. 1821-жылы Омар,
олду. Омархандың шұл шокшұтасы жаң болду.

Лұнун үйлегендә Бухара ашесі Фазирадан ше-

30. дәр.

көт, бірткө менен келет Жоконду балып айт, шак-
шұмаданың олтурды.

1842 - Небесі Шеорукхандин нағашын Альбектің
шұлу Шералық хан болды. Шералықтың атасы Альбекхан
тарабаның олтурдукандастың Жокондон көктің бола
боюндағы Альбектың деген тәсіл арасынан келед.

Жиңіс кайта барып Жоконғо хан болды. Аның бол-
дары Ұздағархан, Моложан.

Мана Шералының түркілерді, Альбекхандин шұлу
Мурад хан болды.

1845 - Небесі Ұйырғаз, Қынсақ ақыны Мусудионкүл
Көліп Мураматтың олтурды, оның Ордун Шералыневелі
шұлу Ұздағарханды хан қотарды.

Бір айда менен Мусудионкүл Сарыншактың Жо-
конғо аударып, Ұздағарханға болып шедегендегі.

1847 - Небесі Ұздағархан Мусудионкүлдің дарғага ае-
тіреят, Мана дүшишондары қобейді.

1848 - Небесі Ағасы Моложан дүшишон болып, Ұзда-
ғархан Бухараның амири Назораллондың үшін
қайта барып. Ордунда Моложан хан болды.

Шұлу Моложандың Заманында Жокон жерине Орду
қырып келди. Ақша-Ато Ордемардың бір асшының
болып көлгөді.

1852 - Небесі Моложандың тақындарының қатар
көзегіп, Мусудионкүлдің шұлу Альбектің көліп
Жоконду Адем, Молшорт хан болды. Ман Бухараның
ашиғы қалеін Жонкан Адем, кайта Ұздағархан хан болы
кайды.

18...5 - мелде ғашынчты Бухара амири Молшорт
Адем.

18...8 - Небесі Солжидандин ғиорд нағашын Мұнізе
комо қалеін ауды. Мұнізе комо ғашынчтың хан болып
Карғы Молжан қазақ, көргөзделін ашындерін қатып
тоздалады. Жиңіс арасынан бейбаштап болады.

Жашынан тишин артадын бекинин алдың көзүүн
Олчы-амалың айыр алдың көздө. Олчы-амалың жана
Жарышын көттө. Эх бир токат көшил албадаас. Аймакты
караарганын башына бекинин жоттас.

33. Жер

Ошын Аймакы, караарганын башы "Жан жашо" дег
Атасын шактап болуп калдас.

Жунуежан Олчы-амалың көзди. Жалең жана ишкүн кага
жеткен. Шаары айыр. Олчы-амалың артады Сору.
Күнүкү, жытайт мана жоли көшүп торт узук жэ
Болгон эле.

~~Сору~~^{бажыры}, бүгүн, саяк, солто кыргыздарынын
шеридайыс болуп, бүләрдан шардан көрбөдү.

Жунуечомо шаарга шактап кыргыздарды өткөрүп
Айыр жанаңызды тоап беризиздер. Болбоос қаан
Атасын дег көтү келинде.

Андан соң кечешин, бир Жарышын дег баарыбыз жы-
рылдызын жэ не болсо да табадаас дег артады
издептиң күннелерин тиберди.

Шиберген күннелер караарганын башынан топтас
Болгон шештин баарын айтты.

Жан бүрэ сөздү ғаштит, бүтүнчүлүк олбои күнде
калат? Көлкүң чүрт баласынды күрсөн көлдө,— дег
Жунуечанын адасына көздө.

Жунуежан,— Неге көттөш? Каган соң менен ал
дымса неге көттөш? — дег сүрады.

Жарышы,— Көлкүң көштөштөн саки отур таңар
Болуп калсан. Акыры көр болбосун дег, шаарды аял
Берип озчи көттөш,— дег тоон көлдөс. Мана да
Эшиттиши жеден жанаңызды тоад бер, болбоос эшкүнде
Хабадан,— дег айтты деген көбөргөн эшиттиш.
Не болсо да озчи баарасын жэ чүчин жанаң күрсөн ды
Айвансаңын көздөс,— деги.

Жунуечан бүтүн сөздөрдү чукандан соң Жарышын
разы болуп, шаарымын сүрадын озунча берип, Олчы-амалы

Жаңынанда көркөндең көлөмө: Меркузхан разы
бөлүп тойтасат. Же көмө аштышын исалыпта
кечти. Қыргыздын башкөлорынан Аныбек, Бургенин
жан деген эсеп көлвишкөн.

30. бз. 1810-Жыныс Жерузе кото ойду. Чуду Султан жан
жан болду. Ошол жыныс Қарасүес до ойду енделет
Мангазы өрдөн адас.

Султан кото жан болуп оттерса да, ғаилекен
Вокон жана озурда көтөп адас.

1814-Жылдан 1840-Жылга кейин Ғаликен Вокон жан
дайына карап түрдү.

Жазак, Қыргыздын эшегендөз:

Олия-амага Мангазы өкүшөт болуп, ғоконда
сарбадыры салдат алды, шекардасын тегедегиң бек
тип түрдештү.

Қыргыздын көп көмөт, Алаңын деген эдеп Өз
тешкын деген бирдо қызмет, Мангазынан өмүр
Жакын қашшылари Аныбекти, Акеси Нұржатын ғо
жан жанына ғайындан көрөттүп ойду.

Мунцин үүшинан өмүркүн көрүп күшүп деген жи
ккара паштотка көдүп кеттес.

Андан соң Мангазы Қыргыздын көркүп, үзүмчүз
Эдин қолдарын алып, қозактың жолуна адас.
Жазак болгарды Олия-амага көпүр келди. Иш, бүлдік
деген жерге жонук таттас.

Үзүмчүздүн башкеси Батырхан, Барухан болду жан,
Көзөн берди. Аныштора дегендин үзүмчүз.

Қыргыздын көркүп, жазак жандары менен бинтешшекта
бөлүп төрдү.

Жоп үзабай Қыят Садир, Сейит келди, иш, бүлдік
то жонук таттан қозактың көзүп, ширдо мөлөн адас.

Жазектар Мангазынан келип болстан откон окея
шарын бүт аштыштас.

Козоктың жағына көштөкта жеткүрған Жүрүү Бурғы
Шүлгүнә халық деп сөзлөп ат берген.

27-дег.

Козок, көргөздөй бирлесітіріп, козоктың жаржашеті.
Жеткүрдү: Шүлгүн соң, — Садыр козоктың даң талон жа-
шып болуп аскер айып келди деп, садағеңде бір дүшеше
Женгізбек жаңынан жабар берди.

Ал жабардың эмбеті менен күтінін тұрғын, кашын
сөзші болду. Бұз үшінші Садыр одар.

Садыр оғондан күйен көп ұзабатай көрді, козок шаң
нан өткіштің көлүнә оттір. 1819-жылда Женгізбек оны
Майдай, Тойқобай деген аты боласы көлдес. Ал
Энін бола шаңғы зе, көргөз менен бірлесіп Аксақалтіннан
Жанына барып тұрғын калды.

1845-жылдың 10-шіншінен оңтүстік козғолып, Балық
Рыбысқан бир жаңа көл шенен күйен Жаржашетік
тән күйен көргөздөрдө козок менен көлес көп
талон көлемін көтті. Майдай, Тойқобай көр-
гөздөрден аныран бесшілдік барып көзделет
көнештің көлес.

Майдай Жекеңінен көңілдегі жаңынан
Балықбекке келді. Целдік шуршын әмбетін
Кармелебай шаңын болаңдай дегендегі, балықтің
Жигіт болуп көзделет көлес.

Балықтік Рахматуллаев өткірдегі. Озенін
Жаксындары менен күйенин Амбеттің күйен иел-
дерди. 1864-жылдың Балықбекке Амбеттің аскер
келді. 8-иңдеңдің Амбеттің аскер

Олған-ата, қамшектің аскері. Бұз жабардың
желінен Жекеңінде аскер келди.

Шабдан аттөт болаңбасы, өзіншік сүйлеме
болду! Жамшектің аскері.

1865-жылда Сырдария обласстesінде ота-
дас. Ол үйдікті Жекеңін Жекеңін жаңынан шен-
бірлесінше түркүз зе.

24. дег.

Башкенттеги түркестанда шенен Ақын
шерз Ахмет, Жүсібек Манағалиев, Мажиүл
әзиз, Мажиүл Рахим енди ту. Манағалиев
Ман Бабашин шуда ту.

Дүйнеги таралтая Абаскунжан, Сейид Сүлтана,
Сейиджан Софиян салдат алуша жетши
ти. Абаскунжан Ордентога көп сыйын пәндерес. Альш
кул өндүр. башкаласы қакып кептис. Молгабыз
Сейиджан көзин Бухарадан тардалысады
Бухара алигерлер ىккендер бек деген көмөсөнин
23.бет. Код астындан 791 кешинден бир кона көмөс ми
берди. Сейиджан разы бөлгөн топ.

Бухара алигеринин шүлгесү Воконго из та
Радынан Номын көймөк ти. Сүйтап Сейид
Ханды Бухарага көтүрүлөт ти. Велтерди.

Бухара алигер россияга талы жиберди, —
кай
тып кептенин. — деп. Россия, Бухара алигеринин
Акмоласыздығын билеү, Бухаралык Асперен ми
берди.

Шайри тар деген тедде үрүнчүл. Бураралы
тар жаңынды: шифимар, Қамсант, Оромбек
Сакыны шаардарын россияга берүүнүн шарт
болжу.

1868-мынын Россия Бүрбара, Ахмет, Бухара
Солтуктам, Велтердин, Софиян жетсе салды.
Бухара Россиянын бир үчүнчөтү болуп көлү

22.бет. 1873-мынын Россия Бухара алигерин көзөн
шенен Жайылого Асперин жиберди. Аспер көт
киси Янғанчаны жиберди. Аядан соң дөнөвөн
аудер.

Россия окуяту өзбетерге разы бөлдү
Жергиландорго разы бөлгөн тар.

Жергиландорду толко салын шашын жазаң
Күрүшбай жеткен Мажиүл Рахим жанды

Жаңынан көпшілдік айып жүнбага жаңы көздел
1880-жылда Ішкембет түркшоңду айып Алиханов
түркшору құзу жарал берди.

11-бетте мозаич моз.

10-бет. Ауданитан бері көле шамқан Россияның
шары мозаикаға. Жазадардың байтақ -
тыссы. Егер 3000000 мозаичтардың мазманды
нақарланада Россияның шеңберінде оның
бейнән ти.

Оздеруңын қнае болуп, бери-бирине баш де
бей, ортолоруңын арасын қызын тириған.
Көзбасында ток болуп, жазадарға толук беше
шебеген.

Ақырғында барадылған деген ^{нағызғасынан} түзінілдешін.
Ресурк белгілі деген көзшінде олар көлем
пәндерін көлем алғышты.

Русиктің нағызғасынан түзінілдешін
шебін көлемдерін, ұра, ұра, ұра ресеңдің деген на
шебін токырап қалды.

Андан соң Олсаға деген күнешін қноз болду
шоноң әттор қноз болду. Аның үзүү үзүдешін,
қноз болду.

Людинашың Акимсанов 1240-жылдары
Монгол анықтардың басынан
Рұз Қынғызының үзүү Мұчы, аның үзүү
Батырхан көлем ресеңдің басын алды:

Ресеңдің Қынғызының бир шапшакети болуп
тириған. Батырхондың нағызғасын он күнешін
жоңағын жағдай. Қынғызының нағызғасын Қызын
шоғыншы. Бен өйтеп көзімдін, Аким отбен жағын
бен шағыншын шоғыншы болду.

Намар хондары арасынан экинде болуп нұл
бид болған ресеңдің шардаш сурат, 21800
Родзиней 1552-жылдың 2-октоберде Қазанды

18. бет.

Бүзүп аткан. Майдигерди малкваго ешбиз
Барды. Майдигер бүржүүчине кирди. Иван
Грозний падашын Болдуу, ду күйүдөн түкүүс
көлгөн. Россиянин Болшевик нийтийн 13 ишкүйн
турган.

1613 - Ишкүй дөлөн бин Фёдор бин Михаил
падашын болдуу. Аяниң наажиши падашын болдуу
1917 - Ишкүй падашынын аятын буртуу.

1818 - Ишкүй дүрүүлүгүнүүн бир чүчүү үйдүү
Од. Варен шаркыз жүли. 1848 - Ишкүй бир күрүү
шешинең Жергүллүгүнүүн иш. 1869 - Болоткындарынан
Жетекчилик көлбөт, буртуу үйнүүсүнүү, көмбөгөн
дарсана биргө түрган иш. корсостуул, 1883 - ишкүй
Дүрнүүдөн кайтты.

Аяниң майдону Энгельс 1820 - ишкүй түрлүү,
Родриг шаркыз аяниң көшүдүү күнтедес.

1895 - Ишкүй дүнүүдүн кайтты.

Александр Семен Олонцов ленин Волга бо-
юнда Сибирькейн шарындуу 1870 - Ишкүй 23 -
январь, дүнүүдүн көндү. Аяниң аты Волода-
рьи. Кара шаркызын майдан көлкөн күнтеден
Шарында көлөрөт, майдончалык көлбөт, Калког.
Бартиялар түзөлдү. Николай токтот түрлүү
Ленин падашы болду.

Андан соң калкын көрүү, ишкүйдөлүктүү, дээ сүрөттө
өзүнүү болу болтуу, чүрүк, чүрүк болуун түрлүү.

1940 - Ишкүй Болшевик шайланында 13 ишкүй падашын
Россияга көшүдүү.

Володимир Ильин 1924 - ишкүй архивдээ
айланда Торки деген шаарда болду. Ордунто За-
манин түрдүү. Андан соң Столин майдончалык көлкөн
Редей, көмбөгөн, дүйнендердэг Окуу, ишкүй Акбийкен
партия түзөлдүү.

Бу Столиндин майдону Маматов, Бекановиц, Вор-
шилов дүйнедер майдончалык болтуу. Партия түзөлдүү.

Андан соң бар манаптар партия болашайбей
жөнөлөр ортого алынады. Манаптар мер соңу, болуп
күнчү, түн болду. Айданын көмкө.

1924-шында мер болышын болду. Өзбекстан, Ылан
стан, Қазакстан, дүйнөн Қараша, Қыргызстан, Үзб.
Шұрхана болындын қалыптасынан өз сұрағы өзүнде болады.
Олар, бишик, ылайык аттылар қолданыссыз партия
мұздар.

Мемелік, фарман, жаңыздар қосындын,
Франция Сәфеду бойдады. Франция Оңдең ән
атанды.

Жаңынан ұлошшылармен барып қалыптасында
дала бұл ұлтқынан кеңесдікке тарбиятты әдеби,
бидиргендін күтеп қалыптасты.

Барқасын арбене қалыптасын иеленең дәре.

Әтқан Залындағы подбесекілдерин
дүле қызын жаңынан, жаңын жаңын
жоңға жаңын толғаудың подбесекілар?

Жаңынан овоздың шегіндең қызын.

Монголы әни Монголдың анын атын

Мо Гасиз оқып көрсің жә насында Залтер

Чыннадай үлкүн шешкө қол ұрду дең
Артасынан қызынанбездар, бүгін неңдер? дең.

Жаңынан күтеп ұлошшылардың болған
жоңынан күтеп әдебилерде ұлошшы болған
Болыс шешкүндең өзендең атын хойған.

Озб. адам, соң айттың тарих молдон.

Мано бар Мұнаимен Рахим үлкүн.

Жаңынан дик адебилер до болып шешкүн.

Ұлошшылар Жаңынан болған үстем.

Абдуллаев Мондо Бабанов үлкүн.

„Мо асиз“ дең болынан, қолын аздады.

Акынно молдасы қызын өзіндең барды.

Айсан әттес, айткапындағы көңілкүндең альбін.

Аре-айтеп, од асизге аспаттың жана
Челекилдер білтейт көлөп тоң үриесе
Бұттарек үлемшо жазбади жағдай қалса

Од асиз шыған жара тоон берди.

Жон келгени, өзөн рұхзат бердінде деде.
Көңілжарзға көркөн алған үбактарда

Көлтүрғын газасы айланып барабан аспанда

Назынған нар пайдын тарып білгел.

Үлемша бар, көбдеу шыған келгени.

Білдірбіл, сизке үйткән калынғанын.

Бұл шике көп сәйлошай ғолушында үздүн
Од асиз нариен этип берди өзтегір.

Нарихни көбіл этип лозасы бледен.

Баарин бороксан барға пейдел.

Нәйтесеке озым тартып тобо қындел.

Маздыраст од асизден рұхзат аудемі.

Ағады тарегін.

Ч, 5 и д.

Араб шүғардас

Второй Мураталиев Насиматку.

28/VI - 73 - Ибд.

1. шын — Көрүчүлүкүрмөлөр
 2. жасын — айнек, айнек бүгөш.
 3. жаш —
 4. жаш —
 5. жарес —

7

3. жана — мамуртка - жапыра

6

7. гадын,

Көтөмбіра

Ангакиң

Русия

... Аксамын дүйнөдүн дәбәндөл айналып бассалаңыз
 ба ас-санам ата сыйниңене Мұхамед-

(Мактод айналып этесине багытталған, дұға жана
 салаш бабын сейкірдің Мұхамедке.
 (Көргөн Темиржан Құнанбеков)

Жаны — жаны малдау - майтас
жұтқызы - ғудо

ансаң — жасын, жасын, әбделдер
шукурасана — той - төбене

Мұхамедден — Акын + Галым жердін.
 Галым.

5. шакун.

6. мүсүн -

7. Айн

8. жас

9. Сүйнеш

9. — жина

10. күрәш -

11. — көлкемдү

12. нұрдағ.

13. химдат — көрүү

- Барсак
- 14 - ғүйхиртіш ада.
 - 15 - ылай - .
 - 16 - ~~шалып~~ - Сарыжың кабр - горчичу, жұзбасу
 - 17 байтектеи ~~ш~~ борбор
 - 18 - машруқ - гүлшіл.
 - 19 - атта - ?
 - 20 - рашап - сенгей/и
 - 21 - шолдо шаңауди - шайтади
 - 22 - откүнде - белшоле
 - 23 - ~~шүр~~ шанзид (аине).
24 - Азбек - обек.
 - 25 - Напарош, бенарош
 - 26 - А бүзхан - огузан
 - 27 - Эштер түр - Түр эштер
 - 28 - Класс - әмбапиел
 - 29 - шалып, судан чек.
 - 30 - гарб - түштүк
 - 31 - Едемешидан ишиң - (ақса)
 - 32 - шаңауди
 - 33 - идаға - Ербөр түрк, ~~борбор~~ көлгөре, оғы
 - 34 - Қисадебап (шуканышбасын)
 - 35 - Рыбалка ~~шар~~ - азгеме, балық ^{даршын} шашумен.
 - 36 - юлан - зер
 - 37 - үнн - Кочай
 - 38 - мешхүз падишах
 - 39 - табириев.
 - 40 - ранс -
 - 41 - күйтма -
 - 42 - Қарғаш
 - 43 - Золконана
 - 44 - Низо -

Барында көр шағасынан анын
жеке сабактары.

- I - Оңтүстүгү ауданды айналашы.
- II - Араси халкандарасы.
- III - Пүчүңөндөрдүгү айна.
- IV - Казак шарашы.
- V - Арас - шүрк. 1718 -
VI - Кесергөлдүс.
- VII - Айын жолдор.
- VIII - Аспириндер.
- IX - Шамархандарасы.
- X - Кесергөлдүс көмөндер үрүү
бодуудау.
- XI - Даңындарасы, мүү пасын.
- XII - Казак кондасы.
- XIII - Хокан кондасы.
- XIV - Ресенде көзжасы.

Аманасынан дүйнештер.

Манасин 9 - 11

Бүгемнөйткүн 10-11

Мурзекүү

№ (404) 103.

Адам Токтогуз

Кеңгір ауданы мешіншілдік

Жамбөлбек Жұсупұлы 10 км. Гасасынан көнен шағын

Аздығын көңілдіріп:

Мурзекүү Мурзекүү (29/VI 1973-н)

Аздыға көз жарық баралық мөндердін (28-сан)

Жекергүү: ул Тұрғын-көз шарасы.